

Šakių krašto vietos veiklos grupė (toliau Šakių krašto VVG)

VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA

Šakių krašto vietos veiklos grupės 2016-2023 metų vietos plėtros strategija

Šakiai
2015 m.

VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.
NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24

TURINYS		Psl.
I DALIS. KAS MES: ESAMA SITUACIJA IR MŪSŲ SIEKIAI		
1.	VVG vertybės, VVG teritorijos vizija iki 2023 m. ir VVG misija	3
2.	VVG teritorijos socialinės, ekonominės bei aplinkos situacijos ir gyventojų poreikių analizė	5
3.	VVG teritorijos stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (SSGG)	24
4.	VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas prioritetine tvarka	27
II DALIS. KOKIE MŪSŲ PRIORITETAI IR TIKSLAI?		
5.	VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys	28
6.	VPS prioritetų, priemonių ir veiklos sričių sąsaja su ESIF teminiais tikslais ir EŽŪFKP prioritetais bei tikslinėmis sritimis	29
7.	VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)	30
III DALIS. KAIP PASIEKSIME UŽSIBRĖŽTUS TIKSLUS?		
8.	LEADER metodo principų bei horizontaliųjų principų ir prioritetų įgyvendinimas	35
9.	VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas	57
10.	VPS įgyvendinimo veiksmų planas	73
11.	VPS finansinis planas	91
12.	VPS įgyvendinimo rodikliai	93
13.	VPS įgyvendinimo vidaus stebėseną ir valdymas	96
IV DALIS. PRIEDAI		
1 priedas. VVG teritorijos situacijos analizei naudojama 2011 m. statistinė informacija apie VVG teritorijos gyventojus: VVG teritorijos gyventojai ir jų pasiskirstymas pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietovę, užimtumą, socialinę padėtį.		102
2 priedas. VVG teritorijos situacijos analizei naudojama 2013 m. statistinė informacija apie VVG teritorijos gyventojus: VVG teritorijos gyventojai ir jų pasiskirstymas pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietovę, užimtumą, socialinę padėtį.		103
3.1 priedas. VVG charakteristikos		104
3.2.1 priedas. VVG teritorijos duomenys		
3.2.2 priedas. VVG teritorijos gyventojų poreikių analizė		
3.2.3 priedas. VVG teritorijos socialinės situacijos duomenys		
3.2.4 priedas. VVG teritorijos ekonominės situacijos duomenys		
3.2.5 priedas. VVG teritorijos socialinės infrastruktūros ir kultūros išteklių duomenys		
3.2.6 priedas. VVG teritorijos gamtos išteklių duomenys		
4 priedas. VVG teritorijos gyventojų poreikių ir vietos išteklių analizės duomenys		
5 priedas. VVG teritorijos teritorinio kapitalo 2007 m. ir 2014 m. duomenų palyginimas		
6 priedas. Asociacijos Šakių krašto VVG įstatai		
7 priedas. Raštas dėl VPS pateikimo Marijampolės regiono plėtros tarybai		

I DALIS. KAS MES: ESAMA SITUACIJA IR MŪSŲ SIEKIAI

1. VVG vertybės, VVG teritorijos vizija iki 2023 m. ir VVG misija

1.1.	<p>Informacija apie VVG</p> <p>Šakių krašte nuo seno puoselėjamos bendruomeniškumo tradicijos suformavo Zanavykų krašto etnokultūrą ir tapatumą, o siekis pilnavertiškai dalyvauti euro integraciniuose procesuose, patiems pagerinti gyvenimo kokybę kaime paskatino kaimo gyventojus burtis į bendruomeninius sambūrius ir steigti bendruomenines organizacijas. Pagrindinis bendruomenių centrų (BC) tikslas aktyvinti kaimo žmones, skatinti juos dalyvauti kaimo plėtros procesuose, tampant tikraisiais savo gyvenamosios vietovės šeiminingais iššaukė poreikį bendradarbiauti su vietos valdžia ir privačiu verslu.</p> <p>Šakių krašto BC iniciatyvų „iš apačios į viršų“ procesas, LEADER+ priemonė pastūmėjo kurti VVG. 2004 metais buvo įsteigta Suvalkijos krašto VVG, apjungianti Kalvarijos, Šakių, Kazlų Rūdos, Vilkaviškio ir Marijampolės rajono savivaldybių kaimiškas teritorijas. Platesnei partnerystei poreikis ypač sustiprėjo 2004-2006 metais, kai buvo suteikta galimybė 10-čiai VVG įgyvendinti bandomąsias integruotas strategijas. Tačiau Suvalkijos krašto VPS rengimo procesas parodė, kad VVG veiklos teritorija yra didelė, nėra vientisa, veiklos administravimas sudėtingas, o veikiant atskirai rajono teritorijose bus galima daug daugiau naudos sukurti. Ieškanti optimaliausio varianto bendradarbiavimui, siekiant, kad gražiai pradėtas darbas bendroje Suvalkijos VVG nuosekliai skleistųsi kiekviename rajone, kiekvienos vietovės gyventojai telkiami ir skatinami aktyviau įsijungti į savo vietovės gyvenimo kaitos procesus, 2006 m. Suvalkijos krašto VVG buvo nuspręsta reorganizuoti. Naudojant rajono viešojo informavimo priemones, į Šakių krašto VVG steigimą buvo kviečiami Šakių rajono kaimo gyventojai, vyriausybės ir nevyriausybės organizacijos, ūkininkai bei verslininkai, kuriems svarbūs kokybiniai ir kiekybiniai kaimo vietovių pokyčiai, kurie siekia būti naudingais Šakių kraštui.</p> <p>Šakių krašto VVG steigėjai yra: Elvydas Pauliukėnas, Lina Viliūšienė, Danutė Jurgutienė, Grinutė Šnirpūnienė. Visuotiniame susirinkime (2006-08-07) buvo patvirtinti įstatai, sudaryta 4 narių valdyba, išrinktas VVG pirmininkas. Antrame visuotiniame Šakių krašto vietos veiklos grupės susirinkime (2006-09-29) valdybos narių skaičius padidintas iki 20 narių. 2007 – 2013 m. programiniu laikotarpiu Šakių krašto VVG veikė sėkmingai. Įgyvendino Šakių krašto integruotą vietos plėtros strategiją „Gyvensenos kokybės gerinimas Šakių rajono kaimo vietovėse“. 2015 m. VVG vienijanti 66 narius (3.1 priedas lentelė) siekia – aktyvinti ir burti kaimo gyventojus, partnerystėje telkti bendruomenių, vietos valdžios, verslo ir kitų organizacijų pastangas kaimo gyvenimo kokybės ir ateities vardan. Per VVG gyvavimo laikotarpį 2014 m. lyginat su 2007 m. narių skaičius išaugo 3,3 karto (3.1 priedas 2 lentelė). Ypač pagausėjo narių skaičius 2014 m. Tačiau ne kiekvieno VVG veikloje dalyvavusio nario poreikius organizacija tenkino ir iš VVG išstojo 2008 m. 5 nariai, o 2009 m. 3 nariai. KU „Zanavykų bankelis“, Šakių rajono Policijos komisariatas veiklą VVG turėjo nutraukti dėl pasikeitusios Valstybės teisinės aplinkos. Fizinį asmenų išstojimo priežastys įvairios, pvz. laiko neturėjimas VVG veiklai dėl užimtumo tiesioginiuose darbuose, darbo ir gyvenamosios vietos pasikeitimas, sveikatos problemos. VVG nariais yra 2 jaunimo organizacijos - Šakių jaunimo sąjunga "Apskritasis stalas" ir asociacija "Išmanus jaunimas".</p> <p>Partnerystės principą padeda užtikrinti VVG narių pasiskirstymas pagal sektorius, kuris 2015 m. yra toks: 70 proc. pilietinės visuomenės sektoriaus, 26 proc. verslo sektoriaus, 4 proc. vietos valdžios (3.1 priedas 3 lentelė).</p> <p>Asociacija Šakių krašto VVG (buveinė iki 2020-12-31: Gimnazijos g. 1, LT-71115, buveinė nuo 2021-01-01: Bažnyčios g. 4 K1, LT-71120, Šakiai, tel. 8-345-42275, el. paštas: sakiuvvg@gmail.com) veikia, pagal įstatus (6 priedas), kurie reglamentuoja visuotinio VVG narių susirinkimo, valdybos ir VVG pirmininko darbo tvarką, teises ir pareigas bei VVG valdymą.</p>
------	---

	<p>2014 m. pabaigoje įvykusiame visuotiniame Šakių krašto VVG narių susirinkime (2014-12-18, protokolas Nr.11) išrinkta nauja valdyba, kurią sudaro 13 narių. Šakių krašto VVG pirmininke išrinkta Aušra Slidziauskienė. VVG valdyba buvo atnaujinama ir renkama visuotiniame VVG narių susirinkime (2015-08-13, protokolas Nr. 7) pagal skaidrią ir demokratinę procedūrą ir sudaro kolegialų valdymo organą: 3 vietos valdžios (23 proc.), 4 verslo (31 proc.) ir 6 NVO organizacijų (46 proc.) atstovai, moterų ir vyrų santykis (6 moterys, 7 vyrai) sudaro atitinkamai 46 proc. ir 54 proc. valdybos nariai yra įvairaus amžiaus, 4 asmenys iki 40 m. ir tai sudaro 31 proc. visų narių skaičiaus; 6 valdybos nariai yra išklause mokymo kursus, tiesiogiai susijusius su BIVP metodo taikymu (reikalavimas taikomas mažiausiai 1/3 kolegialaus VVG valdymo organo narių), o išpareigoja per 6 mėn. nuo išrinkimo į kolegialų VVG valdymo organą dienos juos išklausti (3.1 priedas 4 lentelė). Šakių krašto VVG valdymo struktūros schemoje (1 pav.) atsispindi pavaldumas ir darbo pasidalijimas. VVG organizacinę valdymo struktūrą sudaro visuotinis narių susirinkimas, VVG valdyba, VVG pirmininkas ir VVG administracija.</p> <p>VVG Valdybos nariai prisiskyrę kelioms vadybinėms funkcijoms (3.1 priedas 1 pav.). Tai leidžia formuoti visuminį ir sisteminį požiūrį į situaciją, organizuojant VVG veiklą bei priimant sprendimus (Valdybos 2015-09-15 protokolas Nr. 8). Vadovaujantis teritoriniu, partnerystės ir kitais principais, pradėjus rengti VPS buvo sudaryta VPS rengimo grupė (3.1 priedas 5 lentelė), VVG veiklą koordinuoja, VPS rengimą ir įgyvendinimą administruoja VVG administracijos darbuotojai (3.1 priedas 6 lentelė): projektų vadovas, administratorius, finansininkas.</p> <p>Įgyvendinant 2016 – 2023 m. VPS planuojama administraciją papildyti viešųjų ryšių specialistu (aktyvintoju), kuris tiesiogiai dirbs su seniūnijų gyventojais, ūkininkais, verslininkais, jaunimu ir kitais potencialiais vietos projektų rengėjais ir įgyvendintojais. Projektų vadovo pareigybę pakeisti VPS administravimo vadovo pareigybe. VVG administracijoje dirbs: VPS administravimo vadovas, VPS administratorius, VPS finansininkas, ir VPS viešųjų ryšių specialistas (aktyvintojas).</p>
1.2.	<p><u>VVG vertybės</u></p> <p>Šakių krašto VVG savo veikloje vadovaujasi bendražmogiškais vertybėmis: teisingumu, lygybe, sąžiningumu, pagalba kitiems asmenims. Taip pat vertybėmis, tiesiogiai susijusiomis su darbo atlikimu: atidumas, atsakingumas, bendradarbiavimas, aktyvumas, pareigingumas, kompetentingumas.</p> <p><i>Atsakomybė</i> – esame pagarbūs ir etiški, savo veikla siekiame darnos ir geriausio rezultato, pripažįstame kitų indėlį, laikomės susitarimų ir išsipareigojimų.</p> <p><i>Sąžiningumas</i> – vadovujamės skaidrumo principais, garbingai elgiamės visų vietos veiklos narių atžvilgiu.</p> <p><i>Objektyvumas ir lygiateisiškumas</i> – vienodai vertiname visus, suteikiame konsultacijas ir pagalbą.</p> <p><i>Aktyvumas ir kūrybiškumas</i> – teikiame ir įgyvendiname vertingas idėjas, ieškome naujų sprendimų, iššūkius vertiname kaip naujas galimybes.</p> <p><i>Pilietiškumas</i> – rūpinamės savo aplinka, bendruomenėmis, reprezentuojame savo kraštą.</p> <p><i>Atvirumas</i> – priimame naujus narius, kitokį požiūrį, naujoves, pritariame pozityvioms iniciatyvoms, pokyčiams, bendradarbiavimui, nesavanaudiškiems santykiams, dalinamės informacija, atvirai diskutuojame, nebijome konstruktyvios kritikos, pasitikime savimi ir kitais.</p> <p><i>Novatoriškumas</i> – drąsiai kuriame ir priimame naujoves, kurios įkvepia tobulėti ir tapti ateities pokyčių iniciatoriais, motyvuojame save ir skatiname kitus inovatyviai mąstyti.</p> <p><i>Bendradarbiavimas</i> – atkakliai siekiame bendro tikslo ir esame geranoriški vienas kitam.</p> <p><i>Kompetencija</i> – turime žinių, patirties ir gebėjimų atlikti pavestas užduotis, dirbti komandoje ir spręsti problemas.</p> <p><i>Pareigingumas</i> – turime valios užsibrėžtiems tikslams pasiekti, maksimaliai gerai atliekame darbą.</p>

	<p><i>Tolerancija</i> – gerbiame kitokią nuomonę, pažiūras ir įsitikinimus, prieštariniais klausimais randame bendrą sutarimą.</p> <p><i>Partnerystė</i> – bendradarbiaujame su NVO, verslo ir vietos valdžios atstovais, siekiame suderinti interesus ir surasti visoms pusėms naudingus ir reikalingus sprendimus.</p> <p>VVG vertybės aptartos ir patvirtintos VVG valdybos susirinkime (VVG valdybos 2015-09-15 protokolas Nr. 8), paskelbtos VVG internetinėje svetainėje. Kiekvienas VVG narys stengiasi laikytis ir puoselėti vertybes, kurios yra Šakių krašto VVG veiklos pagrindas, padedantis siekti užsibrėžtų tikslų.</p>
1.3.	<p><u>VVG teritorijos vizija iki 2023 m.</u></p> <p>Šakių krašto VVG vizija sukuria pagrindą pasikeitimams, naujoms veiklos kryptims, Ząnavykų krašto ateities įvaizdžiui, prasmingam vietos ekonomikos vystymuisi ir partnerystės tarp kaimo bendruomeninių organizacijų ir kitų pilietinės visuomenės NVO, verslo ir vietos valdžios sektorių plėtojimui. Vizija atitinka VVG narių ir veiklos vertybes, elgesio kultūrą.</p> <p><u>Šakių kraštas 2023</u></p> <p><i>Žmonės:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • sveiką gyvenimo būdą pripažįstančios šeimos, iniciatyvūs ir verslūs, taikantys informacines, modernias ir ekotechnologijas žmonės, jaunėjanti ir nuolat besimokanti bendruomenė; <p><i>Aplinka:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • palankios žemės ūkiui ir maisto pramonei, verslui plėtoti sąlygos, tausojami gamtos ištekliai, prioritetas teikiamas alternatyviems energijos šaltiniams; <p><i>Kultūra:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • puoselėjamos Ząnavykų krašto tradicijos, plėtojamas turizmas, kultūros ir kulinarinis paveldas; <p><i>Ekonomika:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • vystomos vietos ištekliais pagrįstos maisto tiekimo ir vertės kūrimo grandinės, modernus žemės ūkis ir produkcijos perdirbimas, gyventojų poreikius atitinkančios paslaugos.
1.4.	<p><u>VVG misija</u></p> <p>Šakių krašto VVG misijoje apibrėžta VVG veiklos filosofija, paskirtis ir gyvavimo prasmė, kurią suvokia VVG nariai. Tai yra vertybės, įsitikinimai ir pagrindiniai principai, kuriais remiamasi plėtojant VVG veiklą. Misijoje atskleista VVG, kaip išskirtinės partnerystės organizacijos, egzistavimo prasmė, skirtumai ir panašumai su kitomis Šakių rajone veikiančiomis organizacijomis.</p> <p><i>Šakių krašto VVG misija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>aktyvinti</i> kaimo gyventojus bei vienyti įvairių kartų bendruomenių iniciatyvas partnerystėje su vietos valdžia, verslo ir bendruomeninėmis organizacijomis, • <i>ieškoti ir įgyvendinti</i> inovatyvius kaimo vietovių ekonominės ir socialinės plėtros sprendimus, • <i>ugdyti ir skatinti</i> verslumą, bendruomeniškumą ir pilietiškumą, • <i>stiprinti Ząnavykų krašto tapatumą</i>, puoselėjant tradicijas, skatinant kultūrinius ir prekybinius mainus, kuriant turtingą kraštovaizdį bei sudarant platesnes galimybes darniai gyvensenai.

2. VVG teritorijos socialinės, ekonominės bei aplinkos situacijos ir gyventojų poreikių analizė

2.1. Pagrindiniai VVG teritorijos duomenys, teritorijos išskirtinumas ir identitetas

Šakių krašto VVG veiklos teritorija yra pietvakarinėje Lietuvos dalyje, šiaurinėje Sūduvos krašto dalyje, prie sienos su Kaliningrado sritimi. Šiaurinėje dalyje Nemuno upe, 72 kilometrų ruožu ribojasi su Jurbarko rajonu, vakarinėje Šešupės upe – su Kaliningrado sritimi (22 km. ruožas). Vakariiniu pakraščiu tekanti Šešupės upė, 22 kilometrų ruožu, rajono teritoriją riboja su Kaliningrado sritimi. Rajono pietrytinė riba tekantis Višakio upelis teritoriją riboja su Marijampolės ir Vilkaviškio rajonais. Liekės upeliu ir Rūdšilio miškais rajono teritorija ribojasi su Kauno apskrities teritorija. Šakių raj. teritorija yra Šešupės žemumoje. Žemiausia vieta prie Nemuno ties Sudargu - 10 m. virš jūros lygio, aukščiausia - rajono šiaurės rytuose - 78 m. virš jūros lygio. Šakių krašto VVG veiklos teritorijos plotas –144912,29 ha¹. Teritorijos išskirtinumas, kad net 68 % teritorijos sudaro derlingos žemės ūkio naudmenos (R1), 23 % – miškai, 2 % – vandenys, o likusieji 7% – kitos paskirties plotai². Miškai rajone pasiskirstę labai nevienodai. Daugiausia miškų raj. rytinėje dalyje (Panoreikupių, Ilgakampio ir Gerdžių miškai), kiek mažiau šiaurinėje. Likusioje rajono dalyje miškų labai mažai. Šakių raj. yra 10 naudingųjų iškasenų telkinių. Jie apima 357,6 ha plotą, iš kurio: 52,8 ha – molio karjerų plotas, 49,8 ha – žvyro ir smėlio ir 255 ha – durpynų. Kasamų telkinių plotas – 75,26 ha (R2).

VVG teritorinė aprėptis sutampa su Šakių raj. administracinėmis ribomis, išskyrus rajono centrą - Šakių miestą, kuris išskirtas iš Šakių krašto VVG veiklos teritorijos (3.2.1 priedas 1 pav.). VVG veiklos teritoriją sudaro 99,7 % visos Šakių rajono savivaldybės teritorijos³ (R3). Šakių rajono savivaldybė – didžiausia Marijampolės apskrities savivaldybė, kuri užima 32.57 proc. apskrities, 2,23 proc. Lietuvos ploto⁴.

Magistralinių ir krašto automobilių kelių tinklo atžvilgiu gana nuošalus kraštas. Tačiau yra geras susisiekimas su didžiaisiais Lietuvos miestais: Vilniumi, Kaunu ir Klaipėda, apskrities centru - Marijampole bei rajoniniais centrais Jurbarku ir Vilkaviškiu (R4). Rajone yra 14 seniūnijų, kurių išsidėstymas pavaizduotas 3.2.1 priede, 1 pav. VVG veiklos teritorijoje 13 kaimiškujų seniūnijų ir viena Šakių miesto seniūnija, kuri apima ir šalia miesto esančius 69 kaimus, kurie taip pat įeina į VVG veiklos teritoriją. VVG veiklos teritorijoje 2011 m. gyveno 28688 gyventojai⁵, o 2013 m. – 28053⁶, t.y. 2,2 proc. mažiau lyginant su 2011 m. (R5). Pagal administracinę teritorinę paskirstymą, Šakių krašto VVG veiklos teritorija 2011 m. apima 5 viensėdžius (vienkiemius), kuriuose gyvena 12 gyventojų, 469 mažus kaimus iki 200 gyventojų, kuriuose gyvena 38,9 proc. visų kaimiškos vietovės gyventojų, 29 didesnius kaimus ir mažus miestelius nuo 201 iki 1000 gyventojų, kuriuose gyvena 42,2 proc. gyventojų, 2 miesteliai ir 1 miestą nuo 1001 iki 2999 gyventojų, kuriuose gyvena 18,8 proc. gyventojų (R6) (3.2.1 priedas 1 lentelė). VVG teritorijoje yra 8 miesteliai (Barzdai, Griškabūdis, Kriūkai, Lekėčiai, Lukšiai, Sintautai, Žemoji Panemunė ir Žvirgždaičiai) ir 2 miestai iki 3000 gyventojų (Kudirkos Naumiestis, Gelgaudiškis) (R7). Mažas gyventojų tankumas: vidutiniškai 1 km² tenka 21,5 gyventojų, mažiausias – Plokščių, Slavikų ir Žvirgždaičių sen. (R8).

Šakių kraštas turtingas ne tik dideliais derlingos žemės plotais, bet ir daugelyje vietovių išlikusiu natūraliu kraštovaizdžiu (R9). Nuo Pavilkijo iki Sudargo driekiasi keliomis dešimtėmis

¹ Registrų centro duomenys http://www.registrucentras.lt/bylos/ntr/stat/Zemes_fondas_14.pdf

² Apskaičiuota pagal Lietuvos Respublikos žemės fondas 2007 m. sausio 1 d., Nacionalinė žemės tarnyba. VĮ Registrų centras: http://www.registrucentras.lt/bylos/ntr/stat/Zemes_fondas_14.pdf

³ Analizuojamos teritorijos duomenys apima rajono centrą - Šakių miestą, kai yra pateikiami LR Statistikos departamento duomenys. Kai yra seniūnijų ar savivaldybės administracijos skyrių, Šakių Verslo informacijos centro, Darbo biržos duomenys, jie apima tik VVG teritoriją, be Šakių miesto. Naudojami terminai: Šakių rajono savivaldybė apima ir Šakių miestą, o Šakių rajonas neapima Šakių miesto.

⁴ Šakių rajono savivaldybės 2011 – 2017 metų plėtros strateginis planas, 2010

⁵ 1 priedas, Šakių rajono savivaldybės ir Šakių rajono savivaldybės seniūnijos duomenys (2011 m.)

⁶ 2 priedas, Šakių rajono savivaldybės ir Šakių rajono savivaldybės seniūnijos duomenys (2013 m.)

upelių ir upeliūkščių, piliakalnių ir pilkapių išmargintos Nemuno pakrantės, formuodamos Panemunių regioninį parką (įsteigtas 1992 m.).

Šakių kraštas – tai savitą kalbos dialektą, kultūrą ir tradicijas turintis Suvalkijos etnoregionas, vadinamas Zanavykija⁷ (R10). Zanavykų sodybos, trobesiai skendi medžiuose, puoselejama nemažų vaismedžių sodų tradicija (R11). Demokratiški santykiai šeimoje, joje nėra vaikų kulto, moteris vaidina svarbesnį vaidmenį (R12). Savita žmonių apranga, o ypač tautiniai merginų ir moterų kostiumai, prijuostės su ritmiškai besikartojančiais stilizuotų lelijų žiedais, žvaigždutėmis, taurelėmis sudaro žaismingą vaivorykštės gamą. Zanavykai bene pirmieji pradėjo dėvėti skrybėles. Tai atspindi Zanavykių estetinį skonį ir nepaprastą nagingumą perduodamą iš kartos į kartą (R13). Anot Z. Šilerio „Virš visos Suvalkijos dar juntamos kūrėjo dosniai pažertos išminties, darbštumo ir sąžiningumo sėklos, kurių daigai saugojo gerą šio krašto vardą, o sunkiausiu metu lėmė tautos likimą. Kaip priekaištauti tiems flegmatiškai santūriems, pragmatiškos mąstysenos zanavykams, nuo seniausių laikų kupiniems dvasinės pilnatvės, bet į storas tautosakos knygas surašiusiems tik mažą dalelę jų sąmonėje ir vangiam tarpusavio bendravime slypėjusių lobių?⁸“.

Zanavykų etninė grupė formavosi asimiliuojant vietinei etninei grupei su Mažosios Lietuvos (Prūsijos) atvykėliais, žemaičių naujakuriais ir kitomis šiose teritorijose, atsikėlusiomis etninėmis grupėmis. Todėl šiame regione susiformavo skirtingi, tik tam kraštui būdingi, ūkininkavimo būdai, statybos maniera – stilistika, kalbos dialektas, tradicijos bei kultūra⁹ (R14).

Keliautojus ir kultūros žmones vilioja ne tik žavios panemunės, bet ir senųjų dvarų sodybos Gelgaudiškyje ir Ilguvoje, Kiduliuose ir Zypliuose (R15), Griškabūdžio bei Kudirkos Naumiesčio bažnyčių architektūra (R16), Vinco Kudirkos ir Zanavykų krašto muziejai, Plokščių Šventaduobė, Sudargo piliakalnių kompleksas ir daugelis kitų valstybės saugomų kultūros bei gamtos vertybių. Tai 39 archeologinės ir dvi urbanizuotos vietovės, 175 laidojimo ir įvykių vietos, 12 statinių kompleksų, vienas monumentas, per 100 kilnojamųjų vertybių ir statinių (R17), du Valstybės saugomi bei 15 savivaldybės saugomų vietinės reikšmės gamtos paveldo objektų, du gamtos paminklai (R18). Teritorijos tapatumą atspindi Zanavykų trikampis¹⁰: V. Kudirka – Tautiška Giesmė (Kudirkos Naumiestis – Šakiai – Zypliai) B. Grincevičiūtė, rašytojai Tamulaičiai (Kriūkai – Ilguva) John Gielgud (Gelgaudiškis – Sudargas) (R19). VVG teritorijos pozicionavimo šaltiniai: garsūs vardai; istorija ir piliakalniai; dvarai ir jų architektūra; muziejai; gamta; ūkininkavimas. Tačiau, taip kaip kiekviena karta, taip ir Zanavykų etninė grupė, turi subręsti iš naujo, atrodama kontakta/ryšį su kultūros vertybėmis (R20). Pirmiausia šis reiškinys pastebimas Gelgaudiškio bendruomenėje: Gelgaudiškio buvusi dvaro sodyba tapo paskata dabarčiai – dvaro sodybos laikų didingumo simboliai ugdo Gelgaudiškio bendruomenės tapatumo suvokimą, skatina jos formavimąsi iš naujo.

2.2. VVG teritorijos gyventojų poreikių analizė

Siekiant kompleksiskai įvertinti Šakių krašto vystymosi potencialą, numatyti tinkamus vystymosi prioritetus, motyvuoti gyventojus įsitraukti į VPS rengimą ir įgyvendinimą, buvo atliekamas gyventojų poreikių tyrimas. Šis VPS rengimo etapas buvo vienas svarbiausių, kadangi gyventojų poreikių tyrimas ir tai, kiek aktyviai į šį procesą bus įtraukti vietos gyventojai ir organizacijos, didele dalimi nulems vietos plėtros strategijos įgyvendinimo sėkmę. Atliekant poreikių tyrimą, buvo taikomi įvairūs metodai: *darbas grupėse* (3.2.2 priedas 1 lentelė), *minčių lietus ir minčių žemėlapis*, *ekspertų anketinė apklausa*, *jaunimo (17 dalyvių) ir socialinių darbuotojų (17 dalyvių) giluminis interviu*. Pradedant rengti VPS, VVG valdybos nariai aplankė visas 14 seniūnijų, buvo susitikę su kaimo bendruomenių nariais (3.2.2 priedas 2 lentelė). VVG ir kaimo bendruomeninių organizacijų lyderiai organizavo darbą grupėse (18 susitikimų), kuriose buvo išskirtos svarbiausios vietovės/bendruomenės stiprybės ir silpnybės, nustatytos pagrindinės vietovės vystymosi problemos,

⁷Vyšniauskaitė, A. (2001). Zanavykų kultūros ir charakterio bruožai. Lietuvos lokaliniai tyrimai. Etnologija. Lietuvos valsčiai. Griškabūdis. http://www.llt.lt/pdf/griskabudis/griskabudis-1_etno-2001.pdf

⁸Šileris Z. Pranas Vaičaitis: epocha, gyvenimas, kūryba. Marijampolė, 2001, p. 12

⁹Anikiejeva-Stanaitienė O. (2014). Zanavykų krašto buvusių dvaro sodybų vertė ir panauda. VDU, Kaunas.

¹⁰Pranulis V.P. Zanavykų kultūrinė savastis, 2013-11-09, Šakiai.

generuotos idėjos joms spręsti. Kaimo gyventojų - ekspertų apklausa vykdyta naudojant „Šakių krašto VVG teritorijos gyventojų poreikiai ir vietos ištekliai“ anketą (4 priedas), kuri sudaryta pagal teritorinio kapitalo elementus, matuota elementus charakterizuojančių bruožų raiška ir pokytis per pastaruosius penkerius metus (5 priedas¹¹). Poreikių tyrimo struktūrą sudaro: 1. Bendri duomenys apie gyvenamąją vietovę (4 priedas: 1 – 12 lentelės); 2. Duomenys apie vietos išteklius (4 priedas: 13 – 21 lentelės); 3. Duomenys apie ES lėšų panaudojimo tikslingumą ir prioritetus (4 priedas: 22 – 25 lentelės); 4. Duomenys apie respondentus (4 priedas: 26 – 31 lentelės). Tyrimas vykdytas 2014 m. spalio – lapkričio mėn. Apklausti 258 kaimo gyventojai - ekspertai, kurių nuomonių pagal Kendall'o konkordancijos koeficientą ($W=0,67$) suderinamumas yra pakankamas, o tyrimų duomenys yra patikimi. Taikytas „sniego gniūžtės“ ekspertų atrankos tipas. Į tyrimą buvo įtraukti ypatingi (aktyvūs ir pasyvūs vietos bendruomenės nariai) generalinės aibės vienetai (ūkininkai (12,4 proc.), verslininkai (10,3 proc.), socialinės atskirties grupių (bedarbiai, pensininkai, namų šeimininkės ir kt.) atstovai (10,3 proc.), jaunimo atstovai (40,5 proc.) (4 priedas 22 – 25 lentelės). Įtraukimas vyko per kaimo bendruomeninių organizacijų lyderius, kurie jau dalyvauja bendruomeninėje ir kitose veiklose, gerai pažįsta vietovę ir gyventojus. Jų buvo prašoma paskirstyti (14 seniūnijų, vidutiniškai po 18 ekspertų iš kiekvienos seniūnijos, 32 proc. vyrų, 68 proc. moterų) anketas ir apklausti aktyvius ir pasyvius vietos bendruomenės narius pagal kriterijus: ūkininkai ir verslininkai, socialinės atskirties grupių atstovai, jaunimo atstovai, lytis. Taip kaimo bendruomenių lyderiai buvo tarpininkais, įtraukiančiais savo pažįstamus į tyrimą kuriame jau patys dalyvauja. Taikant ekspertų apklausos ir gyventojų išitraukimo į kaimo pokyčių valdymą metodus buvo laikomasi „iš apačios į viršų“ ir kitų LEADER (BIVP) principų. Kiekviena bendruomenė buvo skatinama išanalizuoti savo gyvenamosios vietovės išteklius, nustatyti unikalius ir apsibrėžti prioritetinius vietovės plėtros poreikius ir varomąsias jėgas. Buvo parengta 14 SSGG matricų kaimų, seniūnijų lygmenyje (3.2.2 priedas 3-16 lentelės), 14 žuvies griaučių diagramų seniūnijų lygmenyje, 1 žuvies griaučių diagramą parengė jaunimas ir 1 – seniūnijų kultūros darbuotojai (3.2.2 priedas 2-17 pav.). Vietos bendruomeninio lygmens susitikimuose dalyvavo 126 kaimo gyventojai, 162 jaunimo atstovai (3.2.5 priedas 3 lentelė) seniūnijose, atliktas kaimo gyventojų poreikių tyrimas ir duomenų analizė (3.2.2 priedas). Tokiu būdu daroma prielaida, kad gyventojų poreikių tyrimo duomenys yra patikimi ir atspindi Šakių rajono kaimo gyventojų poreikius, jais pagrįsti VVG teritorijos plėtros poreikiai, vizija.

2.3.	VVG teritorijos socialinė situacija
------	-------------------------------------

Šakių krašto VVG veiklos teritorijos socialinės situacijos analizė atlikta vadovaujantis gyventojų poreikių tyrimo, seniūnijų ir kitų vietos institucijų pateiktais, seniūnijų socialinių darbuotojų interviu bei statistiniais duomenimis.

Šakių sav. 2014 m. pradžioje gyveno 30861 gyventojas, iš jų – 29,5 proc. kaime, 70,5 proc. mieste. 2014 m. lyginant su 2013 m. kaimo gyventojų dalis padidėjo 0,23 proc. (3.2.3 priedas 1 lentelė). Lietuvos miestuose gyvena 67,2 proc. gyventojų, kaimuose – 32,8 proc.. Šakių rajone, palyginus su Lietuvos rodikliais, kaimo gyventojų dalis yra panaši, o gyventojų tankumas (21,5 gyv./km²) yra mažas, rajonas yra kaimiškas (R21).

Šakių raj. gyventojų skaičius mažėja - kiekvienas metais vidutiniškai po 2,1 proc., t.y. sparčiau nei Lietuvoje ar Marijampolės apskr. Vyrų moterų santykis bendrame gyventojų skaičiuje išlieka pastovus, tačiau sparčiau mažėja moterų (R22) (3.2.3 priedas 2 lentelė).

Kaimo gyventojų 2009-2013 m. kaitos tendencijos (3.2.3 priedas 3 lentelė) seniūnijose rodo, kad 2013 m. lyginant su 2011 m., sparčiausiai gyventojų skaičius mažėjo Barzdų – 4,38 proc., Kriūkų – 3,93 proc., Gelgaudiškio – 3,8 proc., Žvirgzdaičių - 3,68 proc. Lekėčių – 3,38 proc. seniūnijose (R23). Gyventojų skaičius yra stabilus Griškabūdžio seniūnijoje.

VVG teritorijos gyventojų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (3.2.3 priedas 4 lentelė) kinta nežymiai, mažėja 7-13 metų ir 14-29 metų amžiaus grupėse žmonių (R24).

2013 m. sausio 1 d. visos ES28 šalyse vaikai ir paaugliai (0–14 m.) sudarė 15,6 proc. visų

¹¹Kaimo gyventojų - ekspertų apklausos, naudojant „Šakių krašto VVG teritorijos gyventojų poreikiai ir vietos ištekliai“ anketą, duomenys, 2015

gyventojų, beveik du trečdalius (66,2 proc.) sudarė darbingo amžiaus asmenys (15–64 m.), o likę - 18,2 proc. buvo vyresnio amžiaus asmenys (65 m. ir vyresni)¹². Šakių r. gyventojų struktūra nevisiškai atitinka ES28 šalių situaciją: vaikai ir paaugliai sudarė 13,5 proc. visų gyventojų, 66,7 proc. sudarė darbingo amžiaus asmenys (14–64 m.), 19,5 proc. buvo vyresnio amžiaus asmenys (65 m. ir vyresni). Vaikų ir paauglių dalis yra mažesnė (2,1 proc.), o vyresnių žmonių didesnė (1,3 proc.).

Pensinio amžiaus gyventojų proc. nuo bendro gyventojų skaičiaus Marijampolės apskr. ir Lietuvoje yra pastovus, o Šakių raj. savivaldybėje didėja (3.2.3 priedas 5 lentelė) ir sudaro beveik ketvirtadalį (24,3 proc.) viso rajono savivaldybės gyventojų (R25). Vyrų ir moterų santykis rajone išlieka panašus vyrai sudaro mažesnę (2011 m. - 47, 6 proc., 2013 m. – 47,2 proc.) gyventojų dalį (3.2.3 priedas 6 lentelė). Tai sukuria prielaidas, kad rajono bendruomeniniame gyvenime stipresnė yra moteriškoji gyventojų dalis, tačiau darbingo amžiaus (15–64 m.) vyrų dalis yra didesnė nei moterų.

Atskirose amžiaus grupėse (3.2.3 priedas 6 lentelė) vyrų ir moterų santykis pagal amžiaus grupes yra įvairus: grupėje iki 7 m. amžiaus berniukai sudaro 98 % mergaičių skaičiaus; 7-13 m. grupėje berniukai sudaro 63,89 % mergaičių skaičiaus. 14-29 m. amžiaus grupėje jau yra persvara vyrų naudai – čia moterys sudaro 91,6 % vyrų skaičiaus. 30-39m. amžiaus grupėje tendencija panaši - čia moterys sudaro 87,34 % vyrų skaičiaus. Taigi, paties darbingiausio amžiaus grupėse persvara, nors ir nelabai žymią, turi vyrai. 40-64 m. grupėje skaičiai labai nežymiai, bet palankesni moterims – vyrai vėl sudaro 98,65 % moterų skaičiaus. Paskutinės 65 m. ir vyresnių amžiaus grupės žmonių rodikliai jau ženkliai skiriasi – čia vyrai tesudaro 59,46 % moterų skaičiaus (R26).

Išanalizavus migracijos srautus nustatyta, kad į Šakių rajono atvykstančių gyventojų skaičius kiekvienais metais yra didesnis nei išvykstančių, t.y. beveik kiekvienais metais išvykdavo 3 kartus mažiau nei atvykdavo (3.2.3 priedas 7 lentelė) (R27). Tai rodo, kad VVG teritorija yra patraukli gyventi lietuviams. Tarptautinės migracijos lygis (3.2.3 priedas 8 lentelė) nėra visiškai palankus rajono vystymuisi, ir yra neigiamas, nors ir mažėjantis (3.2.3 priedas 9 lentelė). Dėl migracijos daugiausia prarandama darbingo amžiaus gyventojų, daugėja tėvų paliktų vaikų, vaikai išvykdami palieka vienus savo senus tėvus. Dėl to didėja socialinių paslaugų poreikis šiems asmenims¹³(R28). Viena iš priežasčių, turinti įtakos gyventojų skaičiaus mažėjimui, yra gyventojų gimstamumo ir mirtingumo lygis. Gimstamumas Šakių raj., skirtingai nei Lietuvoje, per analizuojamą laikotarpį kito labai nežymiai ir lyginant 2014 m. su 2011 m. sumažėjo 6,2 proc., o mirčių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, padidėjo 4,9 proc. (2.3 priedas 6, 8 lentelės) (R29). Natūrali gyventojų kaita VVG teritorijoje 2009 -2010 m. buvo neigiama, o 2011-2013 m. teigiama (3.2.3 priedas 10 lentelė, 1 pav.), kai tuo tarpų Šakių mieste buvo neigiama visą analizuojamą laikotarpį. Kaimiškose seniūnijose situacija netolygi. Per 2009–2013 m. neigiama natūrali gyventojų kaita buvo Kudirkos Naumiesčio (-13), Kidulių (-8,2), Sudargo (-5,4), Lekėčių (-2,0), Slavikų (1,8) Griškabūdžio (-0,4), Žvirgždaičių (-0,2) seniūnijose (R30).

Absoliuti Šakių raj. savivaldybės gyventojų dalis yra Lietuvos Respublikos piliečiai (3.2.3 priedas 11 lentelė¹⁴), pagal tautybę lietuviai (3.2.3 priedas 12 lentelė) (R31). Trečdalis (33,14 proc.) gyventojų turi vidurinį išsilavinimą, mažiau nei ketvirtadalį (20,06 proc.) turi pradinį išsilavinimą, aukštesnįjį ir specialųjį vidurinį bei pagrindinį vidutiniškai 17 proc. gyventojų, o vidutiniškai 2,0 proc. yra arba nebaigę pradinės mokyklos, arba nelankę mokyklos, arba yra neraštingi (R32) (3.2.3 priedas 13 lentelė). VVG teritorijos žmoniškųjų išteklių būklė yra lyginant su Lietuvos ir Marijampolės apskr. blogesnė.

Šiek tiek daugiau nei ketvirtadaliui gyventojų pagrindiniu pragyvenimo šaltiniu yra darbo užmokestis (26,61 proc.), pensija (26,98). Gaunančių senatvės pensiją asmenų 2013 m. lyginant su 2011 m. skaičius sumažėjo 7,7 proc. (1 ir 2 priedai), nes mažėja ir bendras gyventojų skaičius rajone. Išlaikomi šeimos ar kitų asmenų yra 29,49 proc. visų rajono savivaldybės gyventojų (R33)(3.2.3 priedas 14 lentelė). Šakių r. sav. gyventojų pagrindiniai pragyvenimo šaltiniai, išskyrus darbo užmokestį, lyginant su šalies ir Marijampolės apskr. gyventojais yra panašūs. Pensinio amžiaus

¹²http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_statistics_at_regional_level/lt

¹³Šakių rajono seniūnijų socialinių darbuotojų interviu duomenys, 2015

¹⁴Lietuvos statistikos departamentas, 2015-03-20 www.stat.gov.lt

gyventojų skaičius nuo visų gyventojų dalies 2014 m. lyginat su 2013 m. labai nežymiai (0,13 proc.) sumažėjo, o lyginant su 2012 m. padidėjo (1,7 proc.)¹⁵.

Bedarbystė viena iš aktualiausių problemų, kuri buvo nustatyta atlikus gyventojų poreikių tyrimą. Statistiniai duomenys rodo, kad Šakių krašto VVG teritorijoje bedarbių skaičius per 2011-2013m. laikotarpį kito nežymiai, tačiau didėjo (3.2.3 priedas 15lentelė) 2011 m. buvo registruota 2117, o 2013m. – 2162 bedarbių (R34). Didžiausias viso rajono bedarbių skaičius gyvena Šakių apylinkių, Kudirkos Naumiesčio, Griškabūdžio, Gelgaudiškio seniūnijose. Amžiaus grupėse iki 29 m. ir 30 -39 m. bedarbių skaičius 55 proc. yra mažesnis nei 40-64 m. (3.2.3 priedas 16 lentelė), tačiau jaunų bedarbių skaičius išlieka pastovus ir nemažėja (R35). Vyresnio amžiaus žmonės yra mažiau aktyvūs darbo rinkoje (R36). Aktyviau darbo rinkoje dalyvauja moterys.

2011 – 2013 m. socialinės grupės, kurios patiria ekonominius sunkumus Šakių rajone yra šeimos, turinčios mažas pajamas, patiriančios skurdą, neįgalūs, sergantys priklausomybės ligomis asmenys, vieniši, socialinės globos reikalaujantys asmenys. Pagal seniūnijų duomenis skurdo riziką ir skurdą patiriančių šeimų skaičius didėja (3.2.3 priedas 17 lentelė) 2013 m. lyginat su 2011 m. padidėjo 15,4 proc. (R37), o socialinės rizikos šeimų mažėja. Sumažinti socialinės rizikos šeimų skaičių leido Šakių raj. socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos, išvykstančių šeimų į užsienį ir kitas savivaldybes skaičiaus augimas, vaikų pilnametystė. Daugiausia socialinės rizikos šeimose augančių vaikų gyvena mažose vietovėse, kuriose gyvena iki 200 gyventojų (R38).

Neįgalių, sergančių priklausomybės ligomis asmenų skaičius seniūnijose lėtai didėja (R39), o vienišų, socialinės globos reikalaujančių asmenų – lėtai mažėja. Lyginant 2014 m. su 2011 m. VVG teritorijoje socialinės rizikos šeimų vidutiniškai sumažėjo 22 proc. (3.2.3 priedas 18 lentelė.), o Kidulių sen. 40 proc. (R40). Didžiausiai socialinės rizikos šeimų skaičius yra priemiestinėse, Šakių sen. kaimiškose vietovėse (3.2.3 priedas 3 pav.). Vidutinis vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose mažėja (3.2.3 priedas 19 lentelė) ir 2009 – 2014 m. vidutinis vaikų skaičius socialinės rizikos šeimoje buvo 2,3 (R41).

Šakių raj. savivaldybėje 2014 metais priimti dokumentai iš 469 pensinio amžiaus asmenų, jiems nustatyta: 411 – didelių specialiųjų poreikių lygis, 58 - vidutinių specialiųjų poreikių lygis. Iš 116 darbingo amžiaus asmenų priimti dokumentai dėl slaugos tikslinės kompensacijos skyrimo ir iš 213 darbingo amžiaus asmenų priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinės kompensacijos skyrimo. Per 2014 m. nustatytas socialinių paslaugų poreikis: pagalbai namuose – 32 asmenims; dienos globai asmens namuose – 21 asmeniui; ilgalaikiai socialinei globai – 51 asmeniui; dienos socialinei globai institucijoje – 1 asmeniui¹⁶ (R42).

2014 m. savivaldybėje toliau vykdoma lėšų pervedimo socialinės rizikos šeimoms į socialines korteles programa, bendradarbiaujant su UAB „Gulbelė“. Tokiu būdu sėkmingai sprendžiama daugelį metų besitęsianti socialinių išmokų panaudojimo rizikos šeimose, lėšų saugojimo seniūnijose problema. 2014 m. iš seniūnijų gauti 115 prašymų su rekomendacijomis dėl išmokų asmenims pervedimo į socialines korteles¹⁷.

Didėja suaugusių neįgalių asmenų – 8,63proc. (2013 m.- 8,48proc.) ir vaikų su negalia – 0,48 proc. (2013 m.-0,46proc.) dalis bendrame gyventojų skaičiuje (R43). Nedalyvauja ar dalyvauja ne visiškai pajėgumu darbo rinkoje net 51,0 proc. (2013 m. – 52,2 proc.) (R44) rajono savivaldybės gyventojų (3.2.3 priedas 20 lentelė), neretai jiems reikalinga įvairi socialinė parama ar pagalba. Rajono savivaldybėje, kaip ir Lietuvoje, vyrauja senyvos visuomenės tipas, ryškėja įvairios socialinės grupės (vieniši, pensinio amžiaus gyventojai, suaugę neįgalūs asmenys, ilgalaikiai bedarbiai nuo 45 m. iki pensinio amžiaus)¹⁸ (R45), kurioms yra didelis poreikis gauti socialines paslaugas: socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos, žemos kvalifikacijos darbo vietoms, nenutolusioms nuo jų gyvenamosios vietovės, plečiasi medicininės priežiūros ir specialaus socialinio aptarnavimo poreikis.

Socialinių pašalpų gavėjų skaičius Šakių raj. sav. 2009 – 2013 m., kaip ir visoje Lietuvoje, didėjo ir 2013 m. lyginant su 2011 m. padidėjo 1,8 proc. (Lietuvoje 2013 m. jau pradėjo mažėti).

¹⁵Lietuvos statistikos departamentas, 2015-03-20 www.stat.gov.lt

¹⁶Šakių r. sav. Socialinės paramos skyriaus duomenys, 2015 m.

¹⁷Šakių r. sav. Socialinės paramos skyriaus duomenys, 2015 m.

¹⁸Šakių rajono seniūnijų socialinių darbuotojų interviu duomenys, 2015

1000 Šakių raj. sav. gyventojų 2009 m. teko 31,4 socialinių pašalpų gavėjų, 2010 m. – 85,1, 2011 m. – 90,5¹⁹ (R46). Ši didėjimą sąlygoja išaugęs nedarbas. Bedarbiai registruoti darbo biržoje kaip ieškantys darbo arba kaip bedarbiai, įgyja teisę į socialinę pašalpą. Tačiau 2014 m. socialinių pašalpų gavėjų skaičius savivaldybėje pradėjo mažėti 2014 m. lyginant su 2013 m. sumažėjo 21,8 proc. (3.2.3 priedas 21 lentelė). Nuo 2014 m. sausio 1 d. socialinių pašalpų mokėjimo funkcijos įgyvendinimui kiekvienoje seniūnijoje sudarytos Paramos teikimo komisijos, kuriose dalyvauja vietos bendruomenių atstovai. Jos svarsto išskirtinius asmenų prašymus socialinėms pašalpoms, kurios neskiriamos bendra tvarka. Dalis asmenų patys nesikreipia, nes už gaunamą socialinę pašalpą reikia dirbti visuomenei naudingus darbus. Iš visų socialinėms pašalpoms skirtų lėšų per 2014 m. sutaupyta 1,7 mln. litų (492,3 tūkst. Eur)²⁰, kurie panaudoti panašioms poreikiams tenkinti.

Santuokų skaičius bendrai 2009- 2013 m. didėja, tačiau 2013 m. lyginant su 2012 m., 2 proc. sumažėjo. Santuokos nutraukimo atvejų mažėja (3.2.3 priedas 22 lentelė), 2013 m. buvo mažiausias ir vienam santuokos nutraukimo atvejui teko 2,1 santuokos įrašų (3.2.3 priedas 4 pav.). Tėvystės pripažinimo atvejų skaičius pastovus (R47).

Apibendrinimas

VVG teritorija užima beveik visą Šakių rajono savivaldybės plotą, kuriame gyvena apie 30 proc. visų gyventojų, gyventojų tankumas yra mažas, pagal vietovės tipą VVG teritorija yra kaimiška. Vidutiniškai po 2,1proc. kasmet mažėja gyventojų skaičius, ypač Barzdų, Kriūkų, Gelgaudiškio, Žvirgždaičių, Lekėčių seniūnijose ir tik Griškabūdžio seniūnijoje yra stabilus. Rajonui būdinga gyventojų senėjimo tendencija. Natūrali gyventojų kaita VVG teritorijoje 2009 -2010 m. buvo neigiama, o 2011-2013 m. teigiama, tačiau žemas gimstamumo ir aukštas mirtingumo lygis, migracijos srautai turi įtakos Zanavykijos bendruomenės išsibalansavimui ir gyventojų demografinės elgsenos kaitai, kuri dažnai nėra pozityvi – minimizuojama demografinė elgsena (šeima, vaikai, švietimas), maksimizuojami socialiniai padariniai. Dėl migracijos daugiausia prarandama darbingo amžiaus gyventojų, daugėja tėvų paliktų vaikų, senų tėvų, kuriuos palieka vaikai. Bedarbių skaičius kito nežymiai, tačiau didėjo. Registruotų laisvų darbo vietų skaičius, kaip ir įdarbintų žmonių skaičius, kasmet didėja, tačiau nedalyvauja ar dalyvauja ne visišku pajėgumu darbo rinkoje pusė rajono savivaldybės gyventojų. Formuojasi socialinės atskirties grupės - vieniši pensinio amžiaus gyventojai, suaugę neįgalūs asmenys, ilgalaikiai bedarbiai nuo 45 m. iki pensinio amžiaus. Auga poreikis gauti socialines paslaugas: socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos, žemos kvalifikacijos darbo vietoms nenutolusioms nuo jų gyvenamosios vietovės, plečiasi sveikos gyvensenos, medicininės priežiūros ir specialaus socialinio aptarnavimo poreikis.

VVG teritorijos socialinės situacija nevisiškai atitinka gyventojų poreikius ir VVG teritorijos viziją. Labai svarbu vystyti novatoriškas, pridėtinę vertę kuriančias, veiklas, siekti tolygumo ir socialinės įtraukties.

2.4.	VVG teritorijos ekonominė situacija
------	-------------------------------------

Šakių krašto VVG veikos teritorijos ekonominė situacijos analizė atlikta vadovaujantis gyventojų poreikių tyrimo, seniūnijų ir kitų vietos institucijų pateiktais, seniūnijų socialinių darbuotojų ir jaunimo interviu bei statistiniais duomenimis. Vertinant teritorinio kapitalo būklės pokytį per 2007-2013 m., (lyginami respondentų būklės vertinimo 2007 ir 2014 m. duomenys), nustatyta (5 priedas²¹), kad seniūnijose prekių, paslaugų ir darbo rinkų išsivystymo aspektu, pagerėjo įmonių gebėjimas parduoti savo gaminius tarptautinėje rinkoje bei atlygintinos paslaugos vietos gyventojams. Tačiau abiejų šių rodiklių vertinimas yra negatyvo zonoje. Pablogėjo galimybė pirkti ar parduoti patalpas, žemę ar kitą turtą, yra nebaigtų renovuoti ir įrengti pastatų, kuriuose galima būtų plėtoti veiklą (R48). Sumažėjo galimybės gyventojams rasti darbą, atitinkantį kvalifikaciją (5 priedas

¹⁹Šakių rajono savivaldybės Socialinių paslaugų 2012 m. planas, 2012.

²⁰Šakių rajono savivaldybės Socialinių paslaugų 2015 m. planas, 2015.

²¹Kaimo gyventojų - ekspertų apklausos, naudojant „Šakių krašto VVG teritorijos gyventojų poreikiai ir vietos ištekliai“ anketą, duomenys, 2015.

8 lentelė) (R49). Vertinant seniūnijose veikiančių verslo įmonių ir jų veiklos pokyčių nežymiai pagerėjo vietos įmonių rūpinimasis savo darbuotojais bei aplinkosaugos reikalavimų laikymasis ir racionalus išteklių naudojimas. Pablogėjo įmonių novatoriška veikla. Blogo vertinimo zonoje išlieka verslo įmonių gebėjimas panaudoti vietos išteklius bei investicijos į vietos įmonių plėtrą ir modernizavimą (5 priedas 7 lentelė) (R50). Žmogiškųjų išteklių būklės požiūriu, pagerėjo moterų aktyvumas darbo rinkoje ir viešajame gyvenime (R51). Pablogėjo gyventojų pasirengimas imtis savo verslo bei gyventojų gebėjimas prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių (5 priedas 4 lentelė) (R52).

Vidutiniškai trečdalis (34,5 proc.) visų Šakių raj. dirbančiųjų 2011 m. buvo užimti prekybos, variklinių transporto priemonių remonto veikla, vidutiniškai ketvirtadalis (26,6 proc.) kasybos, apdirbamosios gamybos, 8,9 proc. transporto ir saugojimo, 8,6 proc. statybos, 6,2 proc. miškininkystės ir žuvininkystės veikla (3.2.4 priedas 1 lentelė). Kitos aptarnavimo veiklos įmonių bei meninės, programinės ir poilsio organizavimo veiklos įmonių santykinai mažiau (R53). Didžiausią pridėjamą vertę kuria natūraliosios monopolijos šakos (elektros, dujų, vandens tiekimas ir atliekų tvarkymas), administracinė ir aptarnavimo veikla, prekyba ir miškininkystė (R54). Aukštas produktyvumas informacijos ir ryšių veikloje, tačiau labai žemas apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų, meninės ir pramoginės veiklos, nekilnojamojo turto operacijų ir netgi statybų sektoriaus kuriamas pridėtinis produktas.

Vidutinis samdomų darbuotojų skaičius rajone 2012 m. buvo 6293. 2013 m. sausio 1 d. Šakių rajone buvo 10,2 tūkstančio užimtųjų (su individualių įmonių savininkais, asmenimis, užsiimančiais individualia veikla), bet iš jų tik 3740 dirbo rajono įmonėse²² (R55). Tokia proporcija, kai viešajame sektoriuje sukuriama darbo vietų skaičius prilygsta privačiam sektoriui, nesudaro sąlygų ekonominiam efektyvumui. Nuo 2011 m. pradžios iki 2013 m. pradžios registruotų ūkio subjektų skaičius Šakių rajono savivaldybėje padidėjo 6,8 proc., bet veikiančių ūkio subjektų skaičius sumažėjo 1 proc. 2012 metais registruotų įmonių skaičius 1000-ai gyventojų Šakių rajone siekė 12,6, o veikiančių įmonių - 8,7. Neišvystytos vietos maisto produktų rinkos, trumposios maisto tiekimo grandinės, vietos gaminių pardavimas vietos ir šalies rinkose gyventojų poreikių neatitinka²³ (R56). Verslumo indeksas²⁴ Šakių rajone 2013 m. sausio 1 d. tesudarė 15,6 (R57) (Lietuvoje - 29,3).

Šakių raj. sav. individualią veiklą įregistravo 2011 m. - 129, 2012 m. - 182, 2013 m. - 198²⁵ žmonės, t. y. 2013 m. 53 proc. daugiau nei 2011 m. (R58). Verslo liudijimus įsigijo 2011 m. - 795, 2012 m. - 593, 2013 m. - 597 gyventojai, t. y. 2013 m. 33 proc. mažiau nei 2011 m. (3.2.4 priedas 2 lentelė).

Rajone geriausiai išvystytas SVV sektorius. Iš visų veikiančių ūkio subjektų didžiausia dalis yra mažos ir vidutinės įmonės. 2013 m. pradžioje Šakių raj. buvo 281 (R59) (3.2.4 priedas 3 lentelė) verslo subjektas, kuris sukūrė nedidelį darbo vietų skaičių. 75 proc. sudaro įmonės, turinčios mažiau nei 10 darbuotojų. 30 proc. visų darbuotojų dirba šešiose stambiausiose įmonėse, turinčiose 100 ir daugiau darbuotojų (R60) (3.2.4 priedas 1 pav.).

Nepakankamai išplėtotas kaimo prekybos įmonių – krautuvijų tinklas. Maža vietinių vartotojų perkamoji galia, mažas vartotojų skaičius neleidžia plėsti egzistuojančio prekybinio verslo.²⁶ Rajone veikia 7 viešojo maitinimo įstaigos (1 restoranas ir 6 kavinės; Šakiuose – 4, Lukšiuose, Gelgaudiškyje ir Kudirkos Naumiestyje – po 1). Prekybos ir viešojo maitinimo paslaugos nevisiškai atitinka vietinių gyventojų ir į Šakių rajoną atvykstančių svečių poreikių, ypač viešojo maitinimo paslaugų, vietos produktų prekybos vietų pasigendama turistų dažnai lankomose vietovėse: Sudarge, Lekėčiuose, Sintautuose, Plokščiuose (R61). Įgyvendinus 2007 -2013 m. Šakių krašto VPS pradėjo formuotis bendruomeninio verslo iniciatyvos, kurios galėtų išaugti į socialinius

²²Šakių verslo informacijos centro duomenys

²³Šakių r. gyventojų poreikių tyrimo duomenys

²⁴Pagal Lietuvos Laisvosios rinkos instituto metodiką verslumo indeksas yra lygus veikiančių ūkio subjektų skaičiui, tenkančiam 1000-ai gyventojų. Šaltinis: Šakių rajono verslo skatinimo programa, 2013. Šakių verslo informacijos centras.

²⁵Marijampolės apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos duomenys <https://www.google.com/search?q=Marijampol%C4%97s+apskritis+valstybin%C4%97s+mokes%C4%8Di%C5%B3+inspekcijos+duomenys&ie=utf-8&oe=utf-8>

²⁶Šakių r. gyventojų poreikių tyrimo duomenys

verslus, t. y. 6 bendruomeniniai projektai (R62), kurie orientuoti į socialinių paslaugų teikimą rajone, o pagrindinis tikslas buvo ugdyti verslumą ir sustiprinti materialinę bazę (3.2.4 priedas 4 lentelė). Kol kas bendruomeninio verslo iniciatyvos epizodinės, trūksta nuoseklaus verslo planavimo ir rinkodaros²⁷. Bendruomeninio verslo iniciatyvos formuoja vietos ištekliais pagrįstų produktų ir paslaugų pasiūlą: edukacinės programos („Šakočio kepimo“ ir „Duonos kepimo“), gidų ir turizmo paslaugos, muilo virimas ir hidrolatų gamyba, tradicinė amatininkystė ir mugės, aplinkos priežiūros ir socialinės paslaugos. Yra vietos gyventojų, kurie mokėsi arba patobulino savo kvalifikaciją pagal tradicinių amatų ir gidų mokymo programas, įgijo žinių ir kompetencijos: tautinio paveldo-figūrinių meduolių (grybukų) gamybos, figūrinių žvakių iš vaško liejimo, ekskursijų vedimo ir kt. (R63).

Per Šakių rajono savivaldybės teritoriją driekiasi 3 turizmo trasos: dalis Suvalkijos dviračių žiedo trasos, dalis Nemuno dviračių trasos ir dalis Nemuno turistinės trasos (R64). 2011 m. pabaigoje Šakių rajone apgyvendinimo paslaugas teikė 14 turizmo paslaugų teikėjų: 2 viešbučiai, 1 svečių namai ir 11 kaimo turizmo sodybų (3.2.5 priedas 5 lentelė). 2013 m. ir 2014 m. kaimo turizmo sodybų ir dirbančiųjų skaičius išaugo iki 15 sodybų (36,4 proc.) ir 25 dirbančiųjų (25 proc.) (R65). Augimas, lyginant su Marijampolės apskritimi, yra vienodas, o su kaimo turizmo sodybų skaičiumi Lietuvoje – gerokai lėtesnis. Gausiausiai turistų lankomos vietos yra Zyplių dvaras ir Kudirkos Naumiestis, turistų srautai kasmet auga (R66) (3.2.4 priedas 2 pav.). Vietos ir užsienio turistams patraukliausi Znavykyų krašto turizmo produktai mažai žinomi, trūksta individualios ir kolektyvinės kompetencijos, novatoriškų rinkodaros priemonių prioritetinių turizmo produktų paklausai patenkinti²⁸ (R67).

Šakių rajoną kerta 4 krašto ir 41 rajoninis kelias, kuriais vyksta didžiausias eismas rajono teritorijoje. Svarbiausi ir geriausiai prižiūrimi krašto keliai: Kaunas – Zapyškis – Šakiai, Vilkaviškis – Kudirkos Naumiestis – Šakiai, Pilviškiai – Šakiai – Jurbarkas. Jais ir vyksta pagrindiniai lankytojų srautai. Keliautojams labai svarbi gera kelių infrastruktūra ir kelio danga, dėl to daugelis keliautojų nesirenka kelių žvyro dangos (R68). Būtent tokia danga jungia pagrindines rajono rekreacines teritorijas: Kudirkos Naumiestis – Sudargas (palei Šešupės upę), Kiduliai – Gelgaudiškis, Plokščiai – Kriūkai.

Atliekų tvarkymą organizuoja ir vykdo Šakių r. sav. Marijampolės apskrities atliekų tvarkymo centras, kuris 2011 m. aptarnavo 34644 gyventojus, 2012-2013 m. 34446 gyventojus, 2014 m. – 32864 gyventojus, t. y. 4,6 proc. mažiau nei 2011 m. ir 2012 m. Komunalinių atliekų surinkimą ir pervežimą centralizuotai vykdo UAB „Ekonovus“²⁹. Seniūnijų aplinkos tvarkymo paslaugas teikia seniūnijų administracijos: šaligatvių valymas, parkų, žaliųjų plotų priežiūra, kapinių priežiūra (R69).

Keleivių vežimą reguliariais reisais vietinio susisiekimo maršrutais vykdo UAB „Šakių autobusų parkas“. 2011 m. aptarnavo 43 maršrutus, 2014 m. – 41 maršrutą, t. y. 2 maršrutais mažiau nei 2011 m. Susisiekimo infrastruktūros požiūriu automobilizacijos lygio augimo tempai išryškino Šakių raj. sav. teritorijos susisiekimo problemas: nepakankamai gerai išvystytas valstybinių kelių tinklas ir prasta jų būklė, nemažas avaringumo lygis, pakelės infrastruktūros, ypatingai kempingų, motelių, poilsio aikštelių, trūkumas³⁰ (R70). Prastų techninių parametrų, tačiau tolygiai išvystytas ir tankus rajoninių ir vietinės reikšmės kelių tinklas, nevaržo kaimiškųjų vietovių gyventojų judėjimo galimybės. Stabilūs, tačiau maži, yra vežimai viešojo naudojimo autobusais³¹ (R71).

2011 m. pabaigoje VVG teritorijoje buvo 2117 bedarbių, 2012 m. pabaigoje – 2111, 2013 m. pabaigoje – 2162, o 2015 m. – 1657 bedarbiai. Bedarbių skaičius 2011 – 2013 m. beveik nekito. 2013 m. lyginant su 2011 m. padidėjo 2,1 proc. (1-2 priedas). 2015 m. lyginant su 2011 m. sumažėjo 21,7 proc.³². 2015 m. gegužės 1 d. nedarbo lygis Šakių rajone buvo 10,6 proc. t. y. vienas iš mažesnių Marijampolės apskr. (3.2.4 priedas 3 pav.). Didžiausia bedarbystė Barzdų, Plokščių, Kudirkos Naumiesčio, Žvirgždaičių t. y. nuo rajono centro labiausiai nutolusiose seniūnijose (R72). Dėl

²⁷Šakių r. gyventojų poreikių tyrimo duomenys

²⁸Šakių r. gyventojų poreikių tyrimo duomenys

²⁹Šakių r. sav. administracijos Ūkio skyriaus duomenys

³⁰Šakių raj. sav. administracijos Ūkio skyriaus duomenys

³¹Šakių rajono seniūnijų socialinių darbuotojų interviu duomenys, 2015

³²Marijampolės teritorinės darbo biržos informacija

sumažėjusio bedarbių skaičiaus, padidėjo įdarbintų asmenų, tačiau dažniausiai dirbama sezoninius darbus, darbdaviai (kaimo vietovėse dažniausiai ūkininkai) stokoja motyvavimo darbui, kvalifikacijos tobulinimui priemonių³³. Didžioji dalis bedarbių, kurių skaičius 2013 m. lyginant su 2011 m. didėjo, o su 2015 m. mažėjo, yra nuo 40 iki pensinio amžiaus (2011 m. – 1234 bedarbiai, 2012 m. – 1267 bedarbiai, 2013 m. – 1319 bedarbių, 2015 m. – 1142 bedarbiai), daugiau vyrų (3.2.4 priedas 6 lentelė). Registruotų laisvų darbo vietų skaičius kasmet didėja: 2011m. registruota – 1260, 2012m. – 1511; 2013m. – 1772³⁴ (R73). Daugiausia darbo vietų siūloma socialinių darbuotojų padėjėjams, pieno produktų gamintojams, siuvėjams, pardavėjams, valytojams, virėjams³⁵. Trūksta darbo vietų su aušta kvalifikacija ir visiškai be kvalifikacijos darbuotojams³⁶ (R74).

Daugiausiai finansinių išteklių į rajoną pritraukta iš kitų ir Kaimo plėtros fondo (KPF), pritrauktų lėšų kasmet didėjo (R75), tačiau lyginant 2013 m. su 2011 m. mažėjo pritrauktų lėšų iš valstybės (34,69 proc.) ir savivaldybės biudžeto (26,43 proc.). Viena iš priežasčių – didėjančios lėšos iš kitų ir KPF (3.2.4 priedas 7 lentelė). Didžiąją dalį KPF lėšų pritraukė kaimo bendruomenių centrai, įgyvendinant integruotą vietos plėtros strategiją „Gyvensenos kokybės gerinimas Šakių rajono kaimo vietovėse“ (3.2.4 priedas 8 lentelė). BC įgyvendino 26 minkštus ir 17 investicinių projektų, po vieną projektą įgyvendino Verslo informacijos centras, Šešupės euroregiono turizmo informacijos centras, Asociacija Zanavykų seimelis, Šakių tautodailininkų bendrija „Dailius“, Lekėčių keramikos centras, Kudirkos Naumiesčio, Sintautų ir Gelgaudiškio kultūros centrai, Kudirkos Naumiesčio Šv. Kryžiaus atradimo parapija, 2 - Lekėčių bendruomenės moterų klubas, 8 - rajono savivaldybės administracija.

Iš viso 2003-2013 m. į Šakių rajono viešąjį sektorių investuota lėšų 263945107,00 lt. (7 644 378,4 Eur) savivaldybės indėlis buvo 19787346,00 lt³⁷ (5 730 811,5 Eur), t.y. 75 proc., visų investicijų (3.2.4 priedas 4 pav.). 2003-2013 m. mažiausiai investicijų teko Žvirgždaičių (0,84 mln. Lt, t. y. 243,2 tūkst. Eur), Slavikų (0,91 mln. Lt, t. y. 263,5 tūkst. Eur) ir Barzdų (1,39 mln. Lt, t. y. 402,5 tūkst. Eur), Sudargo (2,12 mln. Lt, t. y. 613,9 tūkst. Eur) seniūnijoms (3.2.4 priedas 5 pav.), kuriose ir vienam gyventojui teko mažiausia investuotų lėšų (R76). Daugiausiai, skaičiuojant vienam gyventojui, investuota Kudirkos Naumiesčio, Plokščių ir Gelgaudiškio seniūnijose (3.2.4 priedas 6 pav.). Daugiausia (41,02 proc.) visų investicijų teko vandentvarkai ir vandenvalai, kultūrai ir turizmui (18,85 proc.), švietimui ir sportui (18,37 proc.) (R77), mažiausiai – aplinkotvarkai, viešajam valdymui ir verslui (3.2.4 priedas 7 pav.) (R78).

Didžiausią VVG teritorijos verslo dalį sudaro žemės ūkio verslas. Jis yra svarbus ekonominiu, socialiniu, etnokultūriniu bei gamtosaugos požiūriu. Žemės ūkio verslo struktūroje vyrauja prekybą žemės ūkio produkciją gaminantys įvairių formų ūkio vienetai: ūkininkų ūkiai, šeimos ūkiai bei žemės ūkio bendrovės ir įmonės (R79). Vidutinis ūkio dydis kasmet didėja ir 2014 m. siekė 31,13 ha, o 2013 m. lyginant su 2009 m. vidutinis ūkis padidėjo 71,7 proc. (3.2.4 priedas 8 pav.) (R80). 2014 m. Šakių raj. įregistruota 3633 ūkių, iš kurių - 3617 ūkininkų ir šeimos ūkių, 16 - žemės ūkio bendrovių arba įmonių (R81).

Rajone pasėlius, deklaravo 3072 ūkininkai, privatūs asmenys ir žemės ūkio bendrovės bei įmonės. Įvairiomis žemės ūkio kultūromis užsėta 95631,69 ha (3.2.4 priedas 9 pav.). 2007 - 2014 m. laikotarpiu Šakių raj. deklaratų, tuo pačiu ir ūkininkų, skaičius nuolat mažėjo, nors deklaruojamas plotas nuolat augo (R82). Iki 2015m. ūkiai stambėja, mažėja smulkių ūkių, o žemės ūkio naudmenos naudojamos vis intensyviau. Ūkiai tampa stambesni, konkurencingesni ir pelningesni, tačiau formuojasi problema – sparčiai plečiasi didieji ūkiai (deklaruojantys per 500 ha), smulkesniems ūkiams tampa sudėtinga konkuruoti su stambiaisiais dėl produkcijos pagaminimo kaštų, kainų ar žemės. Smulkesni ūkiai palaipsniui išstumiami iš rinkos, o tai didina bedarbių skaičių, emigraciją ar socialiai remtinų asmenų skaičių (R83).

2014 m. vidutinis ūkio dydis, pagal deklaravimo duomenis, rajone – 31,13 ha (R84) (3.2.4 priedas 9 pav.), kai tuo tarpu Lietuvoje vidutinis ūkio dydis 14,6 ha. VVG teritorijoje ūkiai dvigubai

³³Šakių rajono seniūnijų socialinių darbuotojų interviu duomenys, 2015

³⁴Marijampolės teritorinės darbo biržos informacija

³⁵Šakių rajono seniūnijų socialinių darbuotojų interviu duomenys, 2015

³⁶Šakių rajono seniūnijų socialinių darbuotojų interviu duomenys, 2015

³⁷Šakių r. sav. Regioninės plėtros skyriaus duomenys

stambesni palyginti su Lietuvos vidurkiu. Didžiausios žemės ūkio bedrovės ir įmonės: L. Stonkuvienės agroserviso įmonė – 3622,53 ha, Lukšių ŽŪB – 3369,61 ha, UAB „Grūduva“ – 3275,23 ha. Stambiausi ūkiai, kaip ir 2013 m., išlieka: A. Blockio – 1327,41 ha, R. Maskvyčio - 1051,95 ha, A. Matijošaičio – 1029,51 ha. (R85). Didėja ūkininkaujančių iki 5 ha skaičius 2,17 proc. bei ūkininkaujančių daugiau nei 101 ha – 9,30 proc. (3.2.4 priedas 9 lentelė). Ūkininkaujančių bendruomenė sensta ir 2013 m. lyginat su 2009 m. iki 40 metų ūkininkų sumažėjo 27,05 proc. o vyresnių nei 50 metų padidėjo – 11,05 proc. (R86) (3.2.4 priedas 10 lentelė).

Didžiausią pasėlių dalį 2014 m. sudaro žieminiai kviečiai (apie 20 proc. nuo visų deklaruotų žemės ūkio naudmenų), ganyklos – pievos (apie 16 proc.), rapsai, vasariniai kviečiai, miežiai bei kukurūzai (R87). Likusios kultūros (runkeliai, rugiai ir t.t.), daržovės bei sodai sudaro labai nedidelę deklaruotų žemės ūkio naudmenų dalį. Rajone daugiausiai auginamos javų kultūros: kviečiai, miežiai, rapsai, kukurūzai ir pan., kurie nėra perdirbami vietoje, o išvežami už rajono ar Lietuvos ribų (R88). Tai dideli pašarų kiekiai, kurie galėtų būti sunaudojami rajone gyvuliams auginti. Kadangi gyvulininkystės sritis yra nesezoninė ir nuolat reikalauja darbo rankų, būtų sukurtos papildomos darbo vietos, taip mažinant nedarbą rajone, bei pašalpų reikalaujančių asmenų skaičių³⁸ (R89). Dėl našių žemių, naudojamų technologijų ūkiai pasiekia gerus derlingumo rodiklius ir dažnai viršija Lietuvos derlingumo vidurkius³⁹ (R90). Ekologiniai ūkiai rajone nėra populiarūs ir kasmet jų skaičius ir deklaruojamas plotas mažėja, nes trūkstant žinių ir rinkodarinių gebėjimų (R91) ūkininkai negauna tiek pajamų, kiek gautų iš tradicinio ūkininkavimo. Be to, mažėja ir tiesioginės išmokos ekologiniams ūkiams. 2012 m. lyginat su 2009 m. ekologinių ūkių skaičius sumažėjo 15,2 proc. (3.2.4 priedas 10 pav.) Ekologinių ūkių deklaruojamas plotas taip pat mažėjo. 2007 m. buvo deklaruojama 2264,79 ha, o 2012 m. jau tik 1600,15 ha (R92).

Rajone 2014 m. veikė 16 žemės ūkio bendrovių ar įmonių. 11 iš jų laikė 10885 galvijus, likusios 5 užsiėmė augalininkyste ar daržininkyste. 2014 m. pabaigoje buvo 1708 galvijų laikytojai. Galvijų ir karvių laikytojų skaičius 2007 - 2014 m. laikotarpiu (3.2.4 priedas 11 pav.) sumažėjo (R93). Gyvulininkystės atsisakoma dėl didesnės rizikos, mažesnių pelnų palyginus su augalininkyste, didelio produkcijos kainų svyravimo rinkoje, sunkaus fizinio darbo. Galvijų skaičius taip pat mažėjo (R94), tačiau ne tiek daug. Gyvulininkystės ūkiai stambėja. Tačiau net 45,9 proc. esančių galvijų laiko 11 Šakių raj. bendrovių ar įmonių. Likusius galvijus ir karves laiko smulkieji ūkininkų ūkiai⁴⁰ (R95). Šakių rajone 2014 m. pabaigoje buvo 23479 vnt. galvijų, iš jų 12154 karvės. Nuo 2010 m. galvijų ir karvių skaičius rajone išlieka daugmaž pastovus. Šakių rajono pieno primilžis, pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, iš laikomų karvių yra didžiausias visoje Lietuvoje ir siekia 7404 kg iš karvės. Taip pat Šakių rajonas visoje Lietuvoje primilžo didžiausią kiekį pieno - 89842 tonas per 2013 m. (R96).

Skiriant ūkius pagal jų specializaciją daugiausia ūkių yra mišrūs (R97), bei užsiimantys augalininkyste (3072 ūkiai). Gyvulininkyste užsiima 1708 ūkiai, o ekologiškai ūkininkauja tik 56 ūkiai. Ir vidutiniškai tik 2 proc. visų ūkių užsiima žemės ūkio produktų perdirbimu ir realizavimu⁴¹ (R98).

Apibendrinimas

Rajono ekonominė situacija iš dalies atitinka nustatytus gyventojų poreikius, tačiau sukuria tam tikrus barjerus VVG teritorijos vizijai pasiekti. Rajone veikiančios SVV, ūkiai ir stambios įmonės sukuria nepakankamą darbo vietų skaičių, o paslaugų ir produktų pridėtinė vertė yra nedidelė. Viešojo maitinimo įstaigų tinklas ir teikiamos paslaugos netenkina vietinių gyventojų ir į Šakių rajoną atvykstančių svečių poreikių. Ūkiai stambėja, auga jų ekonominis konkurencingumas, tačiau mažėja socialinis ir aplinkosauginis konkurencingumas, tai mažina kaimo vietovės vystymosi darnumą. Smulkesni ūkiai palaipsniui išstumiami iš rinkos, lygiagrečiai nekuriamas pakankamas naujų darbo vietų skaičius, gyventojai sunkiai prisitaiko prie darbo rinkos pokyčių, tai didina bedarbių skaičių,

³⁸Šakių rajono seniūnijų socialinių darbuotojų interviu duomenys, 2015

³⁹Šakių rajono savivaldybės administracijos Žemės ūkio skyriaus duomenys

⁴⁰Šakių rajono savivaldybės administracijos Žemės ūkio skyriaus duomenys

⁴¹Šakių rajono seniūnijų duomenys

darbingo amžiaus, jaunų žmonių emigraciją, socialiai remtinų asmenų skaičių. Nepakankamas vietos gyventojų ekonominis aktyvumas, didelė dalis viešųjų paslaugų, į kurias skatinami galėtų įsitraukti vietos gyventojai, yra centralizuotos, teikiamos rajono savivaldybės.

Nepakankamai išplėtotas žemės ūkio produkcijos perdirbimas, ypač smulkiuose ir vidutiniuose ūkiuose, trumposios maisto tiekimo grandinės, turizmo ir amatų sektorius, o ūkininkaujančių pastangos ir investicijos į didesnės pridėtinės vertės produktų ir paslaugų gamybą kol kas nesukuria vietovei strateginio proveržio sąlygų ir geresnės gyvenimo kokybės. Bendruomeninio verslo iniciatyvos formuoja vietos ištekliams pagrįstų produktų ir paslaugų pasiūlą. Tačiau kol kas bendruomeninio verslo iniciatyvos epizodinės, produktų ir paslaugų pasiūla nepastovi, trūksta nuoseklaus verslo planavimo ir rinkodaros.

2.5. VVG teritorijos socialinė infrastruktūra ir kultūros ištekliai

Šakių krašto VVG veikos teritorijos socialinės infrastruktūros ir kultūros išteklių analizė atlikta vadovaujantis gyventojų poreikių tyrimo, seniūnijų ir kitų vietos institucijų pateiktais, seniūnijų socialinių darbuotojų ir jaunimo interviu bei statistiniais duomenimis. Vertinant teritorinio kapitalo būklės pokytį per 2007-2013 m., (lyginami respondentų būklės vertinimo 2007 ir 2014 m. duomenys), nustatyta (5 priedas), kad seniūnijose veikiančių institucijų ir valdžios veiklos požiūriu, kaimo gyventojų nuomone pagerėjo seniūnijų, bendruomeninių organizacijų ir kultūros įstaigų veikla (R99), labai neženkliai vietos valdžios bendradarbiavimas su gyventojais bei valdžios gebėjimas spręsti vietos finansavimo klausimus (R100). Nors gyventojų požiūriu pagerėjo policijos ir teisėsaugos veikla, tačiau ji išlieka negatyvaus vertinimo zonoje (R101). Pablogėjo Šakių savivaldybės tarybos bei savivaldybės tarnautojų ir specialistų veikla (R102) (5 priedas 6 lentelė). Prekių, paslaugų ir darbo rinkų išsivystymo požiūriu, per praėjusį programinį laikotarpį pagerėjo viešosios paslaugos vietos gyventojams bei viešojo transporto paslaugos (nors kol kas randasi negatyvo zonoje) (R103). Neigiamo vertinimo lygmenyje išlieka verslo įmonių gausa ir išdėstymas regione, gamybos paslaugos, paslaugos žemės ūkiui ir verslui (R104) (5 priedas 8 lentelė). Vietos gyventojų susitelkimo ir tapatumo būklės požiūriu, padidėjo kultūros renginių masiškumas (R105), neženkliai – etninio savitumo ir vietos amatų bei kultūros paveldo ir tradicinių švenčių puoselėjimas (R106). Tačiau sumažėjo tradicijų ir papročių gyvybingumas (R107) (5 priedas 3 lentelė). Vietovės įvaizdžio ir pastangų jį puoselėti požiūriu, padidėjo gyventojų didžiavimasis savo kraštu, pagerėjo gamtos paminklų būklė ir kraštovaizdis bei padidėjo pastangos populiarinti savo kraštą, istoriją ir jo gyventojus, atvykstančių žmonių požiūris į kraštą ir jo gyventojus vertinamas teigiamai (R108) (5 priedas 9 lentelė).

Šakių raj. kaimo bendruomeninių organizacijų ir narių skaičius kasmet auga, steigiasi Kubilių bendruomenės centras (3.2.5 priedas 1 lentelė). Visose rajono seniūnijose veikiančias 38 bendruomenines organizacijas vienija ir mobilizuoja veiklai Šakių bendruomenių centrų asociacija (įkurta 2003 m.) (R109). Kaimo bendruomeninėms organizacijoms 2013 m. priklausė 6,9 proc. visų VVG teritorijos gyventojų (3.2.5 priedas 2 lentelė): 2011 m. buvo 1684 nariai, o 2014 m. – 1948 nariai, t.y. 264 nariais arba 15,7 proc. daugiau. Iš viso bendruomeninės organizacijos atstovauja 339 gyvenamąsias vietas, t.y. 33,6 proc. visų gyvenamųjų vietovių (R110). Jaunimas taip pat dalyvauja kaimo bendruomeninių organizacijų veikloje (3.2.5 priedas 3 lentelė), tačiau nepakankamai. Vidutiniškai per metus į kaimo bendruomeninę veiklą dažniau įsitraukia 665 jauni gyventojai, t. y. nuo 10478 (14-39 metų) gyventojų 6,4 proc. (R111). Įsitraukimas ir dalyvavimas bendruomeninių organizacijų veikloje padeda plačiau suvokti gyvenimo kaime kokybę, žmonės prisideda prie kaimo socialinės infrastruktūros plėtojimo, socialinės gerovės kūrimo. Aktyviau veikia 28 bendruomenių centrai, 2014 m. apjungiantys 1533 narius (3.2.5 priedas 5 lentelė), o 2015 m. rugpjūčio 1 d. – 1948 narius (R112). Aktyviai veikia Lekėčių moterų klubas: rengia kulinarinio paveldo edukacines programas, autentiškas tradicinės duonos ir šakočio kepimas (R113). Bendruomenių centrai aktyvina bendruomeninės organizacijos narius ir vietos gyventojus, kurie yra draugiški, paprasti ir tvarkingi, domisi gyvenamosios vietovės reikalais, yra norinčių savanorišku darbu prisidėti prie bendruomeninių reikalų (R114). Vidutiniškai vienas iš 28 aktyvių bendruomenės centrų per 2014 m. suorganizavo 14

bendruomeninių (susirinkimų, švenčių, talkų ir akcijų) renginių, įgyvendino 27 savivaldybės, 15 Valstybės, 16 ES ir kitų fondų finansuojamų projektų (2.5 priedas lentelė). Aktyvūs bendruomenių centrai per 2014 m. pritraukė finansinių lėšų iš Šakių rajono savivaldybės biudžeto 19178,3 Eur, iš nacionalinių fondų 56635,8 Eur ir iš ES ir kitų fondų 278041,3 Eur. Vidutiniškai vienas aktyvus bendruomenės centras įgyvendino projektų už 12632,3 Eur (R115) (3.2.5 priedas 5 lentelė).

Bendruomeninės organizacijos bendradarbiaudamos su seniūnijomis, kultūros centrais yra pasirinkusios prioritėtines strategines kryptis⁴² ir jas plėtoja įgyvendindamos projektus (3.2.2 priedas 1-18 pav.)(R116). Rengiant VPS buvo stengiamasi įtraukti jaunimą (iki 40m.). Daugiausiai jaunimo, veikiančio kartu su kaimo bendruomenėmis, yra Kriūkų, Kidulių, Gelgaudiškio, Šakių seniūnijose (R117) (3.2.5 priedas 3 lentelė).

VVG teritorijoje veikia 13 formalių jaunimo organizacijų, kurios 2011 m. apjungė 307 narius, o 2013 m. – 255 narius, t.y. 16,9 proc. mažiau nei 2011 m. Per 2011 – 2013 m. jos įgyvendino 36 projektus. Taip pat veikia 6 neformalios jaunimo organizacijos, kurios per 2011 – 2013 m. įgyvendino 11 projektų (R118) (3.2.5 priedas 3 lentelė). Jaunimo organizacijos įtraukdamos jaunus žmones į veiklą organizuoja akcijas, skatina turiningai praleisti laisvalaikį, dalyvauti įvairiuose konkursuose⁴³ (R119). Šakių rajone išskirtos pagrindinės problemos: jaunimo nedarbas, informacijos stoka, jaunimo motyvacijos stoka, laisvalaikio ir užimtumo neprieinamumas⁴⁴. Studijuojančių jaunuolių įsitraukimas į savivaldos procesus – tik vidutinis (R120). 26 proc. studijuojančio jaunimo turi darbą. Daugumai jų gerai sekasi derinti darbą ir studijas. Dauguma dirbančių savivaldybės jaunuolių yra samdomi darbuotojai, dirbantys visą darbo dieną. Mažiau nei pusė (47 proc.) dirbančių jaunuolių dirba pagal specialybę (R121). Tai lemia itin mažas jaunuolių domėjimasis profesija. 47 proc. turinčių darbą jaunuolių planuoja keisti darbą⁴⁵. Ir turėdamas darbą jaunimas nuolat turi siekių gauti didesnę darbo apmokėjimą. Ketinantys išvykti į kitą miestą (dažniausiai didmiestį) tai dažniau motyvuoja didesnėmis galimybėmis pasirinkti darbą, svarstantys apie emigraciją – didesnėmis uždarbio galimybėmis (R122). Nedirbantys, pagal jaunimo pasisakymus, dažniau nerandantys jokio darbo. Darbo ieškosi pirmiausia per darbo biržą, draugus ir pažįstamus. Nedirbantys jaunuoliai darbui Lietuvoje išrankūs: dauguma sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą, o užsienyje – tiek gerai apmokamą, tiek bet kokį darbą⁴⁶ (R123). Jaunuoliai pasižymi itin silpnu pilietiniu aktyvumu dėl juos supančios aplinkos, kuri taip pat pasižymi pasyvumu. Apskritai jaunuoliai neigiamos nuostatos dėl dalyvavimo pilietinėse veiklose neturi, tačiau patys stokoja iniciatyvos ir nuolatinio dalyvavimo⁴⁷ (R124).

Ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankančių asmenų skaičius sparčiai mažėjo, t.y. 2013 m. lyginant su 2011 m. sumažėjo 26,4 proc. (1 ir 2 priedas). Mokinių skaičiaus mažėjimas lėmė mokyklų skaičiaus mažėjimą VVG teritorijoje (3.2.5 priedas 6 lentelė), 2013 m. lyginant su 2011 m. mokinių skaičius sumažėjo 12 proc. (3.2.5 priedas 7 lentelė), o mokyklų - sumažėjo nuo 25 iki 21 (16 proc.) (R125). 2011 – 2013 m. ikimokyklinukų ir priešmokyklinukų skaičius vidutiniškai didėjo 7 proc., meno mokyklą lankančių mokinių skaičius nekito, o jaunimo kūrybos ir sporto centrą lankančių vaikų padidėjo vidutiniškai 3,8 proc. (R126). Bendrojo lavinimo mokyklose dirbančių pedagogų skaičius sumažėjo vidutiniškai 4,12 proc. (R127) (3.2.5 priedas 7 lentelė). 2012 m. rajone buvo reorganizuotos 3 pagrindinės mokyklos į pagrindinio ugdymo skyrius, jas prijungiant prie kitų pagrindinių mokyklų, 1 pagrindinė mokykla reorganizuota ją prijungiant prie vidurinės mokyklos. Reorganizavimo tikslas - sudaryti visiems mokiniams vienodas kokybiško ugdymo(si) sąlygas maksimaliai išnaudojant ugdymo plano galimybes; stambinti mokyklas siekiant optimalaus mokinių skaičiaus, kuris garantuotų mokytojų darbo vietų stabilumą; tikslingiau paskirstyti ir naudoti mokinio krepšelio lėšas įgyvendinant ugdymo programas, rajono

⁴²Šakių rajon gyventojų poreikių tyrimo duomenys

⁴³Šakių rajono jaunimo interviu duomenys, 2015

⁴⁴Jaunimo problemų sprendimo Šakių rajono savivaldybėje 2013-2018 metų planas; 2013

⁴⁵Šakių rajono savivaldybės jaunimo problematikos tyrimas, 2012

http://ijpp.lt/file/Ataskaita_JRD_Sakiu_r_2012_05.pdf

⁴⁶Šakių rajono jaunimo interviu duomenys, 2015

⁴⁷Šakių rajono jaunimo interviu duomenys, 2015

savivaldybės biudžeto lėšas – modernizuojant ir turtinant ugdymo aplinką. 2013 m. 5 vidurinės mokyklos pertvarkytos, pakeičiant mokyklos tipą - iš vidurinės mokyklos į pagrindinės mokyklos. Trūksta ikimokyklinio ugdymo įstaigų (Lekėčių sen.), retas mokyklų tinklas, nėra neformalaus ugdymo ir jaunimo laisvalaikio paslaugų⁴⁸(R128). Kitų švietimo, kultūros ir sveikatos priežiūros įstaigų skaičius, jos geriau prisitaikė prie besikeičiančių vartotojų poreikių ir išorinės aplinkos (R129). Rajone veikia 9 darželiai, yra seniūnijų, kuriose nėra vaikų darželių (R130) ir tai neskatina jaunų šeimų gyventi kaimo vietovėse. 2010 – 2014 m. laikotarpiu sporto organizacijų skaičius augo. Surengtų sporto varžybų ir dalyvių skaičius taip pat didėjo (3.2.5 priedas 8 lentelė 1 pav.), nes buvo kuriama ir gerinama sporto, rekreacijos, kultūros infrastruktūra, o modernus inventorių sudaro galimybes įvairaus amžiaus gyventojams užsiimti sportine, kultūrine veikla, aktyviai ilsėtis (R131). Tačiau stovyklų skaičių kiekvienais metais tik mažėjo, t.y. vasaros ar moksleivių atostogų metu mažėjo renginių. Parengtų sportininkų skaičius pagal atskiras rinktinių grupes ypač padidėjo 2014 m. (3.2.5 priedas 2 pav.) dėl padidėjusių projektinės veiklos ir finansavimo galimybių. Sportuojančių gyventojų dalis kiekvienais metais lėtai auga (R132) (3.2.5 priedas 9 lentelė). Jaunimas išskyrė, kad fizinis pasyvumas ima formuotis paauglystėje, kuomet jaunuoliai ima aktyviau naudotis kompiuteriu, įsitraukia į bendravimą internetu, kompiuterinius žaidimus⁴⁹.

Rajono sav. socialinių paslaugų infrastruktūra yra plėtojama atsižvelgiant į gyventojų poreikius.

2011-2015 m. socialines paslaugas savivaldybės gyventojams teikia įvairios institucijos (3.2.5 priedas 10 lentelė), kurios yra ir ne Šakių raj. teritorijoje (R133). Lyginant 2014 m. su 2011 m. socialines paslaugas teikiančių institucijų skaičius padidėjo (3.2.5 priedas 11 lentelė) buvo įkurti savarankiško gyvenimo namai „Vilties žiedas“, žmonių su negalia sąjungos Šakių dienos centras, Ilguvos socialinės globos namai (R134). Šakių raj. kaimo vietovėse veikiančios 7 vaikų dienos centrai teikia socialinės priežiūros paslaugas nepasiturinčių ir socialinės rizikos šeimų vaikams (R135). Centrų finansavimas remiasi projektine veikla, kurios pagrindinis rėmėjas yra Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Rajono savivaldybėje socialinių paslaugų tinklas tolygus: kai kurios socialines paslaugas teikiančios įstaigos yra Šakių mieste, kitos – seniūnijose (R136) (3.2.5 priedas, 4 pav.). Savivaldybėje yra siekiama, kad būtų užtikrintas socialinių paslaugų prieinamumas visiems gyventojams, organizuojamos specialaus transporto paslaugos, neįgalieji iš kaimiškų teritorijų yra atvežami į dienos centrus ir parvežami iš jų. Suteikta transporto paslaugų 2011 m. - 1299, o 2014 m. – 1343, t.y. 3,4 proc. daugiau. 2014 metais specialiomis transporto paslaugomis naudojosi 1148 socialiai remtinų žmonių bei neįgaliųjų (R137). Specialaus transporto paslaugas Šakių savivaldybėje teikė 2 nevyriausybines organizacijas: Šakių žmonių su negalia sąjunga, Šakių neįgaliųjų draugija, Šakių Socialinių paslaugų centras⁵⁰.

Kas metai Šakių rajone daugėja pensinio amžiaus bei neįgalių gyventojų, stokojančių artimųjų pagalbos, gyvenančių atokiauose kaimo vietovėse, kuriems reikalinga valstybės skiriama socialinė pagalba, paslaugos į namus (R138). Pagalbos į namus paslaugos organizuojamos ir teikiamos 14 Šakių rajono seniūnijų, jas teikia 38 socialinių darbuotojų padėjėjai (16,25 etatų). Vienam socialinio darbuotojo padėjėjui priklausomai nuo aplinkybių (seniūnijos dydžio, atstumo tarp gavėjų, asmens savarankiškumo, artimųjų galimybės suteikti pagalbą) vidutiniškai tenka 4 paslaugos gavėjai⁵¹. Trūkstant socialinio darbuotojo padėjėjų kaimiškose seniūnijose stengiamasi įtraukti darbo neturinčius bendruomenių narius, juos apmokyti tačiau iš 3 tūkst. darbo ieškančių žmonių 2 norėjo tapti socialinio darbuotojo padėjėjais. Nepakankamai vystomi talentai ir kūrybinis potencialas, trūksta motyvuotų ir kvalifikuotų darbuotojų⁵² (R139).

Bendruomeninės socialinės paslaugos, kurias teiktų kaimo bendruomenių centrai, kol kas nėra plačiai išvystytos. Socialines paslaugas vaikų dienos centruose teikia Lekėčių bendruomenė, Gelgaudiškio bendruomenės centras „Atgaiva“, Kudirkos Naumiesčio bendruomenė (R140) (3.2.5

⁴⁸Šakių rajono gyventojų poreikių tyrimo duomenys

⁴⁹Šakių rajono jaunimo interviu duomenys, 2015

⁵⁰Šakių rajono savivaldybės Socialinių paslaugų 2015 m. planas, 2015.

⁵¹Šakių rajono savivaldybės Socialinių paslaugų 2015 m. planas, 2015.

⁵²Šakių rajono seniūnijų socialinių darbuotojų interviu duomenys, 2015.

priedas, 10 lentelė). Nepakankamas socialinių paslaugų teikėjų partnerių (ypač NVO) finansavimas ir žmogiškųjų išteklių stoka, žema NVO darbuotojų kvalifikacija (R141). Įvairias socialines paslaugas teikia 9 nevyriausybinės organizacijos⁵³. Dauguma iš jų teikia tokias socialines paslaugas: informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas, atstovavimas, maitinimo, sociokultūrinės paslaugos, bendravimo, švietimo.

Įvertinus kaimo gyventojų savarankiškumą ir asmens poreikį socialinėms paslaugoms, seniūnijų socialiniai darbuotojai teikia šias paslaugas: buto tvarkymas, asmens higienos ir priežiūros paslaugos, maisto pirkimas ir ruošimas, buto nuomos, komunalinių mokesčių mokėjimas, gydytojo iškvietimas, nupirkimas vaistų, skalbimas, patalynės keitimas, ūkinių darbų organizavimas ir kitos paslaugos. 2014 m. pabaigoje pagalbos namuose ir dienos socialinės globos paslaugos į namus buvo teikiamos 175 asmenims (3.2.5 priedas, 12 lentelė), 2011 m. - 172. (R142)

Šakių raj. sav. gyventojų poreikis ilgalaikiai socialinei globai (pagal pateiktus prašymus) nebuvo patenkintas. 2011 m. – 2 asmenims, o 2014 m. 4 asmenims – dėl vietų trūkumo asmenų pasirinktose globos įstaigose (3.2.5 priedas, 13 lentelė). Taip pat 2011 m. 4 gyventojų prašymai nebuvo patenkinti dienos socialinei globai asmens namuose, 1 gyventojų – pagalbai į namus dėl lėšų stygiaus (R143).

Ateityje Sintautų (senelių namai, paslaugos namuose), Barzdų (masažo paslaugos), Kriūkų (grožio ir sveikatingumo paslaugos), Lekėčių, Mikytų (socialinės paslaugos, paslaugos į namus, bendruomeniniai grupinio gyvenimo namai senyvo amžiaus su negalia žmonėms), Kudirkos Naumiesčio (paslaugos senjorams, vaikų dienos centro paslaugos), Kidulių (senelių ir vaikų dienos centras), Griškabūdžio (bendrosios socialinės paslaugos gyventojams), Gelgaudiškio (alkoholio prevencijos, zoosodo terapijos paslaugos), Žvirgždaičių (masažo paslaugos) seniūnijų bendruomenių centrai planuoja teikti socialines paslaugas⁵⁴ (R144). Asmenų, dirbusių visuomenei naudingus darbus, skaičius 2014 m. lyginant su 2013 m. padidėjo 14,6 proc. (3.2.5 priedas, 14 lentelė). Darbų, kuriuos atlieka socialines pašalpas gaunantys gyventojai įvairovė nėra didelė, visiškai nėra darbų aukštesnę kvalifikaciją turintiems žmonėms (R145).

Bendrasias, aprūpinimo būtiniaisiais daiktais, sociokultūrinės ir kt. paslaugas teikia vienos iš didžiausių NVO - Šakių žmonių su negalia sąjunga bei Šakių neįgaliųjų draugija (R146). Šių dviejų draugijų iniciatyva įsteigti Kudirkos Naumiesčio, Janukiškių ir Šakių dienos centrai, kurie tarnauja ne tik neįgaliesiems, bet ir kitiems bendruomenės nariams. Didžiausia NVO pagalba vieni kitiems – tai psichologinės, bendravimo, užimtumo, palaikymo paslaugos. Šias paslaugas teikia rajono Kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų draugija, aklių ir silpnaregių sąjungos Šakių skyrius, cukriniu diabetu sergančiųjų klubas „Linelis“, Šakių rajono sutrikusios psichikos žmonių globos bendrija, sutrikusio intelekto žmonių bendrija „Šakių Viltis“, pensininkų draugija „Bočiai“, Pagyvenusių žmonių ir antrojo pasaulinio karo dalyvių draugija. Svarbų vaidmenį sprendžiant rajono neįgaliųjų problemas atlieka savivaldybės Neįgaliųjų reikalų koordinacinė taryba (įkurta 2005m.)⁵⁵, kuri renkasi spręsti neįgaliųjų reikalus kartą per ketvirtį kartu su politikais ir atsakingais savivaldybės darbuotojais. Svarbią pagalbą rajone teikia jau daugiau nei 10 m. gyvuojantis anoniminių alkoholikų klubas „Feniksas“. Tačiau kaimo vietovėse kasdienis alkoholio vartojimas nėra pripažįstamas kaip liga, asmenys ir šeimos nėra pasirengusios gydytis, „vyksta alkoholikų atstūmimas“ (R147), stipriai veikia masinių informavimo priemonių ir prekybos vietų reklama, skatinanti alkoholio vartojimą⁵⁶, tėvų ir šeimos pavyzdys „užkrečia“ jaunimą⁵⁷.

Rajone veikia 74 profesionalų bei mėgėjišką meną, teatrą, muziką, dailę, šokių plėtojančios organizacijos, kurių veikloje dalyvauja 941 gyventojas. Iš jų veikia 23 vaikų ir jaunimo kolektyvai, kuriuose dalyvauja 347 vaikų ir jaunimo (R148) (3.2.5 priedas 15 lentelė). Rajone veikia 74 mėgėjų meno kolektyvai, kolektyvuose dalyvauja 941 dalyvis, iš jų 23 vaikų ir jaunimo mėgėjų meno kolektyvai kuriuose dalyvauja 347 dalyviai. Rajone 7 organizacijos plėtoja studijų, būrelių, klubų

⁵³Šakių r. sav. Socialinės paramos skyriaus duomenys, 2015 m.

⁵⁴Šakių raj. seniūnijų vystymosi kryptys taikant „žuvies griaučių“ diagramos metodą, 2015 m.

⁵⁵Šakių rajono savivaldybės Socialinių paslaugų 2012 m. planas, 2012.

⁵⁶Šakių rajono seniūnijų socialinių darbuotojų interviu duomenys, 2015.

⁵⁷Šakių rajono jaunimo interviu duomenys, 2015.

veiklą, kurioje dalyvauja 56 dalyviai. Iš jų vaikų ir jaunimo – 2 organizacijos, dalyvauja 21 dalyvis. 70 žmonių šoka, dainuoja, groja 8 liaudiškose kaimo kapelose. 102 žmonės šoka 6 liaudiškų šokių kolektyvuose. Didžioji dalis kolektyvų yra Lietuvos dainų švenčių dalyviai (R149). Nuo 2011 m. organizuojamas profesionaliosios muzikos festivalis „Beatričės vasaros“. Puoselėjant Znavykų krašto kultūrą Šakių rajone organizuojama daug tradicinių renginių. Renginius organizuoja kaimo bendruomeninės organizacijos (179 kultūriniai renginiai – 2014 m. (3.2.5 priedas 5 lentelė), kultūros centrai, muziejai (R150). 2010-2014 m. pagrindiniai, jau tradiciniais tapę, buvo organizuojami 9 renginiai (3.2.5 priedas 16 lentelė), naujos ir senos tradicijos sujungiamos tarptautiniame cirko festivalyje „Cirko žiburiai“, Mėlynių festivalyje (Lekėčių seniūnijoje) (R151). Kiekviena kaimo bendruomenė turi savo tradicinę šventę, į kurią renkasi ne tik to kaimo, bet ir aplinkinių kaimų bei miestų gyventojai (R152).

Turizmo verslui plėtoti pagrindą sudaro Šakių rajono kultūros ir istorijos objektai bei vertybės, kurios yra nacionalinės, regioninės ir vietinės reikšmės (3.2.5 priedas 17 lentelė). Iš viso yra 24 įvairių laikotarpių objektai (R153). Rajone saugoma 290 nekilnojamojo ir kilnojamojo kultūros vertybių iš jų: 30 archeologinių vietovių, 25 laidojimo vietų, 11 statinių, 15 statinių kompleksų, 8 įvykių vietų, 2 urbanistinių vietovių, 1 monumentų, apie 110 kilnojamojo vertybių ir statinių priklausinių, ir kt.⁵⁸ (R154). Savo praeitimi, savitumu, kultūros paveldo vertybių gausa rajone išsiskiria prie Nemuno įsikūrę miesteliai ir kaimai. Čia išsidėstę ir dauguma piliakalnių, menančių gilią krašto istoriją, anksčiau atlikusių gynybinę funkciją, o dabar praturtinančių Znavykijos kraštovaizdį. Kultūros, turizmo infrastruktūros aspektu patraukliausios yra 4 buvusios dvarų sodybos (Zyplių, Gelgaudiškio, Kidulių ir Ilguvos) (R155). Prie žymesnių nekilnojamojo kultūros vertybių taip pat priskirtinos Kudirkos Naumiesčio, Griškabūdžio, Sutkų bažnyčios, Žemosios Panemunės, Kaimelio, Ilguvos bažnyčių statinių kompleksai, Kriūkų magazinas - grūdų sandėlis, vadinamas „špykėre“; archeologijos paveldas - Sudargo 5 piliakalnių su gyvenvietėmis kompleksas, Maštaičių (Narkūnų) piliakalnis su uostu, Simokų senovės gyvenvietė ir kiti; urbanistikos paminklai - Griškabūdžio miestelio radialinė aikštė ir Kudirkos Naumiesčio gatvių tinklas (R156). Rajone daug objektų, sietinų su Lietuvos valstybingumu (R157), kultūrine, švietėjiška žymių žmonių veikla ir gyvenimu (įvykių vietos): Vasario 16-osios Nepriklausomybės akto signatarų S.Banaičio, J. Vailokaičio, J. Staugaičio, kalbininko J. Jablonskio, rašytojų V. ir S. Tamulaičių, A. Tatarės ir kitų žymių žmonių sodybos⁵⁹. Znavykijos kraštas mažai tyrinėtas, seni gyventojai turi sukaupę daug rašytinės ir nerašytinės medžiagos, kurią reikalinga susisteminti ir išleisti⁶⁰ (R158), tai padėtų stiprinti vietovės identitetą ir formuoti Znavykų krašto kultūrą. Seniūnijų bendruomenės aktyviai diskutavo ir apibrėžė savo seniūnijos vystymo varomąją jėgą, kultūrinę pagrindą – moto (3.2.2 priedas 17 lentelė). Rajono savivaldybėje veikia 20 Romos katalikų ir 2 evangelikų liuteronų religinės bendruomenės.

VVG teritorijoje plėtojamas tautinis paveldas, gyventojai užsiima tradiciniais ir netradiciniais amatais (R159). Veikia Gelgaudiškio bendruomenės centro „Atgaiva“ įkurtas Gelgaudiškio dvaro amatų centras (projektai įgyvendinti pagal LEADER programą, finansavo EKPF ir Šakių rajono savivaldybė). Įsigyti siuvyklai, knygų rišimo, dailiųjų amatų edukacijos užsiėmimų patalpoms skirti baldai, siuvimo mašina, krašto apmėtymo mašina (overlokas) bei knygų irišimo įranga, mokytasi istorinio kostiumo siuvimo, knygrišybos, vilnos vėlimo. Projekto metu pasiūtas istorinio kostiumo komplektas. Dvaro laikų rūbais pasipuoš teatralizuotos ekskursijos personažai, jaunimo šokių kolektyvas, galės nuomotis svečiai. Moteris ypač traukė vilnos vėlimo pamokos. Jos savo norus ir fantazijas sudėjo į sages, rankines, riešines, vėlė net batus. Į projektą įsijungė įvairaus amžiaus bendruomeniečiai, Atvirų erdvių ir Vaiko dienos centrų dalyviai⁶¹. Veiklą pradeda tradicinių amatų centras Panovių kaime. Yra sertifikuotų tautinio paveldo gaminių, kuriuos rinkoje pradeda atpažinti vartojai: naminė duona, naminiai sausainiai, „Znavykiškas ragaučius“; duona „Rugelis“; senovinių skiedrų gamyba; šiaudų sodai; medžio drožėjas; BC Sudargas- meduoliniai grybukai; šalto

⁵⁸Kultūros paveldo registro duomenimis www.kpd.lt duomenimis, 2015 m. vasario mėn.

⁵⁹Šakių raj. sav. administracijos duomenys

⁶⁰Šakių rajono gyventojų poreikių tyrimo duomenys

⁶¹Šakių krašto VVG duomenys

spaudimo sėmenų aliejus.⁶²(R160). Kiduliuose įsikūrusioje vynužėje „Vilkenta“ šio krašto vyndarys gamina vynus pagal iš kartos į kartą paveldėtus ir iš tobulintus receptus: išskirtinį baltąjį pienu, raudonąjį šešių uogu, rausvąjį maišytą pienu-uogu ir raudonąjį juodųjų serbentų. Vynus galima degustuoti, įsigyti. Atgimusių Šakių krašto dvarų (Gelgaudiškio, Zyplių) ateities planuose – dvarų virtuvės puoselėjimas⁶³ (R161).

Bendruomeninės organizacijos, organizuodamos edukacines programas, puoselėja Zanavykų krašto tradicijas, jas perduoda jauniems vietos ir kitų bendruomenių nariams. Tokias paslaugas siūlo: Lekėčių bendruomenės moterų klubas - kulinarinio paveldo edukacija; Ritinių bendruomenės sūrių namai - edukacija „Kaimiško sūrio gimimas“; „Zanavykiško ragaučiaus“ programa kavinižėje-picerijoje „Kiba“ (Šakių mieste); Sėmenų aliejaus degustacija aliejaus spaudykloje „Aletovis“; Nature hempt kanapių sėklų aliejaus degustacija spaudykloje; šaltuoju būdu išspausto sėmenų, rapsų aliejaus degustacija ūkininko ūkyje; edukacinės pamokos ekologinižėje sodyboje „Ožiukų mokykla“; Kidulių krašto vynu degustacija Vynužėje-kavinižėje „Vilkenta“; Etnografinė autentiška kaimo turizmo sodyba „Suvalkiečio sodyba“; Gelgaudiškio dvaro edukacijos vaikams ir suaugusiesiems; Keramikos dirbtuvės Zyplių dvare (R162). Ypač platus pasirinkimas paslaugų Zanavykų muziejuje: kraitinės skrynios ir suvenyrinės skrynutės edukacija, polimerinio molio edukacija, Užgavėnių kaukių gamyba, kiaušinių marginimas vašku, šiaudinių žaisliukų eglutei gamyba, duonos kelias, lino kelias. Senų daiktų istorijos: stuba, valstiečio butis, zanavykų tautinis kostiumas; tekstilės gaminiai Zanavykų krašto muziejaus fonduose; žvakių liejimas; popieriaus gaminimas⁶⁴(R163).

Apibendrinimas

Šakių raj. sav. pagal kaimo socialinės infrastruktūros būklę užima 8 vietą Lietuvos rajonų ir savivaldybių tarpe⁶⁵. Kaimo socialinės infrastruktūros būklė 2008-2012 m. yra patenkinama ir atitinka kaimo gyventojų poreikius. Blogiausiai išplėtotas švietimo, ugdymo, konsultavimo sektorius, kultūros, sporto ir rekreacijos, prekybos ir viešojo maitinimo paslaugų sektoriai, geriausiai - ryšių ir telekomunikacijų sektorius (3.2.5 priedas 10 lentelė).Trūksta investicijų, novatoriško požiūrio bei naujų technologijų kaimo infrastruktūros sutvarkymui (šiuolaikiniam gatvių apšvietimo ir šaligatvių įrengimui, vandens kokybės gerinimui, nuotekų valymo įrenginių sumontavimui).Mokyklų skaičiaus mažinimo ir reorganizavimo tikslai daugiau buvo ekonominiai, o ne socialiniai ar kultūriniai, siekiant kaimo vietovių vystymo darnumo. Rajono mokyklos netapo daugiafunkcinėmis, jų veikla yra labai silpnai integruota į mokymosi visą gyvenimą nacionalinių strategijų įgyvendinimą, kaimo mokyklos, vykdydamos projektinę veiklą, kol kas nevykdo suaugusiųjų mokymo/konsultavimo funkcijos. Silpni ryšiai tarp kaimo mokyklų ir bendruomenių, stiprus socialinės infrastruktūros institucijų žynyiškumas.

Rajono socialinės paramos sektorius yra patenkinamai išplėtotas, trūksta socialines, psichologines paslaugas teikiančių kvalifikuotų darbuotojų, paslaugų priartinimo prie gyvenamosios vietos. Savivaldybėje yra siekiama, kad būtų užtikrintas socialinių paslaugų prieinamumas visiems gyventojams, organizuojamos specialaus transporto paslaugos, neįgalieji iš kaimiškų teritorijų yra atvežami į dienos centrus ir parvežami iš jų. Siekiama, kad įstaigos (ar teikiamos paslaugos) vieta nesąlygotų kaimo gyventojų socialinės atskirties. Tačiau senyvo amžiaus gyventojai yra mažai mobilūs, ypač prisirišę prie savo namų ir gyvenamosios aplinkos, todėl gyventojų vežiojimas gauti paslaugas nevysiškai atitinka jų poreikius. Nevisos visuomeninės patalpos ir mašinu stovėjimo aikštelės yra pritaikytos neįgaliesiems⁶⁶. Darbų, kuriuos atlieka socialines pašalpas gaunantys gyventojai, įvairovė nėra didelė. Seniūnijose visiškai nėra siūloma darbų, kurie atitiktų žmonių,

⁶²<http://tic.sesupe.lt/files/sakiuTIC.pdf>

⁶³<http://tic.sesupe.lt/files/sakiuTIC.pdf>

⁶⁴Šešupės Euroregiono turizmo informacijos centro duomenys

⁶⁵Atkočiūnienė, Vilma; Aleksandravičius, Alvydas; Kiaušienė, Ilona; Vaznonienė, Gintarė; Pakeltienė, Rasa; Lukė, Renata. Kaimo socialinės infrastruktūros vystymasis siekiant užtikrinti teritorinę ir socialinę sanglaudą [elektroninis išteklis] : mokslo studija / Aleksandro Stulginskio universitetas. Akademija, (Kauno r.) : Aleksandro Stulginskio universitetas, 2015. P. 115 - 116.

⁶⁶Šakių rajono seniūnių socialinių darbuotojų interviu duomenys, 2015.

turinčių aukštesnę kvalifikaciją. Trūksta šiuolaikinio požiūrio, novatoriškumo organizuojant viešuosius darbus seniūnijose.

Šakių raj. sav. gyventojų poreikiai ilgalaikiai socialinei globai nėra visiškai patenkinti, daugiau yra koncentruojamasi į dabartines problemas, sunku prognozuoti socialinių paslaugų poreikį dėl ypač dinamiškos išorinės aplinkos.

Šakių krašto, kaip Zanavykijos, įvaizdis pagyvenusių ir profesionaliai kultūrą vertinančių vietinių žmonių atmintyje išlikęs giliau. Zanavykų etninė grupė pradeda atrasti kontaktą/ryšį su kultūros vertybėmis ir jas transformuoja į vietovėse plėtojamas ekonomines veiklas, naudoja priemones, kurios padeda stiprinti etninį savitumą, vystyti vietos amatus bei kultūros paveldą. VVG teritorijoje funkcionuoja platus kaimo bendruomeninių ir kitų NVO tinklas, galintis sukurti darbo vietas ir teikti viešąsias paslaugas. Rajone plačiai, įtraukiant daug kaimo gyventojų, tame tarpe vaikų ir jaunimo, plėtojama kultūrinė veikla, veikia daug meno kolektyvų, plėtojamas tautinis ir kulinarinis paveldas, gyventojai užsiima tradiciniais ir netradiciniais amatais, kurių produktai, paslaugos vis labiau atitinka šiuolaikinius vartotojų poreikius. Bendruomeninės organizacijos, muziejai, amatininkai, organizuodami edukacines programas, puoselėja Zanavykų krašto tradicijas, žingsnis po žingsnio teikia daugiau paslaugų ir pradeda gauti didesnes pajamas. Seniūnijų bendruomenės aktyviai diskutavo ir apibrėžė savo seniūnijos vystymo kultūrinį pagrindą - moto.

2.6. VVG teritorijos gamtos išteklių analizė

Šakių krašto VVG veikos teritorijos gamtos išteklių analizė atlikta vadovaujantis gyventojų poreikių tyrimo, seniūnijų ir kitų vietos institucijų pateiktais, seniūnijų socialinių darbuotojų ir jaunimo interviu bei statistiniais duomenimis. Šakių r. kaimo vietovių gamtos ir žmogaus sukurtų išteklių būklė, kaimo gyventojų požiūriu, per 2007-2013 m. laikotarpį seniūnijose pagerėjo: žemės ūkio naudmenos, vandens telkinių būklė, gamtos išteklių įvairovė, miškų ir želdinių būklė (R164). Nors pagerėjo kaimų, miestelių sanitarinė ir parkų būklė, tačiau išlieka negatyvaus vertinimo zonoje. Blogai vertinama kelių, gatvių ir šaligatvių bei gyvenviečių estetinė būklė ir vaizdas (R165) (5 priedas 2 lentelė)⁶⁷.

Bendras rajono žemės plotas yra 145337 ha, iš jų 98796 ha (arba 68%) sudaro žemės ūkio naudmenos (3.2.6 priedas 1 lentelė). Rajone didelis žemės įsavinimo laipsnis. Visa dirbama žemės dalis yra melioruota (R166) (3.2.6 priedas 2 lentelė). Šakių raj. priklauso intensyviai žemės ūkio veiklos zonai (R167), užima 32,5 proc. Marijampolės apskr. ploto ir 2,2 proc. visos Lietuvos teritorijos. Net 72,8 proc. teritorijos – derlingos žemės, 21,6 proc. – miškai, 1,3 proc. – vandenys, 0,09 proc. – konservacinės paskirties žemė, o likusieji 8,1 proc. – miestai ir gyvenvietės bei kitos paskirties plotai (R168) (3.2.6 priedas 1 lentelė). Respublikinius įvertinimus pelno gražiai tvarkomos sodybos, tačiau sodybų, verslo ir viešųjų objektų tvarkymas nesukuria vientiso Zanavykų krašto estetinio vaizdo, trūksta vieningo kolektyvinio supratimo apie Zanavykų krašto kraštovaizdį, aukštos kokybės gyvenamąją aplinką⁶⁸ (R169).

Bendras rajono miškingumas yra palyginti mažas – 22,85 proc. ir netolygus, miškai užima 33 218 ha. Vyrauja spygliuočių medynai, jie sudaro 58 proc., kuriuose per 35 proc. yra pušynai. Minkštaisiais lapuočiais apaugę 39 proc., čia vyrauja beržynai, per 20 proc. ir juodalksnynai 15 proc. Kietųjų lapuočių yra tik 3 proc. medynų plotų (R170).

Žemės ūkio naudmenų vidutinis našumo balas – 45,3⁶⁹. Didžiausias – Išdagų kaime – 54,8, Girėnų kaime – 50,9, mažiausias Lekėčių miestelyje – 32,2 balo. Bendras ūkinis apskrities dirvožemių potencialas yra aukštas – žemės ūkio naudmenų dirvožemių našumo balas aukštesnis už šalies vidurkį (R171). Žemė ūkio naudmenos naudojamos vis intensyviau, mažėja nenaudojamų ir apleistų plotų kiekiai rajone (3.2.6 priedas 1 pav.) (R172). Yra miestelių centrų (Griškabūdžio,

⁶⁷Kaimo gyventojų - ekspertų apklausos, naudojant „Šakių krašto VVG teritorijos gyventojų poreikiai ir vietos ištekliai“ anketą, duomenys, 2015

⁶⁸Šakių rajono gyventojų poreikių tyrimo duomenys

⁶⁹<http://konsolidacija.maps.arcgis.com/apps/ImpactSummary/index.html?appid=36b86706915a4a72bbb1c629c7677c38&webmap=368cb01dd91f4d4f8985f85efae3b780>

Sudargo sen.), kuriuose namų valdų lūšnynų „grožis“ yra atvirkščiai proporcingas istorinio paveldo objektų ir gamtos grožiui⁷⁰ (R173).

Tausojanti aplinką daržovių ir vaisių auginimo sistema labai lėtai vystosi, šiek tiek didėja ūkių skaičius, tačiau ekologinių ūkių skaičius bei sertifikuotas plotas kasmet mažėja⁷¹ (R174) (3.2.6 priedas 3 lentelė).

Gamtinių rekreacinių išteklių potencialas VVG teritorijoje yra palyginti žemas. Paviršinio vandens ištekliai regione yra nedideli: mažai vandeningos upės, nedidelį plotą užimantys ežerai ir tvenkiniai (3.2.6 priedas 8 lentelė). Šių vandenų panaudojimas žemės ūkiui, poilsiui ir energijos gamybai yra nedidelis. Nors aktyvesniam šių išteklių naudojimui sąlygos yra nepalankios, visgi regiono vandens išteklių naudojimas turizmo ir poilsio reikmėms gali būti plėtojamas (R175)⁷². Dauguma rajono upių (74 proc.) priklauso Šešupės baseinui. Iš viso Šakių rajone yra 94 upės. Jų tarpe didžiausia – Nemunas, po to - Šešupė, Širvinta, Nova, Siesartis, Jotija ir kt. Nemuno ilgis rajono teritorijoje sudaro 57,5 km, Šešupės - 51,4 km, Nenupės – 14,3 km, Višakio – 13,7 km, Liekės – 11,2 km, Širvintos – tik 1,2 km. Visos kitos upės teka tik Šakių rajone. Smulkių upelių rajone 71. Jų ilgis svyruoja nuo 1,6 iki 12,5 km, dažniausiai neviršija 10 km. Šakių rajonas nėra ežeringas kraštas: Ramoniškių - 1 ha, Bižinys – 1,6 ha, Praplėšimas – 2,7 ha, kiti bevardžiai, plotas mažesnis nei 1 ha. (R176).

Rajone sutinkama daug rūšių vandens paukščių, kurie yra plačiai paplitę visoje Lietuvoje – tai rudagalvis kiras, upinis kirlikas, didžioji antis, gulbė nebylė, upinė žuvėdra, ausuotasis kragas, nendrinė vištelė, krantinis tilvikas, baltoji kielė, ir kt. Retesni paukščiai- mažoji žuvėdra, brastinis tilvikas, perkūno oželis, pempė, gervės, juodasis gandra, žuvininkas, tulžys (R177). Rajone iš pusiau vandens žinduolių paminėtini: ūdra, bebras, kanadinė audinė, ondatra. Žuvis: kuojos, karšiai, plakiai, lynai, raudės, lydekos, starkiai, šapalas, ešeris, aukšlė, karpis (R178).⁷³

Šakių gamtos grožį ir ekologiją saugo 7 valstybiniai draustiniai, kurių bendras plotas - 1077 ha. (3.2.6 priedas 4 lentelė), 3 geomorfologiniai draustiniai, 2 kraštovaizdžio draustiniai, hidrografinis ir botaninis – zoologinis draustiniai, gamtinis rezervatas (R179) (3.2.6 priedas 6 lentelė). Panemunių regioninio parko, jo administracijos pagrindinė funkcija bendradarbiaujant su vietos bendruomenėmis išsaugoti gamtos išteklius, unikalų Nemuno žemupio kraštovaizdį, mažųjų upelių žemupius, vertingų ir retų augalų bendrijas, gamtinę ekosistemą bei istorijos ir kultūros paveldo vertybes (R180). „Natura 2000“ saugomomis teritorijomis pirmiausia skelbiamos labiausiai nykstančios arba natūralios gamtos išsaugojimui svarbiausios teritorijos. Šakių rajone paukščių apsaugai svarbios 3 teritorijos, buveinių apsaugai svarbios taip pat 3 teritorijos (R181) (3.2.6 priedas 5 lentelė). Gelgaudiškio, Kriūkų, Voniškių ir Plokščių seniūnijose auga saugomi ažuolai, skroblai, uosiai (3.2.6 priedas 7 lentelė).

Novaraisčio draustinis yra patrauklus vandens paukščiams, taip pat ir tokioms retoms rūšims kaip juodakaliai kragai, gulbės giesmininkės, ypač migruojančioms žąsims bei gervėms. Be minėtų Raudonosios knygos paukščių, draustinyje aptiktos net 33 paukščių rūšys, įtrauktos į Europos Sąjungos saugomų gyvūnų sąrašus (R182). Šių rūšių apsauga tampa vienu iš prioritetinių šalies uždavinių, prie kurių įgyvendinimo prisideda Šakių r. vietos bendruomenės.

Svarbų vaidmenį atlieka Lekėčių gamtos ir miškininkystės informacinis centras, įsikūręs Lekėčių girininkijoje. Centre pristatoma apie 600 įvairių gamtos ir miškininkystės istorijos eksponatų, salėje demonstruojami filmai apie Novaraisčio ornitologinį draustinį "Naujam gyvenimui prikeltas" bei apie VĮ Šakių miškų urėdijos darbus ir juos dirbančius žmones - "Nukirsto medžio kaina" (R183).

Siekiant apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką, sumažinti maudyklų taršą ir prisidėti prie maudyklų vandens kokybės gerinimo, Šakių rajono savivaldybės Visuomenės sveikatos biuras gauna informaciją apie trijų maudyklų vandens kokybę. Tiriama Nemuno upė ties Gelgaudiškiu, Lukšių bei Valiulių tvenkiniai. 2012 m. - 2015 m. Šakių rajono maudyklų vandens mikrobiologiniai bei fizikiniai

⁷⁰Šakių rajono gyventojų poreikių tyrimo duomenys

⁷¹Šakių rajono savivaldybės administracijos Žemės ūkio skyriaus duomenys

⁷²Šakių rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas, Vilnius, 2007 m.

⁷³Panemunių regioninio parko direkcija <http://prpd.am.lt/VI/index.php#r/179>

- cheminiai ir biologiniai parametrai neviršijo leistinų ribų nei vieno karto (R184)(3.2.6 priedas 9 lentelė).

2010 metais Marijampolės VSC ištyrimui buvo patiekti 16 šachtinių šulinių vandens mėginiai. Atlikus cheminius vandens tyrimus nustatyta, kad Šakių raj. sav. iš tirtų 16-os šulinių vandens mėginių, 3-juose nitratai viršijo leistiną normą, 3-juose buvo daugiau nei leidžiama amonio junginių, net 7-juose – didesnė nei leidžiama norma mikrobiologinė tarša. Pastaruosius ketverius metus Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba atlieka planinius šachtinių šulinių geriamojo vandens tikrinimus. 2013 m. mikrobinė tarša nustatyta daugiau kaip 50 proc. tirtų šulinių vandenyje⁷⁴ (R185).

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo paslaugas teikia UAB „Šakių vandenys“, kurie 2011 m. aptarnavo 311 abonentų, 19965 gyventojus, 2014 m. - 300 abonentų, 21918 gyventojų, t.y. 9,8 proc. daugiau nei 2011 m., abonentų 3,5 proc. mažiau nei 2011 m. Kiti 22 vandens tiekėjai rajone 2011 m. aptarnavo apie 45 gyventojus, 2014 m. - 18 vandens tiekėjų aptarnavo 3600 gyventojus (R186). Nuotekų valymo paslaugas Gelgaudiškio mieste teikia UAB „Antano Rinkevičiaus valymo įrenginiai“. Centralizuotai tiekiamą šilumą (UAB „Šakių šilumos tinklai“) Gelgaudiškio miestui. 2011 m. šilumos gamybai sunaudojo 65,47 proc. atsinaujinančių išteklių (mediena, šiaudai) nuo viso šilumos gamybai suvartojamo kuro, 2014 m. - 93,23 proc., t.y. 27,76 proc. daugiau panaudojo atsinaujinančių išteklių⁷⁵ (R187).

Atsinaujinančios energijos išteklių gamybai naudojama saulė, vėjas, šiaudai, mėšlas ir kiti šaltiniai. Šakių rajono kuro sąnaudų struktūroje biokurą deginančių įrenginių galia yra nuo 30 proc. iki 40 proc. sistemos poreikio (2009 m.)⁷⁶. Sumontuotos ir paleistos 4 vėjo jėgainės (225 kW) Šakių rajone⁷⁷, Šakių apyl., Lukšių sen., Sudargo sen., UAB „Žvirgždaičių energija“ numato statyti 32 vėjo elektrines (75 MW, 2014 m.)⁷⁸ Kudirkos Naumiesčio, Žvirgždaičių ir Sintautų seniūnijose. Veikia 2 biodujų jėgainės Lekėčių sen., 42 saulės jėgainės Šakių rajone (R188)(3.2.6 priedas 12 lentelė).

Egzistuoja nepanaudotas potencialas medienos, šiaudų, komunalinių atliekų biokuro gamybai, nes poreikis kasmet auga (R189) (3.2.6 priedas 10 lentelė). Šiaudais kūrenama bendrovės „Šakių šilumos tinklai“ Gelgaudiškio katilinė per metus pagamina daugiau 4000 MWh šilumos, o tam prireikia maždaug 1800 t. šiaudų. Šakių rajone gauti žaliavos katilinei gana sudėtinga. Kiekvienais metais atsiranda vos 2-3 ūkininkai, kurie ketina parduoti šiaudus (R190). Vyrauja nuomonė, kad tai gera trąša, kurios neverta parduoti. Vidutiniai ūkininkai dar ryžtasi, o didieji tuo visai nenori užsiimti, nes jiems šiaudų presavimas ir atvežimas į vietą tik trukdo įvairių darbų. Ateityje šiaudų įsigyti gali būti dar sudėtingiau, nes Šakių krašte pagausėjo šiaudų granulių gamintojų, taip pat šiaudus perka grybų augintojai⁷⁹ (R191). Grybų auginimo įmonės šiaudų tiekėjams siūlo alternatyvą – palaidus ir presuotus šiaudus keisti į naudotą grybų substratą, kuris naudojamas kaip organinė trąša laukams tręšti (R192). Kudirkos Naumiesčio įmonė „Šiauduko energija“ dalyvavo (2013 m.) šešių Lietuvos įmonių bendrame šiaudų granulių gamybos projekte (įmonių „Taurida“ (Marijampolės r.), „Statechnic“ (Kauno r.), „Balticpellet“ (Jonavos r.), „Gamtos ištekliai“ (Radviliškio r.) bei „Ekologiški projektai“ (Tauragės r.)) (R193). Šiaudus perdirbančios gamybos įmonės žaliavą superka iš tų ūkininkų, kurie nutolę nuo gamyklų ne didesniu kaip 50 km atstumu. Dėl didelių logistikos sąnaudų, šiaudus kol kas tiekia vidurio Lietuva. Čia gilios augalininkystės tradicijos ir didžiausias šiaudų potencialas.

Šakių rajone veikia 1 jėgainė, kuri anaerobiniu būdu perdirba biodegruojančias organinės kilmės atliekas ir gamina šiluminę ir elektros energiją (3.2.6 priedas 9 lentelė). Sirvyduose pradėta statyti trečioji biodujų jėgainė, kurioje bus perdirbdamas šalia esančiame komplekse susidarantis skystasis mėšlas, bus neutralizuoti kiaulininkystės kvapai ir pagaminta šilumos ir elektros, kuria visus metus galima aprūpinti 300 namų ūkių (R194). Lekėčių jėgainė iškilis prie vieno

⁷⁴Šakių rajono savivaldybės Visuomenės sveikatos biuro duomenys

⁷⁵Šakių r. sav. administracijos Ūkio skyriaus duomenys

⁷⁶Stasiūnas, V. (2011) Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas Lietuvos centralizuoto šilumos tiekimo sektoriuje. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija

⁷⁷<http://www.jegaines.lt/index.php?lang=lt&page=Darbai>

⁷⁸<http://gamta.lt/files/Archstudija.pdf>

⁷⁹<http://manoukis.lt/naujienos/energetika/17651-ukininkai-siaudu-lengva-ranka-nedalija>

didžiausių kiaulių ūkių Lietuvoje – „Idavang“ „Lekėčių“ komplekso, kuriame auginami 32 tūkst. kiaulių. Jėgainė pajėgi perdirbti visą čia susidarantį mėšlą, taip pat kitas biodegraduojančias atliekas. Jėgainės galia sieks 637 kW. Per metus ji pajėgi pagaminti 5 mln. kWh elektros, kuri bus perduodama į elektros tinklus vartotojams. Tuo tarpu jėgainėje išgaunama šilumos energija bus naudojama vietoje – kiaulininkystės kompleksui apšildyti. Biokuro tiesiogiai vartojamo pramonės, statybos ir žemės ūkio sektoriuose poreikiai kiekvienais metais didėja ir iki 2025 m. lyginant su 2015 m. padidės 67,4 proc. (3.2.6 priedas 11 lentelė).

Apibendrinimas

Siekiant VVG teritorijos vystymosi darnumo labai svarbūs gamtos ištekliai ir jų valdymas. Kaimo gyventojų požiūriu seniūnijose pagerėjo: žemės ūkio naudmenos, vandens telkinių būklė, gamtos išteklių įvairovė, miškų ir želdinių būklė, kaimų, miestelių sanitarinė ir parkų būklė, tačiau poreikių vis dar neatitinka. Gyventojai nesijaučia saugiai gatvėse. Rajonas priklauso intensyviai žemės ūkio veiklos zonai, derlingos žemės, nedidelis ir mažėjantis ekologinių ūkių skaičius, didelis žemės įsavinimo laipsnis. Nenaudojamų žemės plotų mažėja, tačiau dar yra apleistų pastatų ir žemių. Gausi bioįvairovė, neužteršti vandens telkiniai ir šuliniai, daug saugomų, yra Natūra2000 teritorijų ir gamtos objektų. Žemas gamtinių rekreacinių išteklių potencialas labiausiai sietinas su rekreacijai tinkamų miškų ir vandens telkinių trūkumu, nedidele kraštovaizdžio įvairove, trūksta vieningo kolektyvinio supratimo apie Zanavykų krašto kraštovaizdį, aukštos kokybės gyvenamąją aplinką. Rajone plėtojama atsinaujinančių išteklių gamyba ir naudojimas. Egzistuoja nepanaudotas potencialas medienos, šiaudų, komunalinių atliekų biokuro gamybai ir bioekonomikos sektoriaus vystymui.

3. VVG teritorijos SSGG		
3.1.	Stiprybės	Stiprybę pagrindžiančio rodiklio Nr.
3.1.1.	Pagal administracinę teritorinę paskirstymą ir gyventojų tautinę sudėtį VVG teritorija yra vientisa, įeina į nacionalinės reikšmės Nemuno žemupio turizmo regioną.	R3, R4, R5, R6, R7, R27, R31, R64
3.1.2.	Didelis derlingų žemių įsavinimo laipsnis ir ūkininkų bei žemės ūkio bendrovių skaičius.	R1, R60, R79, R80, R81, R84, R85, R87, R90, R96, R97, R166, R167, R168, R171, R172
3.1.3.	Teritorijos identitetas paremtas šeimos tradicijomis, Zanavykijos istoriniais ir kultūriniais ištekliais, Lietuvos valstybingumu, natūraliu kraštovaizdžiu.	R9, R10, R11, R12, R13, R14, R15, R16, R17, R18, R19, R38, R47, R99, R105, R106, R108, R150, R151, R152, R157
3.1.4.	Geriausiai plėtojamas smulkaus ir vidutinio verslo sektorius, tradiciniai ir netradiciniai amatai, kultūrinis turizmas.	R53, R58, R59, R65, R66, R73, R153, R154, R155, R156, R159, R160, R161, R162, R163,
3.1.5.	Aktyvios bendruomeninės organizacijos, pradėta daug ir įvairių naujų bendruomeninio verslo iniciatyvų, kurios formuoja vietos ištekliais pagrįstų produktų ir paslaugų pasiūlą.	R51, R62, R63, R64, R75, R109, R110, R112, R113, R114, R115, R116, R140, R144
3.1.6.	Jaunimo organizacijos rengia ir įgyvendina projektus, skatina turiningai praleisti laisvalaikį, ugdo pilietiškumą.	R111, R117, R118, R119

3.1.7.	Švietimo, kultūros, sveikatos priežiūros paslaugos geriau pritaikytos prie gyventojų poreikių ir dinamiškos išorinės aplinkos.	R126, R129, R131, R132, R133, R134, R135, R136, R137, R142, R146, R148, R149
3.1.8.	Rajone tvarkomi, gausūs gamtos ištekliai ir biologinė įvairovė, plėtojama atsinaujinančių energijos išteklių gamyba.	R2, R69, R164, R170, R175, R177, R176, R178, R179, R180, R181, R182, R183, R184, R187, R188, R192, R193, R194
3.2.	Silpnybės	Silpnybę pagrindžiančio rodiklio Nr.
3.2.1.	Mažas gyventojų tankumas, nepalanki demografinė situacija vietovės vystymuisi.	R8, R21, R22, R23, R24, R26, R29, R30, R28, R86
3.2.2.	Per mažai naudojama kolektyvinių organizacinių priemonių, kurios padėtų stiprinti Zanavykijos etninį savitumą, vystyti vietos amatus bei kultūros paveldą.	R20, R67, R107, R158, R169, R173
3.2.3.	Išaugęs socialinių paslaugų ir socialinių išmokų VVG teritorijos gyventojams poreikis.	R25, R28, R33, R36, R37, R38, R39, R40, R41, R42, R43, R45, R46, R83, R138
3.2.4.	Žemas kaimo gyventojų išsilavinimas ir verslumas, trūksta gebėjimų imtis inovatyvaus verslo bei prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių.	R32, R34, R35, R44, R49, R52, R57, R72, R74, R91, R120, R139, R147
3.2.5.	Nepakankamai išvystyta socialinė infrastruktūra, bendruomeninės socialinės paslaugos, ikimokyklinio ir neformalaus ugdymo, jaunimo laisvalaikio paslaugos.	R61, R68, R70, R71, R101, R102, R103, R104, R125, R127, R128, R130, R132, R140, R141, R143, R145, R147, R165, R185, R186
3.2.6.	Nepakankamai išplėtotas žemės ūkio produkcijos perdirbimas ir rinkodara, aplinką tausojantis ūkininkavimas.	R50, R54, R55, R56, R61, R67, R82, R88, R89, R95, R98, R92, R93, R94, R104, R174, R189, R190, R191
3.2.7.	Netolygios investicijos į Šakių rajono seniūnijas ir ekonomikos sektorius riboja nuo rajono centro nutolusių seniūnijų vystymąsi.	R48, R76, R77, R78, R100
3.2.8.	Silpna jaunimo integracija į darbo rinką ir bendruomeninį gyvenimą.	R111, R120, R121, R122, R123, R124
3.3.	Galimybės	
3.3.1.	Didės turistų srautai į prioritetinį Nemuno žemupio turizmo plėtros regioną ir suformuos didesnę paklausą Zanavykų krašto produktams, kraštovaizdžio gerinimo ir turizmo paslaugoms.	

VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.

NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24

3.3.2.	Didės biokuro, tiesiogiai vartojamo pramonės, statybos ir žemės ūkio sektoriuose, poreikiai.
3.3.3.	Didės kokybiškų ir įvairių maisto produktų, atitinkančių aukštus saugos, kokybės ir gerovės standartus, populiarumas ir vietinių produktų paklausa šalyje ir kitose ES valstybėse.
3.3.4.	Stiprės visuomenės ekologinis sąmoningumas, todėl didesnis dėmesys bus skiriamas žaliems viešiesiems pirkimams, visuomenė aktyviau prisidės prie atliekų ir aplinkos tvarkymo, atsinaujinančios energijos išteklių vartojimo.
3.3.5.	Didinant šalies ekonomikos ir žemės ūkio darnumą bei atsparumą išoriniams sukrėtimams, prioriteto tvarka bus skatinama vietos ūkio ir bendruomeninio verslo pradžia ir plėtra.
3.3.6.	Interneto prieigų kaimo vietovėje plėtra leis efektyviau panaudoti informacines technologijas ūkinei veiklai, didins paslaugų prieinamumą.
3.3.7.	Skurdo mažinimas ir socialinės įtraukties didinimas retai apgyvendintose kaimo vietovėse pareikalaus veikti sumaniai, racionaliai ir tausiai, įgyvendinti novatoriškas priemones, kurios skirtos visiems gyventojams.
3.3.8.	Švietimo ir konsultavimo sistemos kokybiniai pokyčiai kartu su naujų mokymo programų ir technologijų plačiu panaudojimu sudarys naujas švietimo įstaigų bendradarbiavimo su vietos bendruomenėmis galimybes.
3.4.	Grėsmės
3.4.1.	Svyruojančios, sunkiai prognozuojamos žemės ūkio produkcijos kainos, ypač neaiškios gyvulininkystės sektoriaus vystymosi perspektyvos turės įtakos žemės ūkio konkurencingumui.
3.4.2.	Gilėjant socialinei atskirčiai, „traukiantis“ viešojo sektoriaus institucijoms, kaime sustiprės poreikis savanoriškai veiklai viešosios tvarkos, priešgaisrinės saugos ir aplinkosaugos, kultūros paveldo srityse.
3.4.3.	Auganti maisto produktų, turizmo paslaugų paklausa didins užsienio investuotojų skaičių, daugės stambių ūkių, gyvulių ir paukščių auginimo kompleksų, kas lems žemės ūkio poveikį aplinkai ir kaimo vietovių ekologinį stabilumą.
3.4.4.	Lėtėjantis Lietuvos ekonomikos augimas mažins galimybes finansuoti socialinės apsaugos sistemą, didins pajamų nelygybės ir pensijų sistemos ilgalaikio tvarumo, gyventojų perkamosios galios mažėjimo problemas.
3.4.5.	Šiuolaikinės technologijos sparčiai „naikins“ ne tik nekvalifikuotų darbuotojų darbo vietas, bet ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų darbo vietas.
3.4.6.	Nenusistovėję-bendruomeninio verslo organizavimo principai ir tradicijos šalyje ribos bendruomeninio verslo plėtrą.
3.4.7.	Mažėjantis saugumas dėl nereguliuojamų ES ir NATO politinių įvykių Ukrainoje, Rusijos agresijos ir embargo, kontrabandos.
3.4.8.	Valstybės ir savivaldybių vykdomai politikai vis didesnę įtaką turės santykinai augantis vyresnio ir pensinio amžiaus asmenų – potencialių rinkėjų skaičius.

4. VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas prioritetine tvarka

Eil. Nr.	VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas (prioritetine tvarka)	Poreikį pagrindžiantys VVG teritorijos SSGG teiginiai(Nr.)	Sąsaja su KPP 2014–2020 m. nustatytais nacionaliniais kaimo plėtros poreikiais	Poreikio tenkinimas / netenkinimas iš VPS lėšų
4.1.	Užtikrinti kaimo gyventojams svarbių paslaugų prieinamumą plėtojant viešąsias paslaugas(<i>aplinkos tvarkymo: vejų pjovimas, vaismedžių genėjimas; vaikų ir pagyvenusių žmonių priežiūra; pramogų ir rekreacinės paslaugos, viešojo maitinimo, siuvimo paslaugos, kaminių valymo ir pan..</i>)	3.2.1, 3.2.3, 3.3.7, 3.4.6	Nr. 9, Nr. 18, Nr. 19	Taip
4.2.	Skatinti žemės ūkio ir antrinės produkcijos perdirbimą, maisto produktų gamybą, vietos produktų rinkų ir trumpųjų maisto tiekimo grandinių plėtojimą.	3.1.2, 3.2.6, 3.3.3, 3.4.1	Nr. 11, Nr.14	Taip
4.3.	Didinti užimtumą ir vietos produktų pridėtinę vertę, įveiklinant renovuotus ir atnaujintus bendruomenių centrus, kitą sukurta infrastruktūrą, diegiant inovacijas.	3.1.3, 3.1.4, 3.2.7, 3.3.5, 3.3.6	Nr. 8, Nr. 9, Nr. 10, Nr. 18, Nr. 19	Taip
4.4.	Stiprinti Zanavykijos etninį savitumą, puoselėti kultūrinį paveldą bei tradicines šventes, gerinti turizmo infrastruktūros ir paslaugų kokybę.	3.1.1, 3.2.2, 3.3.1, 3.4.7	Nr. 10, Nr. 16, Nr. 19	Taip
4.5.	Gerinti jaunimo socializaciją įtraukiant į bendruomenės gyvenimą, skatinant verslo iniciatyvas.	3.1.6, 3.28, 3.4.2, 3.4.5	Nr. 8, Nr. 10	Taip
4.6.	Skatinti vietos gyventojų sąmoningumą aplinkosaugos srityje ir sveiką gyvenseną, aplinkos priežiūros ir kraštovaizdžio gerinimą, biokuro gamybą ir vartojimą.	3.1.8, 3.3.2, 3.3.4, 3.4.3	Nr. 19, Nr. 16	Taip
4.7.	Skatinti mokymąsi visą gyvenimą ir profesinį mokymą, bendruomeninį verslumą, žinių apie bioekonomikos sektoriaus verslo plėtojimo gausinimą.	3.1.7, 3.2.4, 3.3.8	Nr. 8, Nr. 18, Nr. 21	Taip
4.8.	Didinti gyventojų saugumą, skatinant bendruomeniškumą, užtikrinant socialinę įtrauktį į ekonomines ir bendruomenines veiklas.	3.1.5, 3.2.5, 3.4.4, 3.4.8	Nr. 8, Nr. 10, Nr. 21, Nr.22	Taip

**VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.
NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24**

II DALIS. KOKIE MŪSŲ PRIORITETAI IR TIKSLAI?

5. VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys		
5.1.	VPS prioritetai, priemonės ir jų veiklos sritys (jei veiklos sritys numatytos):	Sąsaja su VVG teritorijos poreikiais
5.1.1.	I prioritetas: VIETOS EKONOMIKOS PLĖTRA IR APLINKOSAUGA	
	Kodai:	Eil. Nr.
5.1.1.1.	Priemonė: Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas.	LEADER-19.2-SAVA-5 4.2
5.1.1.2.	Priemonė: Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą.	LEADER-19.2-SAVA-6 4.3, 4.4
5.1.1.3.	Priemonė: Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba.	LEADER-19.2-SAVA-7 4.6
5.1.1.4.	Priemonė: Verslumo skatinimas kaimo vietovėse.	LEADER-19.2-SAVA-10 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.6
5.1.1.5.	Priemonė: Fizinių asmenų verslo kūrimas. (nauja priemonė - EURI lėšos)	LEADER-19.2-SAVA-11 4.1, 4.2, 4.4, 4.6
5.1.2.	II prioritetas: INOVATYVIOS IR DARNIOS BENDRUOMENĖS KŪRIMAS	
	Kodai:	Eil. Nr.
5.1.2.1.	Priemonė: Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą.	LEADER-19.2-SAVA-8 4.1
5.1.2.2.	Priemonė: Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą.	LEADER-19.2-SAVA-9 4.5, 4.7
5.1.2.3.	Priemonė: Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą.	LEADER-19.2-SAVA-4 4.4, 4.8
5.1.2.4.	Priemonė: Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas.	LEADER-19.2-SAVA-3 4.7

**VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.
NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24**

6. VPS prioritetų, priemonių ir veiklos sričių sąsaja su ESIF teminiais tikslais ir EŽŪFKP prioritetais bei tikslinėmis sritimis									
VPS turinys	ESIF teminiai tikslai								
	1	10	3	3	5-6	4	8	9	2
	EŽŪFKP prioritetai ir tikslinės sritys								
	1A	1C	2B	3A	4A	5C	6A	6B	6C
I VPS prioritetas: VIETOS EKONOMIKOS PLĖTRA IR APLINKOSAUGA									
VPS priemonė: 1.1. Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas				x					
VPS priemonė: 1.2. Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą	x								
VPS priemonė: 1.3. Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba							x		
VPS priemonė: 1.4. Verslumo skatinimas kaimo vietovėse							x		
VPS priemonė: 1.5. Fizinė asmenų verslo kūrimas (nauja priemonė - EURI lėšos)							x		
II VPS prioritetas: Inovatyvios ir darnios bendruomenės kūrimas									
VPS priemonė: 2.1. Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą.								x	
VPS priemonė: 2.2. Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą.	x								
VPS priemonė: 2.3. Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą.								x	
VPS priemonė: 2.4. Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas.		x							

7. VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir ESBJRS

Strateginio dokumento pavadinimas	VPS sąsajos pagrindimas
7.1. Šakių rajono savivaldybės 2011—2017 m. plėtros strateginis planas	<p>Šakių krašto 2016-2023 m. VPS prioritetai ir jų tikslai dera su Šakių r. savivaldybės 2011—2017 m. plėtros strateginio plano⁸⁰ (toliau – PSP) prioritetais ir jų tikslais. VPS 1-asis prioritetas „Vietos ekonomikos plėtra ir aplinkosauga“ ir jo tikslas (skatinti vietos išteklių naudojimą tvarios produkcijos, maisto ir energijos gamybai, tarpsektorinį bendradarbiavimą ir pridėtinę vertę turinčių vietos produktų, paslaugų gamybą ir pardavimus, padėti žemės ūkio sektoriui ir kitoms ekonominėms veikloms prisitaikyti prie klimato kaitos, besikeičiančių rinkos poreikių) atitinka 1-ąjį prioritetą “Verslo bei ekonomikos, infrastruktūros plėtros ir saugios aplinkos skatinimas” ir 4-ąjį prioritetą “Kaimo ir žemės ūkio sektoriaus plėtra” bei atitinkamai šių prioritetų tikslus: skatinti gyventojų verslumą (kodas 1.1.); plėtoti paramą verslui (kodas 1.2); užtikrinti švarią ir saugią aplinką (kodas 1.3); didinti žemės ūkio konkurencingumą (kodas 4.1.).</p> <p>Šakių krašto 2016-2023 m. VPS 1-ojo prioriteto numatytos priemonės (1.1. Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas; 1.2. Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą; 1.3. Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba, 1.4. Verslumo skatinimas kaimo vietovėse ir 1.5. Fizinį asmenų verslo kūrimas (nauja priemonė - EURI lėšos)) prisidėtų prie šių Šakių r. savivaldybės 2011—2017 m. PSP 1-ojo ir 4-ojo prioriteto uždavinių ir priemonių įgyvendinimo arba jas papildytų: 1.1.5 uždavinys - skatinti verslo plėtrą (priemonės: 1.1.5.10. Skatinti atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimą; 1.1.5.11. Skatinti išskirtinės kokybės, ekologiškų maisto produktų gamybą; 1.1.5.12. Skatinti tautinio paveldo produktų sertifikavimą; 1.1.5.14. Skatinti naujų technologijų ir mokslo laimėjimų diegimą versle); 1.1.6 uždavinys. Plėtoti žemės ūkio, miško produkcijos perdirbimo ir statybinių medžiagų pramonę (1.1.6.1. priemonė. Pristatyti Šakių pramonę ir paslaugas identifikuojančius verslus); 1.2.3 uždavinys. Apsaugoti biologinį gamtos paveldą (1.2.3.1. priemonė. Sutvarkyti savivaldybės saugomų gamtos paveldo objektų aplinką, įrengti informacinius ženklus.; 1.2.3.3. priemonė. Kurti poilsio zonas prie vandens telkinių rajone.); 4.1.2. uždavinys. Skatinti inovatyvius ir pažangius ūkininkavimo ir žemdirbystės būdus (4.1.2.3. priemonė. Skatinti žemės ūkio veiklų įvairovę).</p> <p>Atskiros priemonės - 1.2. Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą-lygiu VPS 1-asis prioritetas dera ir 3-ojo Šakių r. savivaldybės 2011–2017 m. prioriteto “Krašto</p>

⁸⁰Šakių rajono savivaldybės 2011 – 2017 metų plėtros strateginis planas, 2010

		<p>kultūrinio savitumo, patrauklumo puoselėjimas ir turizmo skatinimas” 3.2 tikslu “Suformuoti patrauklaus turizmui ir poilsiui krašto įvaizdį” bei šio tikslo uždaviniais ir priemonėmis: 3.2.1. uždavinio „Gerinti kultūros ir turizmo paslaugų kokybę” 3.2.1.17. priemonė “Formuoti Šakių rajono kaip patrauklaus ir turistinio regiono įvaizdį” ir 3.2.1.18 . priemonė “Formuoti miestelių įvaizdžius“; 3.2.1.19. priemonė „kurti turizmo maršrutus“ 3.2.2. uždavinio „Gerinti ir plėtoti turizmo infrastruktūrą” 3.2.2.6. priemonė „Skatinti stovyklaviečių ir kempingų kūrimą“.</p> <p>Šakių krašto 2016-2023 m. VPS 2-asis prioritetas „Inovatyvios ir darnios bendruomenės kūrimas“ ir jo tikslas (sustiprinti ir palaikyti bendruomenių dalyvavimą ir savanorystės principus, ugdyti bendruomeniškumą ir žmogiškuosius gebėjimus veikti kartu efektyviau panaudojant vietos išteklius, taikant socialines inovacijas ir gerinant socialiai pažeidžiamų grupių gyvenimo kokybę) pilnai dera su Šakių r. savivaldybės 2011–2017 m. PSP 2-oju prioritetu “Visuomenės švietimo, mokymo (si) ir sveikatingumo gerinimas, socialinio saugumo užtikrinimas” ir 3-oju prioritetu “Krašto kultūrinio savitumo, patrauklumo puoselėjimas ir turizmo skatinimas” bei atitinkamai su šių rajono savivaldybės PSP prioritetų tikslais: 2.1. Sudaryti rajone sąlygas mokymuisi visą gyvenimą; 2.3. Formuoti pilietinę bendruomenę; 2.4. Plėtoti ir gerinti sveikatos ir socialinių paslaugų infrastruktūrą; 2.7. Užtikrinti teikiamų socialinių paslaugų prieinamumą, kokybę ir įvairovę; 3.1.Saugoti krašto kultūrinį identitetą.</p> <p>Šakių krašto 2016-2023 m. VPS 2-ojo prioriteto priemonės (2.1. Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą; 2.2. Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą; 2.3. Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tęstinumą; 2.4. Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas) prisidėtų prie šių Šakių r. savivaldybės 2011–2017 m. PSP 2-ojo ir 3-ojo prioriteto uždavinių ir priemonių įgyvendinimo arba jas papildytų: 2.3.1 uždavinys. Sudaryti sąlygas bendruomenių iniciatyvų įgyvendinimui (priemonės: 2.3.1.1. Apmokyti bendruomenių atstovus rengti projektus; 2.3.1.2. Remti bendruomenių centrų, asociacijų projektinę veiklą); 2.4.2 uždavinys. Skatinti ir palaikyti jaunimo iniciatyvas (priemonės: 2.4.2.1. Ugdyti jaunų žmonių profesinės, verslo ir veiklos galimybes; 2.4.2.2.Skatinti jaunimo organizacijų, neformalių jaunimo grupių ir organizacijų dirbančių su jaunimu patirties mainų, mokymų, seminarų organizavimą ir kitas iniciatyvas; 2.4.2.8. Intensyvuoti rajono jaunimo organizacijų ir su jaunimu dirbančių organizacijų projektinę veiklą; 2.4.3. uždavinys. Skatinti ir palaikyti NVO iniciatyvas. (priemonė: 2.4.3.2. Remti naujas NVO iniciatyvas); 2.7.3 uždavinys. Plėtoti ir įvairinti nestacionarias socialines paslaugas(priemonės: 2.7.3.2. Organizuoti senyvo amžiaus žmonių užimtumą, skatinant jų tarpusavio bendravimą; 2.7.3.5. Organizuoti priemones, kurios skatintų stiprinti šeimas ir puoselėti</p>
--	--	---

		<p>tradicines šeimos vertybes, – dirbti švietėjišką ir socialinį darbą su visais šeimos nariais); 3.1.1. uždavinys. Saugoti krašto etnokultūrą ir rūpintis jos sklaida(priemonės: 3.1.1.6. Skleisti Zanavykų krašto kultūrą, bendradarbiauti su kitų regionų ir šalių kultūros institucijomis; 3.1.1.9. Organizuoti etninės kultūros renginius ir šventes, ekspedicijas).</p> <p>Atskirų Šakių krašto 2016-2023 m. VPS 2-ojo prioriteto priemonių (2.2. Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą; 2.3. Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą) lygiu VPS 2-asis prioritetas dera ir 4-uju Šakių r. savivaldybės 2011—2017 m. prioriteto 4.2. tikslu “Įgyvendinti Šakių krašto integruotą vietos plėtros strategiją” bei šio tikslo uždaviniais ir priemonėmis (4.2.2. uždavinio „Plėsti kaimo gyvenviečių paslaugų infrastruktūrą“ 4.2.2.1. priemonė „Skatinti bendruomeninį verslumą ir bendruomeninių paslaugų teikimą, puoselėti tradicinius amatus“; 4.2.3. uždavinio „Organizuoti bendruomeninę gyvenseną ir formuoti bendradarbiavimo pagrindus“ 4.2.3.1. priemonė „Organizuoti vaikų ir jaunimo užimtumą, skatinti tradicijų, vertybių išsaugojimą ir ugdymą“ ir 4.2.3.3. priemonė „Organizuoti bendruomeninius renginius ir mažinti socialinę atskirtį”).</p>
7.2.	Marijampolės regiono plėtros 2014 - 2020 m. planas	<p>Šakių krašto 2016-2023 m. VPS prioritetai atitinka Marijampolės regiono plėtros plano 2014–2020 m. prioritetus ir jų tikslus: VPS 1-asis prioritetas „Vietos ekonomikos plėtra ir aplinkosauga“, kurio tikslas skatinti vietos išteklių naudojimą tvarios produkcijos, maisto ir energijos gamybai, tarpsektorinį bendradarbiavimą ir pridėtinę vertę turinčių vietos produktų, paslaugų gamybą ir pardavimus, padėti žemės ūkio sektoriui ir kitoms ekonominėms veikloms prisitaikyti prie klimato kaitos, besikeičiančių rinkos poreikių, iš dalies atitinka Marijampolės regiono plėtros plano 2014–2020 m. 2-ąjį prioritetą „Ekonomikos skatinimas“ ir jo tikslus: sukurti tvarią, tolygią ir efektyvią ekonominę infrastruktūrą (kodas 2.01); didinti teritorinę sanglaudą regionuose (kodas 2.02.); skatinti verslumą ir verslo plėtrą (kodas 2.03).</p> <p>Šakių krašto 2016-2023 m. VPS 1-ojo prioriteto įgyvendinimui numatytos keturios priemonės (1.1. Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas; 1.2. Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą; 1.3. Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba, 1.4. Verslumo skatinimas kaimo vietovėse ir 1.5. Fizinį asmenų verslo kūrimas (nauja priemonė - EURI lėšos)) prisidėtų prie šių Marijampolės regiono plėtros plano 2014–2020 m. 2-ojo prioriteto uždavinių ir jų priemonių įgyvendinimo: plėtoti turizmo infrastruktūrą, įskaitant kultūros ir gamtos paveldą (kodas 2.01.03); skatinti darnų išteklių naudojimą (kodas 2.01.04.); gerinti kaimo vietovių gyvenamąją aplinką (kompleksinis kaimo vietovių vystymas ir plėtra) (kodas 2.02.02).</p>

		<p>Šakių krašto VPS 2-asis prioritetas „Inovatyvios ir darnios bendruomenės kūrimas“, kurio tikslas sustiprinti ir palaikyti bendruomenių dalyvavimą ir savanorystės principus, ugdyti bendruomeniškumą ir žmogiškuosius gebėjimus veikti kartu efektyviau panaudojant vietos išteklius, taikant socialines inovacijas ir gerinant socialiai pažeidžiamų grupių gyvenimo kokybę, pilnai dera su Marijampolės regiono plėtros plano 2014—2020 m. 1-oju prioritetu „Žmogus ir visuomenė“ ir šiais jo tikslais: skatinti mokytis visą gyvenimą (kodas 1.01); stiprinti tapatybę, pilietiškumą, atsakomybę ir bendradarbiavimą (1.02); skatinti kūrybiškumą, verslumą ir lyderystę (1.03); didinti gyventojų gerovę ir socialinę aprėptį bei ugdyti sveiką gyvenseną (kodas 1.05); didinti bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų vaidmenį (kodas 1.06).</p> <p>Šakių krašto 2016-2023 m. VPS 2-ojo prioriteto įgyvendinimui numatytos keturios priemonės (2.1. Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą; 2.2. Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą; 2.3. Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą; 2.4. Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas) papildo šių Marijampolės regiono plėtros plano 2014–2020 m. 1-ojo prioriteto uždavinių ir jų priemonių įgyvendinimą: sukurti sąlygas ir paskatas suaugusiųjų mokymuisi (kodas 1.01.02); išsaugoti kultūros paveldą ir skatinti pilietiškumą (kodas 1.02.01); didinti viešųjų paslaugų prieinamumą, ugdyti sveikos gyvensenos savimonę (kodas 1.05.02); gerinti sąlygas bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų veiklai (kodas 1.06.01).</p> <p>Šakių krašto VPS prioritetai ir priemonių planas 2015 m. rugsėjo 29 d. raštu Nr. S-122 buvo pateiktas Marijampolės regiono plėtros tarybai (7 priedas), kuri 2015 m. spalio 21 d. svarstė viso Marijampolės regiono VPS. Po Šakių krašto ir kitų VPS pristatymų Tarybos nariai pažymėjo, kad Šakių krašto VPS yra išskirtinis dokumentas, regiono mastu pasižymintis unikalumu ir inovatyvumu⁸¹.</p>
7.3.	Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)	<p>Šakių krašto VPS padeda siekti ESBJRS tikslų – stiprinti beveik 100 000 000 gyventojų turinčių Baltijos jūros regiono valstybių bendradarbiavimą, suvienyti regioną ir padidinti jo gyventojų gerovę. Dirbdamos kartu šalys gali įveikti iškilusius ir ateityje kilsiančius bendrus iššūkius bei užtikrinti tvarų Baltijos jūros valstybių-kaimynių augimą. Tuo pačiu prisidės prie pagrindinių Europos Sąjungos politikos tikslų įgyvendinimo ir stiprins regiono integraciją į nacionalinę ir Baltijos jūros regiono plėtrą. Šakių krašto VPS I-asis prioritetas „Vietos ekonomikos plėtra ir aplinkosauga“ atitinka ES Baltijos jūros regiono strategijos 2-ojo tikslo (paversti Baltijos jūros regioną klestinčia vieta) prioritetinę sritį „Stiprinti tvarų žemės ūkį, miškininkystę ir žuvininkystę“, o VPS II-asis prioritetas</p>

⁸¹Marijampolės regiono plėtros Tarybos posėdžio protokolas, 2015-10-22, Nr.51/8P-8

		<p>„Inovatyvios ir darnios bendruomenės kūrimas“ dera su ESBRIS 3-ojo tikslo (paversti Baltijos jūros regioną prieinama ir patrauklia vieta) prioritetine sritimi „Išsaugoti ir didinti Baltijos jūros regiono patrauklumą, ypač švietimo, jaunimo, turizmo, kultūros ir sveikatos srityse“. Toks prioritetų suderinimas užtikrins Šakių krašto VVG atstovaujamos teritorijos darnią žemės ūkio ir kaimo plėtrą. Šakių krašto VPS prioritetų įgyvendinimui numatytos priemonės (1.1. Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas; 1.2. Znavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą; 1.3. Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba; 2.2. Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą; 2.3. Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Znavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą) yra iš dalies papildomas priemonės, kurios numatytos ESBRIS įgyvendinimo veiksmų plane.</p>
7.4	Viensektorės žuvininkystės VVG VPS (taikoma, kai tokia VPS yra patvirtinta VVG teritorijoje)	Šakių krašto VVG teritorijoje Viensektorės žuvininkystės VVG VPS nėra patvirtintos. Netaikoma.

III DALIS. KAIP PASIEKSIME UŽSIBRĖŽTUS TIKSLUS?

8. LEADER metodo principų bei horizontaliųjų principų ir prioritetų įgyvendinimas

LEADER metodo principai

8.1.	Teritorinis principas:
8.1.1.	<p><u>Principo laikymasis rengiant VPS:</u></p> <p><i>Teritorinio</i> vientisumo principas, rengiant Šakių krašto VVG teritorijos integruotą plėtros strategiją, grindžiamas administraciniu, ekonominiu ir socialiniu VVG teritorijos aprašu bei atstovavimu VVG valdybos veikloje. Pats Šakių krašto VVG steigimas įgyvendino horizontaliosios partnerystės principą, į Šakių krašto VVG veiklos zoną įtraukta visa Šakių rajono kaimiškoji teritorija. Vientisumo principas išlaikytas atliekant visos kaimiškosios teritorijos socialinę-ekonominę būklės ir gyventojų poreikių analizę bei formuluojant prioritetus ir priemones sudarančias galimybę visoms kaimo vietovėms dalyvauti įgyvendinant vietos plėtros projektus.</p> <p>Šakių krašto VVG išskirti vietos plėtros strategijos prioritetai nustatyti: įvertinus visų 14 seniūnijų turimus ekonominius, socialinius, gamtinius, kultūrinius ir institucinius išteklius; dalyvaujant visiems suinteresuotiems asmenims (poreikių tyrimas, informaciniai ir konsultavimosi seminarai, pasitarimai); nuolat informuojant (informacijos sklaida Šakių krašto VVG http://www.sakiuvvg.lt, Šakių bendruomenių centrų asociacijos http://www.sakiubca.lt internetiniuose puslapiuose, Šakių rajono laikraštyje „Valsčius“) gyventojus; plačiai įtraukiant ir konsultuojantis su vietos gyventojais, palaikant nuolatinį ryšį su kaimo bendruomeninių, Šakių jaunimo sąjungos "Apskritasis stalas", jaunimo organizacijos „Išmanus jaunimas“, Lekėčių bendruomenės moterų klubo, ūkininkų ir verslininkų atstovais, organizacijų nariais atspindi visas kaimo plėtros kryptis, kurios siejasi ir dera tarpusavyje. Buvo laikomasi daugiasektorinio ir integruoto požiūrio atliekant gyventojų ir specialistų, kurie atstovavo verslo, socialinį, kultūrinį ir aplinkosaugos sektorius, apklausas. Nustatant ilgalaikę vietos plėtrai svarbias problemas ir jų sprendimą kaimo gyventojų apklausa vykdyta pagal teritorinio kapitalo elementus, matuota elementus charakterizuojančių bruožų raiška ir pokytis per pastaruosius penkerius metus. Buvo remiamasi kiekybiniais ir kokybiniais informacijos šaltiniais, taikyti statistinių duomenų analizės, jaunimo ir socialinių darbuotojų fokus grupių interviu, pokalbių su tikslinėmis grupėmis, seniūnijų SSGG analizės, minčių žemėlapių (pvz. žuvies griaučių diagrama) gyventojų apklausos – anketavimo, informavimo ir konsultavimosi su gyventojais metodai.</p> <p>Kaimo gyventojai Šakių rajoną pagal kaimiškumą ir agrariškumą priskyrė tradiciniam kaimui, o urbanizacijos lygį įvertino - vidutiniškai 5,2 balo, žemės ūkio išplėtojamą – vidutiniškai 7,0 balo⁸².</p> <p>VPS darbo grupės pasitarime (2015-06-26) aptariant Šakių r. teritorinio kapitalo būklę ir kitimo tendencijas pagal pasisakymus nustatyta, kad iki 2015 m. vykdytos pavienės veiklos buvo mažai tarpusavyje horizontaliai integruotos ir sukūrė silpnas vietovės vystymosi proveržio galimybes. Atsižvelgiant į ES, nacionalines ir rajono kaimo plėtros perspektyvas buvo nustatyti rajono konkurenciniai pranašumai, apibrėžtos 14 seniūnijų ir rajono misija vietovių rinkoje (žr. 3.2.2 priedą 2-17 pav.). Vadovaujantis požiūriu, kad išlaikant tradicijas, racionaliai naudojant vietos išteklius ir kuriant vietovės vystymosi potencialą (ištekliai, kompetencija, infrastruktūra) buvo nustatyti Šakių r. seniūnijų vystymosi prioritetai, novatoriškos priemonės.</p> <p>Nustatant VVG teritorijos socialinių ryšių, bendros istorijos, išskirtinumo ir identiteto įtaką vietos bendruomenės bendram požiūriui į ilgalaikę VVG teritorijos plėtrą analizuota,</p>

⁸²Šakių rajono gyventojų poreikių tyrimo duomenys, 4 priedas 12 lentelė ir paveikslas

	<p>kaip gyvenamojoje vietovėje iškilusios problemos dažniausiai sprendžiamos ir kas dažniausiai imasi įsipareigojimų, atsakomybės už gyvenamosios vietovės perspektyvas. Nustatyta, kad gyvenamojoje vietovėje iškilusios problemos dažniausiai sprendžiamos asmeniškai arba paliekama spręsti tai grupei, kurią tos problemos liečia, taip pat svarstoma ir sprendžiama bendruomeniniuose susirinkimuose (4 priedas 2 lentelė). Gelgaudiškio seniūnijoje situacija kiek kitokia ir čia dažniausiai dėl vietovėje iškilusių problemų kreipiamasi į savivaldybės ar valstybines institucijas, taip pat sprendžiamos asmeniškai. Įsipareigojimų ir atsakomybės už gyvenamosios vietovės perspektyvas dažniausiai imasi seniūnijos administracija, bendruomeninė organizacija ir savivaldybės administracija, o rečiausiai – ŽŪB ar kooperatyvai, jaunimas, verslininkai, ūkininkai ir mokykla. Todėl į VPS rengimo darbo grupę (3.1 priedas 5 lentelė) buvo įtraukti įvairių sektorių, jaunimo atstovai, o organizuojant VPS rengimo darbo grupės susitikimus buvo kviečiami ūkininkai, verslo sektoriaus, jaunimo atstovai, skelbiama plačiai ir kviečiama teikti pasiūlymus dėl VPS.</p> <p>Vietos bendruomenės susitelkimas bendriems tikslams 2016–2023 m. laikotarpiu buvo skatinamas taikant <i>projektavimu pagrįstus metodus</i> tokiais veiksmais:</p> <ul style="list-style-type: none"> • VVG organizuojamų darbo grupių metu buvo taikomas projektinio darbo metodas, Šakių krašto bendruomenių centrai planavo 3-jų tipų projektus: <p>I tipas „<i>Funkcionavimo/repredukavimo-gyvensenos sąlygų kartotinumą inicijuojanti linkmė</i>“. Klausimas: ko reikia siekti ir ką privalu daryti, kad užtikrinti išgyvenimą bei stiprinti vietovės gyvybingumą?</p> <p>II tipas „<i>Pažangos/vystymo-gyvensenos kokybės plėtrą sąlygojanti linkmė</i>“. Klausimas: ko reikia siekti ir ką privalu daryti, kad būtų pagerintos gyvensenos sąlygos bei užtikrintas pasiekimų tęstinumas?</p> <p>III tipas „<i>Tvermės/inovacijų-gyvensenos perspektyvą ir gyvensenos ateitį formuojanti linkmė</i>“. Klausimas: ko reikia siekti ir ką privalu daryti, kad būtų sudarytos prielaidos būsimybei ir profesionalumui augti bei atvertos galimybės kartų kaitai?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti <i>teritoriniai susitarimai (kontraktai)</i> dėl galimų projektų, jų paskirties ir tikslų, rezultatų ir poveikio vietovės plėtrai pagal I tipą – 12; pagal II tipą - 9; pagal III tipą - 8; • Atliktos 14 seniūnijų išteklių būklės stiprybių ir silpnybių (SSGG metodas) analizės (3.2.2 priedas 3-16 lentelės), numatytos seniūnijų vystymo kryptys (3.2.2 priedas 2-15 pav.), Šakių rajono kultūros darbuotojų ir jaunimo numatomos Šakių krašto vystymosi kryptys (3.2.2 priedas 16-17 pav.); • Suorganizuotos diskusijos su rajono jaunimu (tematika: „Keisdamiesi keičiame“, Šakių krašto vystymosi kryptys); suorganizuotos diskusijos su socialiniais darbuotojais; • Suorganizuoti 6 mokymai apie VPS rengimą, suorganizuota 1 amatininkų mugė, 2007-2013 m. laikotarpio VPS įgyvendinimo baigiamoji konferencija, geriausių projektų konkursas, dalyvauta Lietuvos kaimo bendruomenių sąskrydžiuose; • Atlikta VPS sąsajų su Šakių r. savivaldybės 2011-2017 m. plėtros strateginiu planu, Marijampolės regiono plėtros 2014-2020 m. planu, ES Baltijos jūros regiono strategija analizė.
8.1.2.	<p><u>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</u></p> <p>Ypatingas dėmesys bus skiriamas naujų paslaugų ir produktų kūrimui, kuriems naudojami unikalūs vietos ištekliai ir jų deriniai, kuriamos naujos darbo vietos arba stiprinamas esamų darbo vietų gyvybingumas. Iš šalies/išorės bus skatinama pritraukti daugiau finansinių išteklių arba tų, kurių vietovėje nėra.</p> <p>Vietos išteklių tinkamą panaudojimą, užtikrinant vietos interesų grupių bendradarbiavimą ir veikimą kartu bei integruotą VVG teritorijos plėtrą padės:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • VVG, parengti finansavimo sąlygų aprašai, aiški ir skaidri projektų vertinimo procedūra; • Šakių krašto VPS prioritetų ir priemonių plano pristatymas potencialiems vietos projektų vykdytojams bus organizuojamas kiekvienoje seniūnijoje (pagal poreikį) arba rajono centre, siekiant patogaus atvykimo potencialiems pareiškėjams, informacija skelbiama Šakių krašto VVG interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt. Informaciniai seminarai vietos bendruomenėms, kitoms NVO, gyventojams, ūkininkams ir vietos verslininkams bus organizuojami kiekvienoje seniūnijoje ar bendruomenėje (VVG teritorijoje jų yra 38) pagal poreikius arba organizuojami rajono centre, siekiant patogaus atvykimo potencialiems pareiškėjams. Seminarų metu bus pristatytas VPS priemonių apibūdinimas, remiamos veiklos sritys, aptartos vietos projektų įgyvendinimo galimybės bendradarbiaujant vietovėms/skirtingų sektorių organizacijoms, stiprinant Zanavykų krašto tapatumą ir ekonomiką. <p>VVG teritorijos išskirtinumo ir specifinių pranašumų panaudojimą padės užtikrinti nustatyti, ir gyventojų ir vietos valdžios patvirtinti Šakių krašto vystymosi prioritetai ir priemonės, seniūnijų misijos ir vizijos, apsibrėžtos strateginio vystymosi kryptys (taikytas metodas - „žuvies griaučių“ diagrama). <i>VVG teritorijos didesnės pridėtinės vertės kūrimą padės užtikrinti:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • gera kaimynystė/žmogiški santykiai, puoselėjamas bendruomeniškumo ir kitos tradicijos (4 priedas 5 lentelė) bei socialinė įtrauktis konkrečių tikslinių grupių (pagal seniūnijų aplinkas); • numatyti VPS prioritetai ir priemonės ir suinteresuotų bei socialinės atskirties grupių gyventojų įtraukimas; • ugdomas verslumas, įgyvendinamų projektų novatoriškumas ir integruotumas, horizontali partnerystė tarp vietos institucijų ir vykdomų funkcijų integracija; • mokymai ir gerosios praktikos pavyzdžių sklaida, vietovės įvaizdžio gerinimas skelbiant straipsnius apie įgyvendintų bendruomeninių projektų gerą patirtį; • darbo vietų kūrimas ir palankios aplinkos verslui bei sąlygų grįžti į darbo rinką sudarymas; • VPS sąsajos su Šakių rajono, Marijampolės regiono ir ES Baltijos jūros regiono strateginiais prioritetais ir priemonėmis.
8.2.	„Iš apačios į viršų“ principas:
8.2.1.	<p>Principo laikymasis rengiant VPS:</p> <p><i>„Iš apačios į viršų“ principas buvo vienas iš pagrindinių principų, kuriuo buvo vadovaujama rengiant Šakių krašto VVG teritorijos VPS. Principas pasireiškė per VVG misiją ir iškeltus tikslus „apjungti Šakių rajono kaimiškųjų vietovių pajėgas, bendrai planuojant vietovės pokyčius ir krašto perspektyvas“, gyventojų poreikių analizę, iš seniūnijų surinktų statistinių duomenų analizę, susitikimus su kaimo bendruomenėmis, jaunimo ir moterų organizacijomis, socialinės atskirties grupėmis. Susitikimų metu ir iš seniūnijų surinkta informacija, oficialūs statistiniai duomenys, seniūnijų ir Šakių krašto SSSG buvo pagrindas nustatant teritorijos vystymosi poreikius ir prioritetus, parengiant priemones bei numatant veiklos sritis. Viso VPS rengimo metu buvo siekiama įtraukti kuo daugiau Šakių r. gyventojų ir kuo plačiau paskleisti informaciją. Kiekvienas VPS rengimo grupės narys įsipareigojo nuolat skleisti informaciją savo atstovaujamos bendruomenės. Internetinėse svetainėse (http://www.sakiuvvg.lt, http://www.sakiubca.lt) buvo publikuojami straipsniai ir nuotraukos iš VPS rengimo renginių. Buvo organizuojamos diskusijos su jaunimu (3 diskusijos) ir bendruomenėse (14 diskusijų), siekiant inventorizuoti išteklius, sėkmes ir nesėkmes, vietovių vystymosi galimybes, vietovių varomąsias jėgas. Diskusijos bendruomenėse organizuojamos</i></p>

naudojant mišrų būdą. Pradžioje buvo iš anksto nenumatyti prioritetai ir strategijos temos, VVG valdybos nariai lankėsi kiekvienoje seniūnijoje ir kartu su gyventojais aptarė 2008–2014 m. integruotos VPS įgyvendinimo rezultatus, apžvelgė naujo finansinio laikotarpio Lietuvos kaimo vietovių vystymosi galimybes, aptarė bendradarbiavimo būdus rengiant naują vietos plėtros strategiją. Buvo prašoma suformuoti iniciatorių grupes seniūnijose ir atlikti seniūnijos SSGG analizę. Vėliau, pagal bendruomenių ir seniūnijų SSGG analizės duomenis, kai jau buvo atlikta Šakių rajono socialinės ekonominės situacijos ir gyventojų poreikių analizė, atnaujinta VVG misija ir apibrėžta Šakių krašto vizija 2023 m., buvo numatyti 3 prioritetai ir 7 strategijos temos:

I. Vietos ištekliais pagrįstų produktų ir paslaugų tiekimo grandinių plėtojimas:

1.1. Vietinio maisto sistemos kūrimas;

1.2. Kooperacija plėtojant turizmą ir Zanavykų krašto (regioninius) produktus;

1.3. Bendruomeninio verslumo ugdymas ir pardavimų skatinimas/rinkodaros inovacijos (sertifikavimas, stiprinti prekės ženklų kūrimą (įskaitant gaminių dizainą), virtualios ekskursijos, turizmo maršrutai).

II. Efektyvus vietos išteklių naudojimas, Bio žaliavomis pagrįstos ekonomikos (bioekonomikos) plėtojimas ir aplinkosauga:

2.1. Rinkų ir konkurencingumo stiprinimas bioekonomikos srityje;

2.2. Aplinkos priežiūros ir buitinių atliekų tvarkymo sistemos kūrimas.

III. Įtrauki ir besimokanti bendruomenė:

3.1. Gyventojų ir bendruomenės įtraukimas į viešųjų paslaugų kūrimą ir pačių paslaugų teikimą;

3.2. Vietovės rinkodara.

Pabaigus socialinę-ekonominę situacijos analizę, buvo organizuojami susirinkimai seniūnijose, diskusijos dėl VVG misijos ir Šakių krašto vizijos, prioritetų ir strateginių temų, skelbiama Šakių krašto VVG, Šakių bendruomenių centrų asociacijos internetiniuose puslapiuose, kviečiama ir prašoma išsakyti savo nuomonę žodžiu ir raštu, tiesiogiai, telefonu ar el. paštu VVG. 3-iajame strategijos rengimo etape kiekviena seniūnija, plačiai įtraukiant suinteresuotuosius, apibrėžė savo seniūnijos strateginio vystymosi 2016–2023 m. kryptis, naudojant minčių lietaus, žuvies griaučių diagramos ir kitus aktyvų dalyvavimą užtikrinančius metodus. Gautas gyventojų pritarimas ir įsitikinta, ar situacijos analizė, VVG misija ir Šakių krašto vizija tikrai atitinka realią situaciją ir gyventojų poreikius, patikslinti VPS prioritetai ir priemonės.

Atliekant VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizę ir SSGG buvo taikomi tokie metodai: *darbo grupėse, minčių lietaus, seniūnijų/bendruomenių SSGG analizės, rangavimo*. SSGG padėjo nustatyti pagrindines veiksmų kryptis ir suvokti VVG aplinkos sudėtingumą.

Nustatant VVG teritorijos gyventojų poreikius ir suteikiant jiems prioritetus buvo taikomi tokie metodai:

- kaimo gyventojų anketinės apklausos, naudojant „Šakių krašto VVG veiklos teritorijos poreikiai ir vietos ištekliai“ anketą (4 priedas), kuri sudaryta pagal teritorinio kapitalo elementus, matuota elementus charakterizuojančių bruožų raiška ir pokytis per pastaruosius penkerius metus. Apklausti 258 kaimo gyventojai;
- jaunimo ir socialinių darbuotojų, kurie dirba su socialinės atskirties grupių gyventojais, giluminio interviu;
- vietos gyventojų žinių ir įgūdžių analizės;
- siekiant, kad geriausiai atitiktų bendruomenių, kurioms VPS yra skirta, poreikius, atliktas SSGG veiksmų rangavimas, atrinkti daugiausiai balų (stipriausią įtaką teritoriniams pokyčiams turintys veiksniai) surinkę veiksniai ir pagal juos išskirti VVG teritorijos plėtros poreikiai.

VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.

NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24

	<p>Nustatant VPS prioritetus ir pasirenkant VPS priemones buvo taikomi tokie metodai: ES ir nacionalinių strateginių dokumentų analizės, suinteresuotų subjektų analizės, sugretinimo, ekspertų apklausos ir projektų planavimo (3-jų tipų projektai), problemų medžio, žuvies griaučių diagrama, minčių žemėlapis, veiksmų vertinimo ir prioritetizavimo, Pareto taisyklė 80/20, konsensuso. Atrenkant prioritetus buvo siekiama pirmiausia patenkinti vietinius poreikius, o priemonės, kurios bus įgyvendinamos, turėtų būti labai specifinės ir pritaikytos prie atitinkamos vietos aplinkybių.</p> <p>Planuojant VPS įgyvendinimo etapus bendruomeninės organizacijos, kitos NVO, pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovai buvo įtraukiami tokiais būdais: aktyvus dalyvavimas rengiant ir sudarant 14 teritorinių susitarimų (kontraktų) dėl galimų projektų, konsensusas, aktyvios diskusijos, plataus informavimo, tiesioginio ir elektroninio ryšio priemonių pagalba ryšio palaikymo ir bendravimo veikiant metodai.</p> <p>Planuojant VPS įgyvendinimo finansinius išteklius bendruomeninės organizacijos, kitos NVO, pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovai buvo įtraukiami tokiais būdais: konsensusas priimant VPS sprendimus, kviečiama prisidėti savanorišku darbu, buvo kreiptasi į Šakių r. savivaldybės Tarybą prašant numatyti finansinius išteklius vietos plėtros projektų kofinansavimui.</p>
8.2.2.	<p><u>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</u></p> <p>Siekiant įtraukti bendruomenines organizacijas ir kitas NVO, pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovus į atskirus VPS įgyvendinimo procesus bus taikomi visi nacionaliniu lygiu numatyti ir Šakių krašto VVG numatyti metodai.</p> <p>Šakių krašto VVG nariai bendrai sutars, ką reiškia dalyvauti VVG veikloje ir 2016-2023 m. VPS įgyvendinime bei prisiims išsipareigojimus (Žr. Šakių krašto VVG organizacinę valdymo struktūrą ir 3.1 priedas 1 pav.).</p> <p>Įgyvendinant VPS, pagrindines problemas bus siekiama spręsti su vietos gyventojų išsipareigojimu ir jų parama, rengti ir įgyvendinti tik tuos projektus, kurie yra aiškiai pagrįsti vietos bendruomenės vidine motyvacija ir plačiu gyventojų (ypač jaunimo, socialinės atskirties grupių) įtraukimu, naujų darbo vietų kūrimu, verslumo ir novatoriškumo, aplinkosauginio sąmoningumo ugdymu, teritorinio identiteto stiprinimu.</p> <p>Kviečiant teikti vietos projektų paraiškas bus tiriamas poreikis bendruomenių mokymams ir organizuojami mokymai vietos pareiškėjams. Bus siekiama supaprastinti veiklą nuosekliau planuojant, aktyvinant gyventojus, stiprinant partnerystę ir integracinius ryšius tarp vietovių, veikėjų ir veiklų.</p> <p>Pristatant VPS įgyvendinimo rezultatus ir vykdant stebėseną bus taikoma VPS įgyvendinimo rodiklių sistema. VPS stebės VVG visuotinio narių susirinkimo išrinktas VVG pirmininkas ir valdyba, sudaryta iš <i>NVO, verslo ir vietos valdžios atstovų, VVG administracija</i>. Informaciją apie projektų įgyvendinimo procesą, sukurtus rezultatus ir projektų tęstinumą pateiks vietos projektų vykdytojai, ji bus skelbiama viešai: internete, konferencijose ir kt. renginiuose, spaudoje, leidiniuose. Stebėseną leis VVG nustatyti, ar VVG, įgyvendindama VPS, laikosi savo tikslų ir veiksmų grafiko; padės peržiūrėti <i>VPS įgyvendinimo</i> procesą ir pašalinti klaidas; suteiks partnerystei informaciją apie naujai iškilusias problemas ir galimybes; patenkins finansuotojų ir kitų suinteresuotųjų šalių informacijos poreikį; suteiks partnerystei informaciją apie tai, kaip laikomasi LEADER metodo ir horizontaliųjų principų. Stebėsenos procesas bus nuolatinis, besitęsiantis visą VPS įgyvendinimo laikotarpį.</p> <p>Šakių krašto VVG viešųjų ryšių specialistas (VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatintojas), glaudžiai bendradarbiaudamas su VVG valdyba ir nariais, Šakių bendruomenių centrų asociacija, Šakių r. savivaldybės administracija, mokslo įstaigomis ieškos ir taikys kuo įvairesnius, veiksmingesnius gyventojų įtraukimo į sprendimų priėmimą ir jų įgyvendinimą metodus, motyvuos kaimo gyventojus, <i>NVO, taip pat kitus</i></p>

	<i>pilielinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovus</i> , juos įtrauks į VPS įgyvendinimą, padės suprasti, kodėl jų dalyvavimas yra svarbus ir naudingas bendradarbiaujant.
8.3.	Partnerystės principas:
8.3.1.	<p>Principo laikymasis rengiant VPS:</p> <p>VVG veiklos partnerystės principas padėjo užtikrinti įvairių sektorių atstovų, socialinių grupių, visų Šakių rajono kaimiškų teritorijų bendruomenių įtraukimą ir dalyvavimą rengiant VPS. Partnerystės principas taikytas derinant ir tikslinant Šakių krašto viziją, prioritetus ir priemones, VVG misiją su vietos valdžia, verslininkais bei specialistais - ekspertais, atstovaujančiais įvairias socialines grupes ir veiklos sritis. Partnerystės principą pastiprino principo „iš apačios į viršų“ raiška. Kiekvienos seniūnijos vystymosi strateginių kryptių nustatymo procese, formuluojant misiją ir viziją dalyvavo <i>pilielinės visuomenės, ūkininkų, verslo ir vietos valdžios</i> atstovai. Dirbdami grupėse bendruomenių centrų ir jaunimo atstovai, ūkininkai ir verslininkai analizavo ir aiškino galimybes, kaip įtraukti kitus savo seniūnijos gyventojus į kaimo pokyčių valdymą, kaip įkurti pastovias, sezonines ar laikinas darbo vietas po vietos projektų įgyvendinimo. Taikomi metodai: suinteresuotų subjektų analizės, informavimo, konsultavimosi, sprendimų paieškos ir kolektyvinis sprendimų priėmimas, "žuvies griaučių diagrama". Šakių krašto VVG teritorijos vystymosi strateginės kryptys, misija, vizija ir kitos VPS dalys buvo rengiamos pagal seniūnijų numatytas strategines kryptis, priemones, vizijas ir misijas, jas apjungiant ir tarpusavyje integruojant. Rengiant VPS buvo siekiama kurti partnerystės sistemą (Šakių bendruomenių centrų asociacija, Jaunimo organizacijos „Apskritasis stalas“ ir „Išmanus jaunimas“, Lekėčių bendruomenės moterų klubas, Šakių verslo informacijos centras, VVG, Šakių rajono sav. administracija), kuri padėtų užtikrinti didesnę informuotumą, tarpsektorinį nuoseklumą ir koordinavimą bei skatinti galimą sinergiją. Rengiant VPS buvo siekiama horizontalios ir vertikalios partnerystės ryšių kūrimo ir stiprinimo, remiamasi strateginiu požiūriu, kuriuo vadovaujasi viešosios politikos formuotojai (Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programa (2014), „Vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, atrankos taisyklės“ (2015); Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros gairės vietos subjektams (2014)), taip siekiant užtikrinti, kad principu „iš apačios į viršų“ pagrįsti vietos poreikiai atitiktų aukštesniu lygmeniu nustatytus prioritetus. Rengiant VPS, apibūrinant VVG misiją, Šakių krašto viziją, aprašant jos priemones bei sudarant finansinį, VPS įgyvendinimo planus, reguliariai buvo organizuojami susitikimai su VVG valdybos nariais, VPS rengimo rezultatai aptariami visuotiniuose narių susirinkimuose (VVG susirinkimo 2015-08-13 protokolas Nr. 7, VVG valdybos 2015-09-15 protokolas Nr. 8, VVG susirinkimo 2015-09-22 protokolas Nr. 9).</p>
8.3.2.	<p>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</p> <p>Įgyvendinant Šakių krašto VPS pagal partnerystės principą VVG veikla bus grindžiama bendrosiomis darnios ir regioninės plėtros, informacinės visuomenės ir lygių galimybių sritimis. Įgyvendinant VPS bus siekiama stiprinti partnerystės sistemą, veiklos nuoseklumą, užtikrinti didesnę tarpsektorinį integruotumą ir koordinavimą, skatinti galimą sinergiją. Rengiant ir įgyvendinant projektus bus skatinamas bendradarbiavimas. Įgyvendinant VPS bus laikomasi tokios pat Šakių krašto VVG ir sprendimo priėmimo organų struktūros. Bus vykdoma VVG valdybos narių rotacija kas 3 metai, keičiantis ne mažiau kaip 1/3 valdybos narių iš kiekvieno atstovaujamo sektoriaus, taip užtikrinant lanksčią, atvirą ir nediskriminuojančią VVG veiklą. Siekiant sumažinti konfliktų tikimybę ir palengvinti sprendimų priėmimą dėl projektų finansavimo, VVG valdybos nariai ir administracijos darbuotojai, vykdantys funkcijas numatytas pareiginiuose nuostatuose ar susitarimus tarp atskirų valdybos narių, organizuos susitikimus su potencialiais projektų teikėjais ir vykdytojais, kaimo gyventojais, vietos verslininkais ir ūkininkais, vietos valdžia. Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų</p>

	<p>sistemą ir atrankos kriterijus: projektas įgyvendinamas su partneriu(-iais); rengiant projektą atliktas gyventojų poreikių tyrimas ir pagrįsta projekto socialinė, ekonominė ir aplinkosauginė nauda; projekto potencialių naudos gavėjų įtraukimas į projekto rengimą; didesnis projekto naudos gavėjų skaičius, t.y. sukurtais projekto rezultatais besinaudojančių asmenų skaičius; projekto veiklomis (rezultatai) kuriamos inovacijos teritorijos ir (arba) rajono lygmeniu (žr. 9 lentelę „VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas“).</p> <p>Diegiant socialines inovacijas susiformuos projektų įgyvendintojų ir partnerių, VVG elgesio pokyčiai, kurie reikalingi, siekiant susidoroti su svarbiausiais socialiniais iššūkiais, pvz., rajono visuomenės senėjimu, klimato kaita, išteklių naudojimo efektyvumu, sveikatos apsaugos užtikrinimu, socialinės atskirties mažinimu. VVG yra atvira naujiems nariams, t.y. užtikrina lanksčią, atvirą ir nediskriminuojančią naujų narių priėmimo tvarką, bus siekiama kuo plačiau įtraukti esamus ir naujus VVG narius, veiklą grįsti trijų sektorių – pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios, principu.</p>
8.4.	Inovacijų principas:
8.4.1.	<p><u>Principo laikymasis rengiant VPS:</u></p> <p><i>Inovacijų principas</i> strategijos rengime grindžiamas dviem aspektais. Pirma – tai, kad Šakių krašto VVG integruotą VPS rengia antrą kartą ir tokios patirties dar neturi tiek daug. Pradžioje (2007 m.), VVG atsiradimas rajone buvo suprantamas kaip būtina sąlyga paramai gauti ir tai nebuvo susieta su naujove. Panaši situacija pasikartojo ir pradėjus rengti Šakių krašto 2016-2023 m. VPS. Tačiau strategijos rengimo eigoje, pritaikius įvairius konsultavimo, vadybinius, kūrybiškumą skatinančius, strateginį mąstymą ugdančius, projektavimu pagrįstus metodus (projektinio darbo, minčių lietus, minčių žemėlapis, problemų ir uždavinių medžio, žuvies griaučių diagrama) susiformavo naujas požiūris ir suvokta, kad tai reali galimybė, apjungiant įvairių sektorių ir vietos partnerių pajėgas, patiems spręsti susidariusias problemas, kurti vietovės vystymosi potencialą. Visuose VPS rengimo etapuose buvo siekiama orientuotis į visas vietos žinių ir inovacijų formas, diskutuojant, apibrėžiant prioritetus, priemones, veiksmus buvo skatinama rasti inovaciją, kurią būtų galima pasitelkti problemai išspręsti, nuolat buvo keliamas klausimas – kaip kitaip? Kaimo bendruomenėms teko ne tik vertinti turimus vietos išteklius nusprendžiant, ką būtina išsaugoti ar pagerinti gyvenamojoje vietovėje, bet ir numatyti, kas turi būti sukurta dabartyje, orientuojantis į ateitį, suvokiant, kad tai, tos gyvenamosios vietovės gyventojų, šeiminių reikalas. Tai rodo, kad, lyginant su praeitu laikotarpiu, didelė gyventojų dalis, jau pasiryžusi imtis atsakomybės už savo gyvenimo ir gyvenamosios vietovės kokybę įtraukiant socialinės atskirties grupes.</p> <p>Inovacijų principo taikymą ir jo išraišką strategijoje padėjo pasiekti „Vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, atrankos taisyklės“ (2015), „Kaimo vietovių VPS rengimo instrukcija“ (2015), „BIVP gairės vietos subjektams“ (2014). Kol kas kaimo bendruomenės nėra tiek stiprios, kad galėtų įvaldyti paramos lėšas veiklos organizavimui, o pasekmėje būtų sukurtos naujos darbo vietos, todėl rengiant VPS buvo labai reikšmingas ūkininkų ir verslininkų, Verslo informacijos centro darbuotojų dalyvavimas. Siekiant formuoti kolektyvinį žinojimą ir mokytis, buvo taikomos tokios informuotumo didinimo priemonės: buvo skelbiama naujausia informacija internetinėse svetainėse; siunčiama ir aptariama metodinė medžiaga apie: vietinio maisto sistemos kūrimą; vietinio ūkininkavimo ir tiesioginio pardavimo ženklavimo sistemas; bendruomenines maisto tiekimo sistemas; trumpąsias maisto tiekimo ir vertės kūrimo grandines; bio ekonomiką ir kita. Siekiant taikyti gerąją praktiką, iširti kitose vietovėse esančias inovacijas, kurios galėtų būti taikomos VVG teritorijoje, buvo organizuojamos dalykinės ekskursijos Šakių rajone, vykstama į Pagėgių savivaldybės bendruomenės, Italiją, Lenkiją ir kitur. VPS rengimas buvo atviras procesas, leidęs suderinti priešingus</p>

	<p>požiūrius ir atsižvelgti į naujus (labai novatoriškus) pasiūlymus. Siekiant inovatyviai įgyvendinti vieną iš EŽŪFKP prioritetų „Skatinti socialinę įtraukti, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse“, VVG ėmėsi sekančių veiksmų: buvo organizuoti mokymai bendruomeninio verslo, įtrauktiems ir dalyvavimo klausimais; jaunimo ir socialinių darbuotojų, kurie dirba su socialinės atskirties grupių gyventojais, giluminiai interviu; taikyti novatoriški VVG teritorijos išteklių analizės ir prioritetų nustatymo metodai; ypatingas dėmesys skirtas „iš apačios į viršų“ principui.</p>
8.4.2.	<p><u>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</u> Šakių krašto VVG, savo veikloje nuosekliai diegdama novatoriškumo principą, atskleidė didelę vietos gyventojų poreikių įvairovę ir labai sudėtingą problemų sprendimo kontekstą. Kad VVG priimami sprendimai būtų novatoriški ir pagrįsti, visais strategijos įgyvendinimo etapais bus konsultuojamasi su ūkininkų ir verslininkų atstovais, vietos gyventojais, taip pat su kaimo bendruomenių bei nevyriausybinų organizacijų nariais ir jų lyderiais. Naujovių diegimas VVG bus suprantamas plačiąja prasme: naujo produkto, proceso pristatymas, naujos organizacijos ar rinkos sukūrimas⁸³. VPS bus siekiama kurti inovacijas, kurios pagrįstos Zanavykų krašto tradicijomis, orientuotos į socialinę įtrauktį, ilgalaikę perspektyvą ir kaimo gyventojų užimtumą. Šakių krašto VPS numatyta daug sričių, kuriose užprogramuoti novatoriški sprendimai. Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir vieną iš atrankos kriterijų - projekto veiklomis (rezultatai) kuriamos inovacijos teritorijos ir (arba) rajono lygmeniu (žr. 9 lentelę „VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas“). Atrenkant projektus bus vadovaujama Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos investicinių priemonių projektų inovatyvumo vertinimo metodika⁸⁴.</p> <p>Įgyvendinant vietos projektus bus skatinama skaitmeniniu būdu susieti projektų rezultatus (turizmo paslaugų ir vietinių produktų užsakymų stalas, renginių ir įvykių kalendorius, informaciniai forumai, kita), diegti inovacijas atliekant tam tikrus bandymus, bendradarbiaujant ir mokantis. Kad neatsiliktų nuo nuolatinės naujų produktų, paslaugų, technologijų ir vartotojų poreikių kaitos, projektų įgyvendintojams bus teikiamos VVG ir partnerių konsultacijos bei reikalinga naujausia informacija.</p> <p>Bus taikomos kelios priemonės, padedančios iš anksto įvertinti projekto riziką: rinkos tyrimai ir analizė, apimanti ir ekonominės, socialinės, aplinkosauginės naudos analizes; standartiniai metodai, pvz. grynosios dabartinės vertės apskaičiavimas; taip pat ekspertų dalyvavimas rengiant verslo planus ar mokomieji apsilankymai VVG, įgyvendinusiuose panašius projektus. Siekiant mažinti riziką, bus vykdomas svarbus veiksmas-parama užmezgant partnerystės ryšius. VVG padės sąžiningai įvertinti pradinės projekto partnerių grupės privalumus ir trūkumus, suinteresuotųjų grupės bus skatinamos kurti tinklus ir panaudojant skirtingą patirtį ir praktiką kurti inovacijas. Jei projekto kūrimo etape nustatoma, jog trūksta žinių, VVG padės projekto vykdytojams susirasti konsultantus ar pasinaudoti specialistų - ekspertų, žiniomis.</p>
8.5.	Integruoto požiūrio principas:
8.5.1.	<p><u>Principo laikymasis rengiant VPS:</u> Atsižvelgdama į programos principą ir strategijų rengimo reikalavimą – integruotas (<i>daugiasektorinis</i>) požiūris – VVG atliko teritorijos situacijos ir poreikių analizę, apimdama visus ekonominius, socialinius, aplinkosauginius, kultūrinius aspektus, apjungdama atskirus sektorius ir ūkio šakas. Siekiant iširti socialinių, ekonominių ir aplinkosauginių, socialinės infrastruktūros sektorių situaciją buvo bendradarbiaujama su</p>

⁸³Vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių iniciuotos vietos plėtros būdu, atrankos taisyklių 4 priedas. Kaimo vietovių VPS rengimo instrukcija, 2015.

⁸⁴LR Žemės ūkio ministro įsakymas „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos investicinių priemonių projektų inovatyvumo vertinimo metodikos patvirtinimo“, 2014 m. gruodžio 2 d. Nr. 3D-918, Vilnius

	<p>skirtingų sektorių specialistais: seniūnais, Šakių rajono savivaldybės Žemės ūkio skyriaus, Kultūros ir sporto, Socialinės paramos, Švietimo ir sporto, Kultūros ir turizmo, Vaiko teisių apsaugos, Strateginio planavimo ir monitoringo, Regioninės plėtros skyriaus darbuotojais bei Marijampolės teritorinės darbo biržos Šakių skyriaus, Šakių verslo informacijos centro, Panemunių regioninio parko direkcijos darbuotojais. Specialistai suteikė VPS rengimui reikalingą informaciją. Situacijos analizė užbaigta integruota SSGG analize, kuri suformavo bendrą visos teritorijos vaizdą bei padėjo ieškoti novatoriškų vietos plėtros problemų sprendimo variantų. Šiame etape labai vertingi partneriai buvo vietos valdžia, pateikdama ateities planus ir galimybes, prie kurių įgyvendinimo galėtų prisidėti papildant VPS, ir privatus sektorius – vertindamas sprendimų racionalumą. Verslo atstovai padėjo nepamiršti planuojamų priemonių efektyvumo ir realios investicijų naudos vietos gyventojams. Kaimo bendruomenių sektorius suteikė analizei realumo, betarpiškumo, o taip pat objektyviai vertino ir numatomas plėtros priemones, išskeltus tikslus. Kaimo bendruomenėms buvo sudėtinga apimti visą teritoriją, nes jos labiau įpratusios spręsti vietines (savo kaimo) problemas, todėl buvo organizuojama daug grupinio darbo, skatinama formuoti seniūnijų misijas, numatyti seniūnijų vizijas (3.2.2 priedas 1 pav.) ir apsibrėžti vystymo kryptis, „specializaciją“ arba moto (3.2.2 priedas 2-17 pav.). Pagal gautą informaciją ir siekiant daugiasektorinio pagrindo buvo suformuotos VPS priemonės, kurios skirtos įvairių interesų grupių projektams remti. Apibrėžiant Šakių krašto viziją 2023, prioritetus ir priemones, numatant veiksmų planus taikomas integruotas požiūris suteikė strategijai logiško vientisumo, novatoriškumo, svarbumo turimiems Zanavykų karšto ištekliams, o tuo pačiu prisidėjo ieškant tinkamiausių sprendimų, kuriant geresnę Šakių krašto ateitį.</p>
8.5.2.	<p><u>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</u></p> <p>Regioninės plėtros aspektas integruotas į bendrą rajono plėtros viziją ir strategijos prioritetus bei tikslus. Dėl nevienodo atskirų seniūnijų išsivystymo lygio, Šakių krašto VVG, įgyvendindama 2016 – 2023 m. VPS, turės skirti didesnę dėmesį bendruomenių gyvybingumui stiprinti, socialinei įtraukčiai kuriant darbo vietas ar palankios verslui kurti bei sąlygų grįžti į darbą rinką sudarymui toliau nuo rajono centro nutolusiose seniūnijose ir gyvenvietėse. Integruotą požiūrį atspindi VPS prioritetai „Vietos ekonomikos plėtra ir aplinkosauga“, „Inovatyvios ir darnios bendruomenės kūrimas“ ir priemonės, kurios bus įgyvendinamos kompleksiskai. VPS įgyvendinimo metu bus vykdoma nuolatinė stebėseną, už kurią bus atsakinga VVG administracija ir VVG valdybos nariai bei VVG pirmininkas (žr. 13 lentelę „VPS įgyvendinimo vidaus valdymas ir stebėseną“). Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus: įgyvendinus projektą bus sukurta naujų darbo vietų; rengiant projektą atliktas rinkos tyrimas ir pagrįsta projekto socialinė, ekonominė ir aplinkosauginė nauda; projekto tikslinių grupių, potencialių naudos gavėjų įtraukimas į projekto rengimą ir įgyvendinimą; didesnis projekto naudos gavėjų skaičius, t.y. sukurtomis paslaugomis besinaudojančių asmenų skaičius; projektas įgyvendinamas su partneriu(-iais); projekto veiklomis (rezultatais) kuriamos inovacijos teritorijos ir (arba) rajono lygmeniu; projektas turi seniūnijos vietos bendruomenės tarybos ar seniūnaičių sueigos pritarimą (žr. 9 lentelę „VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas“). Integruotumas bus užtikrinamas per 4 tipų uždavinių sprendimą (ekonominių, socialinių, aplinkosauginių, kultūrinių) rengiant ir įgyvendinant vietos projektus.</p> <p>Įgyvendinant VPS planuojama skelbti 16 kvietimų teikti vietos projektų paraiškas: I kvietimas skelbiamas 2018 m. (kvietimo laikotarpis: 2018.01.29 – 2018.03.02) sekančioms VPS priemonėms: 1) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-3 „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“;</p>

- 2) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-9 „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“;
- 3) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-4 „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“.
- II kvietimas** skelbiamas 2018 m.(kvietimo laikotarpis: 2018.08.06– 2018.09.28) sekančioms VPS priemonėms:
- 1) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-5 „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“;
- 2) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-9 „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“;
- 3) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-4 „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“;
- 4) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-3 „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas.
- III kvietimas** skelbiamas 2019 m. (kvietimo laikotarpis: 2019.03.08 – 2019.04.12) sekančioms VPS priemonėms:
- 1) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-5 „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“;
- 2) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-9 „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“;
- 3) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-4 „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“;
- 4) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-3 „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas.
- IV kvietimas** skelbiamas 2019 m. (kvietimo laikotarpis: 2019.11.29 – 2019.12.30) sekančioms VPS priemonėms:
- 1) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-5 „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“;
- 2) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-9 „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“;
- 3) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-4 „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“;
- 4) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-3 „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas;
- 5) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-6 „Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą“;
- 6) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-7 „Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba“;
- 7) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-8 „Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą“.
- V kvietimas** skelbiamas 2020 m. (kvietimo laikotarpis: 2020.01.22 – 2020.02.26) sekančioms VPS priemonėms:
- 1) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-5 „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“;
- 2) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-9 „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“;
- 3) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-4 „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“;
- 4) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-3 „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas;

- 5) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-6 „Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą“;
- 6) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-7 „Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba“;
- 7) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-8 „Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą“.
- VI kvietimas** skelbiamas 2020 m. (kvietimo laikotarpis: 2020.06.30 – 2020.08.06) sekančioms VPS priemonėms:
- 1) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-5 „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“;
- 2) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-9 „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“;
- 3) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-4 „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“;
- 4) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-3 „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“;
- 5) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-6 „Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą“;
- 6) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-7 „Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba“;
- 7) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-8 „Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą“.
- VII kvietimas** skelbiamas 2020 m. (kvietimo laikotarpis: 2020.09.29 – 2020.10.29) sekančioms VPS priemonėms:
- 1) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-3 „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“;
- 2) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-4 „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“;
- 3) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-5 „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“;
- 4) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-9 „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“;
- 5) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-10 „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“.
- VIII kvietimas** skelbiamas 2020 m. (kvietimo laikotarpis: 2020.11.17 – 2020.12.22) sekančioms VPS priemonėms:
- 1) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-3 „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“;
- 2) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-4 „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“;
- 3) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-5 „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“;
- 4) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-9 „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“;
- 5) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-10 „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“.
- IX kvietimas** skelbiamas 2021 m. (kvietimo laikotarpis: 2021.02.26 – 2021.03.31) sekančioms VPS priemonėms:
- 1) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-3 „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“;
- 2) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-4 „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“;

- 3) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-5 „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“;
- 4) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-9 „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“;
- 5) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-10 „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“.
- X kvietimas** skelbiamas 2021 m. (kvietimo laikotarpis: 2021.05.14 – 2021.06.14) sekančioms VPS priemonėms:
- 1) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-10 „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“.
- XI kvietimas** skelbiamas 2021 m. (kvietimo laikotarpis 2021.12.30 – 2022.01.31) VPS priemonėms:
- 1) Priemonė LEADER-19.2-SAVA-4 „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“;
 - 2) LEADER-19.2-SAVA-10 „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“;
 - 3) LEADER-19.2-SAVA-11 „Fizinių asmenų verslo kūrimas“ (nauja priemonė - EURI lėšos).
- XII kvietimas** skelbiamas 2022 m. (kvietimo laikotarpis 2022.02.28 – 2022.03.31) VPS priemonei:
- 1) LEADER-19.2-SAVA-11 „Fizinių asmenų verslo kūrimas“ (EURI lėšos).
- XIII kvietimas** skelbiamas 2022 m. (kvietimo laikotarpis: 2022.09.30 – 2022.10.31) VPS priemonėms:
- 1) LEADER-19.2-SAVA-10 „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“;
 - 2) LEADER-19.2-SAVA-11 „Fizinių asmenų verslo kūrimas“ (EURI lėšos).
- XIV kvietimas** skelbiamas 2023 m. (kvietimo laikotarpis: 2023.03.14-2023.04.17) VPS priemonei:
- 1) LEADER-19.2-SAVA-11 „Fizinių asmenų verslo kūrimas“ (EURI lėšos).
- XV kvietimas** skelbiamas 2023 m. (kvietimo laikotarpis: 2023.09.04-2023.10.05) VPS priemonėms:
- 1) LEADER-19.2-SAVA-10 „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“;
 - 2) LEADER-19.2-SAVA-11 „Fizinių asmenų verslo kūrimas“ (EURI lėšos).
- XVI kvietimas** skelbiamas 2023 m. (kvietimo laikotarpis: 2023.12.08 – 2024.01.14) VPS priemonei:
- 1) LEADER-19.2-SAVA-10 „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“.
- XVII kvietimą** planuojama skelbti 2024 m. (kvietimo laikotarpis: 2024 m. 1 ketv.) VPS priemonei:
- 1) LEADER-19.2-SAVA-11 „Fizinių asmenų verslo kūrimas“ (EURI lėšos).
- XVIII kvietimą** planuojama skelbti 2024 m. (kvietimo laikotarpis: 2024 m. 1-2 ketv.) VPS priemonėms (**likus paramos lėšų**):
- 1) LEADER-19.2-SAVA-10 „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“.
 - 2) LEADER-19.2-SAVA-11 „Fizinių asmenų verslo kūrimas“ (EURI lėšos).

Kvietimai teikti vietos projektų paraiškas bus skelbiami skirtingoms priemonėms. Siekiant tikslingai panaudoti VPS lėšas bus aktyvinami VVG teritorijos gyventojai, siekiant išvengti klaidų, bus vykdoma nuolatinė VPS įgyvendinimo stebėseną ir vertinimas, kvietimai bus skelbiami pagal atskiras VPS priemones (žr. 10 lentelę „VPS įgyvendinimo veiksmų planas“).

Strategijoje numatytos priemonės ir jų nuoseklus, integruotas įgyvendinimas sukurs prielaidas gyvenimo kokybės gerėjimui visoje VVG teritorijoje, mažės skirtumai tarp rajono centre ir pakraščiuose esančių kaimo vietovių. Įgyvendinant VPS bus siekiama vietos ekonomikos, bendruomeninio verslumo, aplinkosaugos, inovacijų skatinimo konsultuojant, suteikiant daugiau žinių ir finansinę paramą. Bus įgyvendinamos priemonės,

	užtikrinančios kaimo vietovių gyvybingumą, sprendžiant vietos ištekliais pagrįstų produktų pridėtinės vertės didinimo, maisto tiekimo grandinių, vietos paslaugų, atsinaujinančių energijos išteklių gamybos plėtojimo problemas. Įgyvendinant VPS bus siekiama į Šakių rajono pokyčių valdymą ir sprendimus įtraukti kuo daugiau kaimo bendruomenių, organizacijų ir kitų suinteresuotų kaimo plėtros veikėjų.
8.6.	Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principas:
8.6.1.	<p><u>Principo laikymasis rengiant VPS:</u></p> <p>Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principas naudotas veikiant VVG tinkle, bendradarbiaujant su ASU konsultantais, Marijampolės ir kaimyninių apskričių VVG, žiniasklaida bei informuojant gyventojus viešosios informacijos skaidos priemonėmis. Principo raišką parodo pasirašytos projektų bendradarbiavimo sutartys su Kauno raj. VVG, Marijampolės raj. VVG, Vilkaviškio krašto VVG, Kalvarijos VVG, ketinimų bendradarbiauti protokolai su: GAL Terre Pontine (Italija, 2012-06-07 Nr. 1), VVG TOTI LAS (Lokalna akcijska skupina TOTI LAS, Slovakija, 2014-06-05, Nr. VL-2), VVG START (GAL START, Italija, 2015-08-04 Nr. VL-12) ir bendradarbiavimo sutartis su Jurbarko r. VVG „Nemunas“, Kauno r. VVG, VVG „Pagėgių kraštas“ (2015-09-10, Jurbarkas). Plečiant tarptautinį bendradarbiavimą, 2008 m. Šakių krašto VVG iniciatyva, pasirašyta Tarptautinio bendradarbiavimo sutartis su Lenkijos Elk'o miestelio VVG „Lider w EGO“. Bendradarbiavimo dokumentais buvo ir bus vadovaujama tiek įgyvendinant VPS, tiek numatant tolimesnius VVG veiklos tobulinimo veiksmus. Šakių krašto VVG įgyvendinant 2 teritorinio bendradarbiavimo projektus buvo partnerė. Planuojama pasirašyti ketinimo bendradarbiauti protokolą su Jurbarko VVG, o naujame programavimo laikotarpyje aktyviau inicijuoti naujus projektus.</p> <p>Pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programos priemonę „Teritorinis ir tarptautinis bendradarbiavimas“, Šakių krašto VVG yra pasirašiusi teritorinio ir tarptautinio bendradarbiavimo sutartis su Kauno raj. VVG, Marijampolės raj. VVG, Vilkaviškio krašto VVG, Kalvarijos VVG, Panevėžio VVG ir yra projektų bendradarbiavimo partneris projektuose:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. „Mažieji bendruomenių muziejai“ (2013-2014) (Šakių krašto VVG - projekto partneris/dalyvis). Taip pat dalyvavo Miežiškių gyventojų bendruomenė, Gelgaudiškio bendruomenės centras „Atgaiva“. Pasiiektas tikslas - sudarytos sąlygos mažųjų bendruomenių muziejų kūrimuisi ir veiklai, įrengta ekspozicija Gelgaudiškio dvare bei įsteigta asociacija „Mažieji bendruomenių muziejai“, išleistas leidinys. 2. „6P (Pažink, pramogauk, pirk, pavalgyk, pernaktok Panemunėje)“ (2013-2015) (Šakių krašto VVG - projekto partneris/dalyvis). Pasiiektas tikslas - paskatintas smulkus verslas, populiarinant vietos produktus ir jų gamintojus, puoselėjant kultūrinį turizmą regione. Parengtas potencialių vietos produktų gamintojų, dalyvausiančių bendradarbiavimo projekte, sąrašas, suorganizuoti mokymai ir konsultacijos verslo gerinimo klausimais vietos produktų gamintojams, sukurtas kultūrinio turizmo maršrutas Šakių rajone ir bendras, apimantis Kauno, Šakių ir Jurbarko rajonų VVG teritorijas, suteiktos konsultacijos vietos produktų, edukacinių programų rengėjams, suorganizuotos kultūrinio turizmo maršrutų pristatymo ir populiarinimo kampanijos, kartu su Kauno r. VVG ir partneriais VVG „Nemunas“, Šakių euroregiono TIC bei Kauno ir Jurbarko rajonų TVIC dalyvauta tarptautinėje turizmo ir aktyvaus laisvalaikio parodoje „ADVENTUR 2015“ Vilniuje, Lietuvos parodų ir kongresų centre LITEXPO⁸⁵. 3. „Sūduvos krašto žmonių skatinimas teritoriniam bendradarbiavimui organizuojant amatų mugės, kapelų šventes ir vakaruškas“ (2013 - 2014) (Šakių krašto VVG – projekto partneris/dalyvis). Pasiiektas tikslas - sukūrus naują juridinį vienetą, stiprinti regiono kaimo

⁸⁵<http://www.sakiuvvg.lt/naujienos/280-projektas-6p-pristatytas-parodoje-adventur-2015>

	<p>plėtos dalyvių partnerystę įgyvendinant LEADER metodą Suvalkijos regione, bendradarbiauti ir keistis gerąja patirtimi kaimo plėtos srityje tarp trijų rajonų – Vilkaviškio, Šakių ir Kalvarijos sav.</p> <p>4. „Kaimo vietovių patrauklumo didinimas plėtojant tarptautinį bendradarbiavimą Lietuvos ir Lenkijos regionuose“ (2014) (Šakių krašto VVG – projekto partneris/dalyvis). Projekte taip pat dalyvavo Vilkaviškio krašto VVG, asociacija „Krolewski Gosciniac Podlasia“, Dobrzyniewo Duze, Lenkija. Pasiektas tikslas - gerinti kaimiškųjų vietovių įvaizdį ir didinti jų patrauklumą, jose teikiamų paslaugų prieinamumą; populiarinti kaimo amatininkus ir jų darbus, pritraukti į kaimiškąsias vietas daugiau lankytojų bei gerinti vietos verslo aplinką.</p> <p>Šakių krašto VVG narystė Lietuvos kaimo tinkle (LKT) patvirtinta LR Žemės ūkio ministro 2009 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 3D-180 „Dėl Lietuvos kaimo tinklo narių sąrašo patvirtinimo“. LKT VVG atstovavo VVG pirmininkas, kuris dalyvavo VVG tinklo narių diskusijose, teikdavo pasiūlymus dėl VVG tinklo sprendimų. Šakių VVG dalyvavo išplėstiniuose VVG tinklo valdybos posėdžiuose, susitikimuose, diskusijose nario teisėmis išsakė savo nuomonę ir siūlymus aktualiais klausimais.</p> <p>2014 m. Šakių krašto VVG dalyvavo tarptautinėje konferencijoje „LEADER Lietuvoje 10 metų“, seminare Portugalijoje, kurio tikslas susipažinti su Portugalijos ADIRN regiono plėtos agentūros įgyvendinamais ir įgyvendintais projektais, jų ypatumais, apžvelgti ateities planus ir galimas bendras projektų perspektyvas ateityje, aptarti glaudesnio bendradarbiavimo galimybes.</p> <p>Buvo organizuota kelionė – tarptautinė konferencija „Kroatijos ir jos kaimyninių šalių geroji patirtis dalyvaujant LEADER programoje“, kurios metu dalyvauta 4 dalykiniuose susitikimuose su LAG LAURA, LAG KRKA, LAG TOTI LAS, ESZAK KELET-PEST MEGYEI LEADER EGYESULET. Tarptautinės konferencijos metu Šakių krašto VVG iniciatyva pasirašytas ketinimo bendradarbiauti protokolas su Slovėnijos VVG - LAG TOTI LAS.</p>
8.6.2.	<p><u>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</u></p> <p>Tiek įgyvendinant VPS, tiek numatant tolimesnius VVG veiklos tobulinimo veiksmus bus remiamasi pasirašytais bendradarbiavimo sutartimis, ketinimų protokolais ir inicijuojami nauji projektai, vykdomos veiklos projektų „Mažieji bendruomenių muziejai“, „6P“, „Sūduvos krašto žmonių skatinimas teritoriniam bendradarbiavimui organizuojant amatų mugės, kapelų šventes ir vakaruškas tęstinumui užtikrinti. Su pastarųjų projektų tikslais ypač siejasi priemonė „Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą“. Dalyvaujant VVG tinklo veikloje planuojama inicijuoti, diskusiją apie VPS įgyvendinimo vidaus valdymo ir stebėsenos sistemos, o pagal "BIVP gaires vietos subjektams" (2014, p. 39) "Reguliarios stebėsenos ir periodinio vertinimo procedūrų" tobulinimo veiksmus.</p> <p>Bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos ir užsienio VVG, Šakių krašto VVG planuoja inicijuoti Vietinės maisto sistemos kūrimo projektą (arba būti projekto partnere).</p>
8.7.	<p>Vietos finansavimo ir valdymo principas:</p>
8.7.1.	<p><u>Principo laikymasis rengiant VPS:</u></p> <p>Vietos finansavimo ir valdymo principo raiška pastebima tik dalyvaujant Lietuvos kaimo plėtos programos įgyvendinime 2007-2013 m. Kol kas tik pradėdamas šis principas taikyti, pritraukiant finansinius išteklius iš kitų šaltinių. Atlikti socialinės-ekonominės būklės, bendruomenių poreikių tyrimai parodė, jog bendruomeninės, jaunimo ir kitos NVO dažnai jaučiasi „išlaikytinėmis“. Rengdamos ir įgyvendindamos projektus, jos didžiąja dalimi (dėl kofinansavimo dalies) priklauso nuo vietos valdžios, verslininkų ar kitų organizacijų geros valios, kuri dažnai būna ir tam tikros naudos siekimo pobūdžio. Todėl VPS, vietos finansavimo ir valdymo principą, pažymi bendruomenės veiklos ekonominės</p>

	<p>plėtos aspektas, kuris grindžiamas priemonėmis: Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą; Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba; Gyventojų ir bendruomenės išitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą; Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą. Be to, vietos projektų įgyvendinimo dalyviai kaip kofinansavimo šaltinį numato ir kooperuotus įnašus, savanorišką bei asmeninį darbą. Tai rodo atsakingumą, bendruomeninių ir kitų organizacijų ketinimus, tapti rimtais partneriais sprendžiant kaimo pokyčių valdymo klausimus. Buvo atrandamos naujos iniciatyvos, tariamasi dėl jų įgyvendinimo finansavimo padedant VšĮ Šakių verslo informacijos centrui, kuris glaudžiai bendradarbiauja su Šakių rajono verslininkais ir amatininkais.</p> <p>Ryšiai tarp skirtingų vietos plėtos veikėjų, siekiant realių VVG teritorijos plėtos rezultatų buvo kuriami ir stiprinami naudojant novatoriškus konsultavimo ir konsultavimosi metodus, apibrėžtos 14 seniūnijų strateginio vystymosi kryptys, jos pristatytos, aptartos VVG organizuotuose VPS rengimo darbo grupės susitikimuose ir susirinkimuose (VVG susirinkimo 2015-08-13 protokolas Nr. 7, VVG Valdybos 2015-09-15 protokolas Nr. 8).</p> <p>Projektų iniciatoriai buvo skatinami ir ugdomas vietos bendruomenės pasitikėjimas jų idėjomis teikiant konsultacijas, organizuojant geriausio vietos projekto konkursą, kuriant filmą apie VPS „Gyvensenos kokybės gerinimas Šakių krašto vietovėse“ gerąją praktiką, teikiant naujausią informaciją apie vietos bendruomenių projektų finansavimo galimybes iš Nacionalinių ir ES fondų. Projektų lyderių ir naudos gavėjų bendradarbiavimas projektuojant ateities veiklą buvo užtikrinamas juos įtraukiant į VPS rengimą, taikant tokius metodus: <i>projektavimu pagrįstus metodus, anketavimą, SSGG analizės, minčių žemėlapių, žuvies griaučių diagramos, rangavimo, darbo grupėse ir kt.</i></p> <p>Rengiant VPS buvo bendradarbiaujama ir nuolat tariamasi su Šakių raj. sav. Regionų plėtos skyriaus specialistais, sprendžiant uždavinį, kaip kuo geriau priderinti VPS priemones prie Šakių rajono ilgalaikės plėtos strateginių sprendimų, o su Šakių kaimo bendruomenių centrų asociacijos atstovais buvo tariamasi, kaip prisidėti prie aktualių vietos poreikių tenkinimo.</p>
8.7.2.	<p><u>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</u></p> <p>Vietos projektų įgyvendinimas bus finansuojamas iš paramos VPS įgyvendinti lėšų. VVG valdybos, atsižvelgiant į praeito programinio laikotarpio bendruomeninių projektų įgyvendinimo patirtį, nustatyta, kad didžiausia paramos suma vietos projektui įgyvendinti – 120 000 Eur.</p> <p>Didžiausia paramos vietos projektui įgyvendinti lyginamoji dalis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • iki 50 proc. tinkamų finansuoti išlaidų, kai vietos projektas yra privataus verslo pobūdžio (po jo įgyvendinimo projekte išpareigojama gauti grynujų pajamų) ir jį teikia privatus juridinis arba fizinis asmuo, išskyrus asmenis, atitinkančius labai mažai įmonei keliamus reikalavimus; • iki 70 proc. tinkamų finansuoti išlaidų, kai vietos projektas yra privataus verslo pobūdžio (po jo įgyvendinimo projekte išpareigojama gauti grynujų pajamų) ir jį teikia privatus juridinis arba fizinis asmuo, atitinkantys labai mažai įmonei keliamus reikalavimus, nurodytus Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtos įstatyme (taikoma juridiniams asmenims) ir Europos Komisijos 2003 m. gegužės 3 d. rekomendacijoje Nr. 2003/361/EC dėl labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės apibrėžimo (taikoma fiziniams asmenims). • iki 95 proc. tinkamų finansuoti išlaidų, kai teikiamas pelno vietos projektas ir pareiškėjas yra kaimo bendruomenės, bendruomeninės organizacijos ir kitos NVO, religinės bendruomenės ir bendrijos, biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos, atitinkančios Vietos projektų administravimo taisyklių 23.1.6¹ p.;

	<ul style="list-style-type: none"> • iki 80 proc. tinkamų finansuoti išlaidų, kai teikiamas ne pelno vietos projektas, susijęs su investicijomis į materialųjį turtą ir pareiškėjas yra kaimo bendruomenės ir kitos NVO, viešosios įstaigos; • iki 95 proc. tinkamų finansuoti išlaidų, kai teikiamas ne pelno vietos projektas, susijęs su investicijomis į žmogiškąjį kapitalą ir pareiškėjas yra kaimo bendruomenės bei kitos NVO, viešosios įstaigos; • iki 100 proc. tinkamų finansuoti išlaidų, kai teikiamas ne pelno vietos projektas, susijęs su investicijomis į žmogiškąjį kapitalą (mokymų projektas) ir pareiškėjas yra kaimo bendruomenės bei kitos NVO, viešosios įstaigos. <p>VVG planuoja kurti vietos finansavimo paieškos mechanizmą, tuo užsiimti planuoja 3 VVG valdybos nariai (žr. 3.1 priedas 1 pav.) jį pristatyti ir patvirtinti VVG narių susirinkime. VVG valdyba kaip galimybę suvienyti partnerių išteklius, mato glaudų bendradarbiavimą su Šakių raj. sav. administracija ir vietos verslininkais, savanorystę – nepiniginius įnašus darbais, 2 proc. pajamų mokesčio dalies skyrimą bendruomenės centro ar VVG veiklai. Šakių krašto VVG kreipėsi į rajono savivaldybę dėl VPS kofinansavimo⁸⁶. Bendrą užsibrėžtų vietos plėtros uždavinių sprendimą bus siekiama užtikrinti taikant teritorinį, integruoto požiūrio, partnerystės, inovacijų ir kitus principus, VPS įgyvendinimo stebėsenos ir vertinimo sistemą (žr. 13 lentelę „VPS įgyvendinimo vidaus valdymas ir stebėseną“). Įgyvendinant VPS VVG glaudžiai bendradarbiaus su Šakių rajono jaunimo organizacijomis ir didesnę patirtį vietos valdyme turinčia Šakių bendruomenių centrų asociacija ir kartu spręs užsibrėžtus vietos plėtros uždavinius, rengs bendruomeninius projektus ir teiks juos finansavimui gauti iš kitų fondų, t.y. Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją pagal Bendruomeninės veiklos stiprinimo projektų konkursą, Žemės ūkio ir kitas ministerijas, Europos investicijų banką⁸⁷, <u>Šiaurės-Baltijos šalių mobilumo ir tinklaveikos programą</u>⁸⁸ bei kitus užsienio fondus. VVG vykdys informacijos sklaidą ir aktyvins kaimo bendruomenines organizacijas, stebint <u>vaizdo konferencijas</u>, kurias transliuoja Programos „LEADER“ ir žemdirbių mokymo metodikos centras, Lietuvos kaimo bendruomenių sąjunga, Aleksandro Stulginskio universitetas (ASU) ir kitos organizacijos.</p>
Horizontalieji principai ir prioritetai:	
8.8.	Jaunimas:
8.8.1.	<p><u>VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS:</u></p> <p>Rajone aktyviai veikia Šakių rajono jaunimo reikalų taryba, Jaunimo organizacijų susivienijimas „Apskritasis stalas“, 13 formalių jaunimo organizacijų(2013 m.).VVG narėmis yra jaunimo ir su jaunimu dirbančios organizacijos: Lukšių bendruomenės centras, Kriūkų bendruomenės centras, Voniškių k. bendruomenės centras, Šakių dziudo sporto klubas „Audra“, Gelgaudiškio bendruomenės centras „Atgaiva“. Atsižvelgiant į pagrindinius motyvus, kurie motyvuoja vietos jaunimą dalyvauti organizacijų veikloje, t.y. noras įgyti naujų įgūdžių bei patyrimo, bendrauti su žmonėmis, padėti sprendžiant vietos bendruomenės ir savivaldybės vystymosi problemas bei patenkinti asmeninius interesus⁸⁹, į VPS rengimą buvau įtrauktas jaunimas. Jaunimas ypač prisidėjo duomenų rinkimo VPS rengti, vizijos, prioritetų ir priemonių sklaidos bei viešinimo etapuose. Aktyviau rengiant</p>

⁸⁶Vadovaujantis rajono savivaldybės tarybos 2016 m. vasario 18 d. sprendimo projektu Nr. TSP-52 „Dėl rajono savivaldybės 2016-2018 metų strateginio veiklos plano patvirtinimo“, 8. Tikslas: Įgyvendinti Šakių krašto vietos plėtros strategiją; 8.5. Uždavinio / priemonės pavadinimas - Plėtoti vietos ekonomiką ir aplinkosaugos gerinimą, priemonės nurodytos koofinansavimo sumos, planuojamos prisidėti 2017 m. - 2018 m.

⁸⁷<http://institute.eib.org/programmes/social/social-innovation-tournament/>

⁸⁸<http://www.nb8grants.org/>

⁸⁹Šakių rajono jaunimo pagrindinių problemų, poreikių ir vertybinių nuostatų mokslinio tyrimo (2010) duomenys

	<p>VPS dalyvavo 162 (iki 40 metų⁹⁰) jauni gyventojai (3.2.5 priedas 3 lentelė), kurie dalyvavo atliekant kaimo bendruomenių SSGG analizę, numatant seniūnijų vystymosi kryptis, nustatant VVG teritorijos plėtros poreikius. Rengiant VPS buvo įtraukiamos ne tik VVG narės, bet ir kitos jaunimo organizacijos. Jaunimo organizacijos, prisidėjusios rengiant bendruomenių ir seniūnijų SSGG analizes: „Apskritasis stalas“, Kidulių jaunimo ekologinis klubas „Šerenta“, asociacija „Išmanusis jaunimas“. Dėl VPS nuolat konsultuotasi buvo su 2-iem organizacijomis „Apskritasis stalas“ ir „Išmanus jaunimas“. Siekiant patikslinti VVG teritorijos jaunų žmonių poreikius, be anketavimo, atliktas jaunimo giluminis interviu (2015-08-14), kuriame dalyvavo 17 jaunimo nuo 14 iki 29 metų atstovų. Jaunimas parengė tris, kurios vėliau buvo apjungtos į vieną, Šakių rajono vystymosi krypčių jaunimo akimis žemėlapius (3.2.2 priedas 16 pav.) taikant žuvies griaučių diagramos metodą. Analizuojant Šakių rajono socialinę ekonominę situaciją buvo išskiriamos jaunimo problemos, statistiniai rodikliai analizuojami pagal amžiaus grupes. Renkant duomenis buvo bendradarbiaujama su Šakių raj. savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyriumi, savivaldybės administracijos vyriausiąja specialiste - jaunimo reikalų koordinatore. Jaunimo (nuo 14 iki 29 metų) interviu metu jaunuoliai pažymėjo, jog Šakių rajono jaunimas menkai įsitraukia į organizuotą veiklą dėl įvairių priežasčių - atviros ES sienos (dirbti, mokytis, gyventi); studijos, o vėliau ir darbas didžiuosiuose Lietuvos miestuose; motyvacijos ir informacijos trūkumas; abejingumas, pasyvumas; noras, kad kažkas už juos padarytų; jaunimo susibūrimo vietų trūkumas; patrauklių jaunimui veiklų trūkumas; prastas susisiekimasis arba netinkamas viešojo transporto grafikas ir kt. Jauni žmonės atliekant VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizę ir SSGG buvo įtraukti naudojant metodus: darbas grupėse, diskusijų, minčių žemėlapiu ir kitus. VPS rengimo grupės darbe dalyvavo 10 jaunų žmonių iš kurių 3 – nuo 14 iki 29 metų, 7 - nuo 30 iki 40 metų. Jauni žmonės sudarė 38,5 proc. VPS rengimo grupės narių skaičiaus. Jauno žmogaus apibrėžtis pateikta LR Žemės ūkio ministro 2015 m. gegužės 4 d. įsakymu Nr. 3D-343 patvirtintų vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, atrankos taisyklių 4.7. p. „jauni žmonės – rengiant ir įgyvendinant VPS dalyvaujantys asmenys nuo 14 iki 40 metų, įskaitant VVG kolegialaus valdymo organo narius nuo 18 iki 40 metų“. Kaimo bendruomeninėje veikloje taip pat dalyvauja jauni žmonės ir sudaro 20,1 proc. visų narių. VVG valdybos darbe aktyviai dalyvauja 5 (iš 13, t.y. 38,46 proc.) jauni žmonės, laikantis LR Žemės ūkio ministro 2015 m. gegužės 4 d. įsakymu Nr. 3D-343 patvirtintų vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, atrankos taisyklių 23 p. įtvirtinto reikalavimo 4.1. atrankos kriterijui „Jaunų žmonių įtrauktis į VVG sprendimų priėmimo procesus, t. y. jaunų žmonių kolegialaus VVG valdymo organe yra ne mažiau kaip 35 proc.“ Pasirenkant VPS priemones buvo atsižvelgta į jaunų žmonių situaciją ir poreikius, numatyta priemonė „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“.</p>
8.8.2.	<p><u>VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS:</u> Organizuojant VVG valdymo organo darbą, taikant darbo grupėse, VVG funkcijų pasidalijimo metodus, bus įtraukti 4 jauni žmonės iš jų vienas iki 29 metų (3.1 priedas 4 lentelė). Kviečiant teikti vietos projektų paraiškas ir organizuojant mokymus, informacija bus sklaidžiama ir per jaunimo organizacijas, ir jaunimo naudojamas informacijos priemonės. Informacijos sklaidai bus sukurtas VVG "Facebook". Atrenkant vietos projektus bus siekiama įtraukti jaunus žmones. Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus: didesnis naujų</p>

⁹⁰Nėra galimybės išskirti kiek asmenų nuo 14 iki 29 m. buvo įtraukta į VPS rengimą, nes rengiant VPS tokia informacija nebuvo renkama

	<p>darbo vietų jaunimui skaičius; jaunimo, potencialių naudos gavėjų, įtraukimas į projekto rengimą ir įgyvendinimą; projektą teikia ir įgyvendina jaunimo ar su jaunimu dirbanti organizacija (2/3 narių organizacijoje - jauni žmonės iki 40 m.); projektas įgyvendinamas su partneriu(-iais); didesnis projekto naudos gavėjų skaičius. Atskiruose VPS administravimo ir įgyvendinimo procesuose jaunimas bus įtraukiamas glaudžiai bendradarbiaujant su Šakių rajono mokyklomis. Bus siekiama per vietos plėtros projektus bendruomeniškumą ir pilietiškumą įskiepyti vaikams ir jaunimui nuo 14 iki 29 metų. Tikėtina, kad į šią veiklą jaunimas įsitrauks, jei bus galimybė dirbti su pačiomis šiuolaikiškiausiomis IT, įskaitant ir interneto technologijas. Pristatant VPS įgyvendinimo rezultatus planuojama, kad jaunimas gali daug padėti rengdamas ir patalpindamas internete kraštą reprezentuojančią medžiagą, taip pat šiuolaikiškomis priemonėmis fiksuodamas ir platindamas gerosios praktikos pavyzdžius. Naujausios informacinės technologijos bus panaudotos įgyvendinant įvairias edukacines ir krašto kultūros populiarinimo programas. Bus siekiama informuoti jaunus žmones per socialinius tinklus, internetines svetaines, kur bus skleidžiama geroji patirtis apie įgyvendintus projektus ir pasiektus rezultatus, apie įvykusius pokyčius VVG teritorijoje.</p> <p>Bus glaudžiai bendradarbiaujama su Jaunimo problemų sprendimo Šakių rajono savivaldybėje 2013-2018 metų plano įgyvendintojais, per projektus prisidedama prie jaunimo nedarbo Šakių rajone mažinimo, teigiamo savanorystės, kultūrinės ir sportinės veiklos įvaizdžio kūrimo. NVO, rengiančios paraiškas jaunimo užimtumo projektams finansuoti, bus konsultuojamos individualiai ir grupėse. Bus remiami vietos projektai, kurie novatoriškai prisidės prie jaunimo verslumo ir laisvalaikio poreikių tenkinimo, ugdyt jaunimo sveiko gyvenimo įpročius, prisidės prie savanorystės ir aktyvios kultūrinės bei sportinės veiklos skatinimo. Bus siekiama ugdyti pilietiškumo nuostatas kuo jaunesniame amžiuje, bendradarbiaujant su kaimo šeimomis ir mokyklomis. Bus skatinama daugiau jaunimo organizacijų ir organizacijų dirbančių su jaunimu teikti vietos projektų paraiškas. Vietos projektų specialiosiose taisyklėse bus numatomos paskatos jaunimo organizacijoms arba organizacijoms dirbančioms su jaunimu (2/3 narių organizacijoje - jauni žmonės). Jaunimas bus kviečiamas dalyvauti įvairiuose mokomuosiuose seminaruose, konferencijose ir vietos projektų veiklose.</p> <p>Vykdam VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiklas, jaunimas, tikslingai įvertinant 14-29 m. ir 30-40 metų jaunų žmonių poreikius, bus skatinamas naudojant mokymų, informavimo, aktyvaus veikimo, plačios socialinės įtraukties, individualaus ir socialinio dalyvavimo metodus.</p>
8.9.	Kultūra:
8.9.1.	<p><u>VVG veiksmai, susiję su prioriteto laikymusi rengiant VPS:</u></p> <p>Rengiant VPS, savo gyvenamosios vietovės ateitį seniūnijos bendruomenės siejo su gamtos ir kultūros paveldo saugojimu, bendruomeninės gyvenamosios plėtojimu bei jaunosios kartos patriotiškumo ir pilietiškumo ugdymu. Tai įprasminama seniūnijų bendruomenių misijose ir vertybinėse nuostatose, kurios apibrėžtos moto forma (3.2. priedas 17 lentelė). Visos bendruomenės savo veiklą plėtoja ir planavo gerbdamos krašto istoriją ir tradicijas. Atliekant VVG teritorijos kultūros išteklių analizę, didelis dėmesys buvo skiriamas Zanavykų krašto tradicijoms ir jų raiškos formoms (4 priedas 14 lentelė), unikaliems kultūros ištekliams, buvo atsižvelgta į gyventojų nuomonę vertinant kultūros, istorijos ir architektūros paveldą (4 priedas 13 lentelė). Vietos kultūros kapitalas buvo vertinamas pagal 9 kapitalo elementus (5 priedas 3 lentelė), atliktas vietos gyventojų susitelkimo ir tapatumo būklės 2014 m. palyginimas su 2007 m. Nustatant VVG teritorijos kultūros išteklių plėtros poreikius dalyvavo vietos bendruomenės, Zanavykų krašto muziejaus darbuotojai ir asociacija „Mažieji bendruomenių muziejai“, seniūnijų kultūros darbuotojai.</p>

	<p>Rengiant VPS buvo apibrėžtos Zanavykų krašto kultūros išteklių vystymo kryptys (3.2.2 priedas 17 pav.), taikytos „žuvies griaučių“ diagramos, darbo grupėse metodai. Kiekvienos seniūnijos bendruomenės, vertindamos išteklius (SSGG metodas) ir numatydamos vystymo kryptis („žuvies griaučių“ diagramos metodas), visada išskyrė kultūros išteklius, juos siejo su kitais vietovės ištekliais ir tokiu būdu buvo pasiekta kultūros išteklių vertikalė ir horizontali integracija, suformuotas požiūris, bendruomenių projektinės idėjos buvo nukreiptos vietovių vystymosi darnumo link. Kultūrinė dimensija atsispindi Šakių krašto vizijoje ir misijoje.</p> <p>Nustatant vietovės vystymosi kultūrinį potencialą buvo remtasi gyventojų poreikių tyrimo ir statistiniais duomenimis, gerąja praktika. Įvertintos plėtojamos edukacinės programos, tiesiogiai susijusios su Zanavykų krašto kultūros objektais, kultūrine, švietėjiška žymių žmonių veikla, gyvenimu. Zyplių ir Gelgaudiškio dvarų veikla buvo laikoma geru kultūros paveldo pritaikymo kultūrinėms ir meninėms reikmėms, partnerystės ir kultūrinės tapatybės stiprinimo pavyzdžiu. Gerosios praktikos pavyzdžiu, vietovės garsinimo, etninės kultūros paveldo saugojimo, skatinant jaunimo kūrybiškumą ir laisvalaikio užimtumą, buvo laikoma Gelgaudiškio vidurinės mokyklos jaunimo organizacija „Takas“. Numatant VPS prioritetus ir priemones, kuriomis siekiama stiprinti VVG teritorijos gyventojų ir jų bendruomenių kultūrinę tapatybę, didinti jų kūrybingumą, bendruomeniškumą ir pilietiškumą, buvo imamasi tokių veiksmų: intensyviai sklaidžiama informacija ir kviečiama dalyvauti VPS rengime, konsultuojamasi su kultūros darbuotojais, naudojamas „minčių lietaus“ ir SSGG analizės, ir veiksmių rangavimo metodai.</p> <p>VPS numatytos tokios priemonės: 1.2. priemonė „Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą“ ir 2.3 priemonė „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“.</p>
8.9.2.	<p><u>VVG veiksmai, susiję su prioriteto laikymusi įgyvendinant VPS:</u></p> <p>Kultūrinė dimensija išreikšta Šakių krašto vizijoje ir VVG misijoje, seniūnijų bendruomenių moto. Jau rengiant VPS buvo pasiektas sutarimas, kad kultūros ištekliai turėtų būti vertikalčiai ir horizontalčiai integruoti vietos projektuose, taikomas integruotas požiūris, bendruomenių projektinės idėjos nukreiptos į vietovių vystymosi darnumo stiprinimą.</p> <p>Siekiant VVG teritorijos gyventojų ir bendruomenių kultūrinės tapatybės stiprinimo, jų kūrybingumo didinimo, bendruomeniškumo ir pilietiškumo ugdymo, bus vykdomos tokios VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo veiklos: VVG nariai lankys bendruomenių organizuojamus kultūrinius renginius; VVG viešųjų ryšių specialistas (aktyvintojas) konsultuos vietos amatininkus projektų rengimo klausimais. Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus: rengiant projektą atliktas rinkos (gyventojų poreikių) tyrimas ir pagrįsta projekto socialinė, ekonominė ir aplinkosauginė nauda; projektas įgyvendinamas su partneriu(-iais); projekto veiklomis (rezultatai) kuriamos inovacijos teritorijos ir (arba) rajono lygmeniu; puoselėjama Zanavykų krašto kultūra, teigiamas savanorystės, kultūrinės ir sportinės veiklos įvaizdis.</p>
8.10.	<p><u>Darnus vystymasis (įskaitant aplinkosaugą ir klimato kaitos švelninimo veiksmus):</u></p>
8.10.1.	<p><u>VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS:</u></p> <p>Rengiant VPS ir strategijoje darnus vystymasis akcentuojamas kaip ekonomikos, socialinės plėtros ir aplinkos apsaugos tikslų derinimas, kuris lemia ekonomikos įvairinimą, teisingumą ir socialinę sanglaudą, aplinkos apsaugą ir racionalų vietos išteklių naudojimą. Atliekant VVG teritorijos išteklių analizę, darnumo dimensija, kaip horizontali sritis, buvo labai aktuali aiškinantis ir analizuojant krašto situaciją ir gyventojų poreikius, buvo vienodai dėmesio skiriama tiek ekonominiams, tiek socialiniams, tiek kultūriniais, tiek aplinkosauginiams ištekliams. Įvertinant rajono centre esančio Šakių miesto plėtros</p>

	<p>galimybes ir potencialą, buvo galvojama ir svarstoma, kaip apsaugoti rajoną nuo galimos neigiamos šios plėtros įtakos tiek ekonomine, tiek socialine, tiek aplinkos apsaugos prasme. Kita vertus, rajono plėtrai darys įtakos miesto kaimynystė ir svarbu pasinaudoti jos teikiamomis naujomis galimybėmis. Šakių miesto ir kaimo integracijos buvo siekiama taikant tokias priemones: VPS rengimo grupėje dalyvavo miesto gyventojai; VVG valdybos veikloje dalyvauja 2-iejų įmonių (UAB „Autoforma“, UAB „Augersta“), kurios veikia ir mieste, ir kaimo vietovėse atstovai; atliekant situacijos analizę kai kurie statistiniai rodikliai analizuoti ir vertinti neišskiriant rajono centro (daroma prielaida, kad kaimo gyventojai naudojami paslaugomis) arba lyginant su miesto duomenimis.</p> <p>Šakių krašto VVG taip pat atsižvelgė į Šakių rajono savivaldybės teritorijos Bendrąjį planą (Bendroji erdvinės plėtros koncepcija, 2007), Lietuvos darnaus vystymosi prioritetus, suformuluotus nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2009). Pagal šioje strategijoje numatytus ekologinio efektyvumo rodiklius, siekiant riboti gamtos išteklių naudojimą, rajonui, kaip žemės ūkio kraštui, vis aktualesni tampa aplinkos apsaugos klausimai. Rengiant VPS buvo įvertintas Lietuvos darnaus vystymosi strategijoje numatytas visiems prioritetams ir priemonėms keliamas tikslas – gerinti kaimo gyventojų socialines, buitines, poilsio ir kultūrinio gyvenimo sąlygas, išsaugant gamtos ir kultūros paveldą, apima darnios plėtros principų taikymą. Atliekant VVG teritorijos situacijos analizę ir nustatant prioritetus į tikslą atsižvelgta, darant prielaidą, kad VPS padės ne tik išsaugoti vertingus vietos gamtos, kultūros ir kitus išteklius, bet ir pagal galimybes sukurti naujas paslaugas ir produktus visuomenės poreikiams tenkinti, orientuojantis į ilgalaikę perspektyvą. Visi VPS prioritetai ir priemonės yra orientuotos į Šakių krašto darnumo stiprinimą, padės siekti Nacionalinės darnaus vystymo strategijos tikslų, patenkinti dabarties kartų poreikius ir drauge nepakenkti ateities kartų galimybėms patenkinti jų poreikius Šakių rajone.</p> <p>VPS priemonės pagal poveikį VVG teritorijos darniam vystymuisi, pasiskirsto taip:</p> <p>a) turės tiesioginės teigiamos įtakos darniam vystymuisi: 1.1. Vietos ištekliams pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas; 1.2. Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą; 1.3. Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba; 1.4. Verslumo skatinimas kaimo vietovėse; 2.1. Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą; 2.3. Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą.</p> <p>b) bus neutralios darnaus vystymosi atžvilgiu 2.2. Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą; 2.4. Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas.</p> <p>c) nei viena VPS priemonė neturės tiesioginės neigiamos įtakos Šakių rajono darniam vystymuisi.</p>
8.10.2.	<p><u>VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS:</u></p> <p>VPS darnus vystymasis pasireikš kaip ekonomikos, socialinės plėtros ir aplinkos apsaugos tikslų derinimas, kuris lemia vietos ekonomikos įvairinimą, teisingumą ir socialinę sanglaudą, aplinkos apsaugą bei racionalų vietos išteklių naudojimą, o tai turi tiesioginės įtakos, gerinant VVG teritorijos būklę.</p> <p>VPS bus siekiama tokių tikslų:</p> <p>Pagal 1 prioritetą „Vietos ekonomikos plėtra ir aplinkosauga“ - skatinti vietos išteklių naudojimą tvarios produkcijos, maisto ir energijos gamybai, tarpsektorinį bendradarbiavimą ir pridėtinę vertę turinčių vietos produktų, paslaugų gamybą ir pardavimus, padėti žemės ūkio sektoriui ir kitoms ekonominėms veikloms prisitaikyti prie klimato kaitos, besikeičiančių rinkos poreikių.</p> <p>Pagal 2 prioritetą „Inovatyvios ir darnios bendruomenės kūrimas“ – sustiprinti ir palaikyti bendruomenių dalyvavimą ir savanorystės principus, ugdyti bendruomeniškumą ir</p>

žmogiškuosius gebėjimus veikti kartu, efektyviau panaudojant vietos išteklius, taikant socialines inovacijas ir gerinant socialiai pažeidžiamų grupių gyvenimo kokybę. Išsikeltus tikslus padės pasiekti numatytų VPS priemonių uždavinių sprendimas (žr. 9 lentelę „VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas“).

Igyvendinant VPS bus siekiama priimant sprendimus sustiprinti piliečių dalyvavimą. Skatinti švietimą darnaus vystymosi klausimais ir ugdyti Šakių krašto bendruomenių sąmoningumą. Tam kad būtų pasiekti pageidaujami rezultatai vystymosi darnumo srityje, bus imtasi veiksmų tikslingai ir nuosekliai visuose VPS įgyvendinimo etapuose. Skelbiant projektinius šaukimus gyventojai bus informuojami papildomai apie jų daromą poveikį aplinkai ir galimybes pasirinkti darnesnius veiklos būdus. Jau pačiame pirmajame etape, kviečiant teikti vietos projektų paraiškas, darnus vystymasis bus viena iš prioritетinių horizontalių sričių, todėl visi projektų rengėjai savo paraiškose, privalės įrodyti, kad jų projektas turės teigiamą įtaką VVG darniam vystymuisi ir nesumažins galimybių ateities kartų poreikiams tenkinti. Apibrėždami projekto tikslus turės aiškiai parodyti darnumo aspektą, o projekto uždavinius formuluoti pagal atskiras darnaus vystymosi dimensijas – ekonominis, aplinkosauginis, kultūrinis, socialinis.

Atsižvelgiant į tai, papildomi vertinimo balai bus teikiami toms projektinėms paraiškoms, kurios atitiks Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje nustatytus prioritetus (pavyzdžiui, klimato kaitos ir jos pasekmių švelninimas, nuosaikus, tarp ūkio šakų ir regionų suderintas ekonomikos vystymas, pagrindinių ūkio šakų (transportas, pramonė, energetika, žemės ūkis, būstas, turizmas) poveikio aplinkai mažinimas, tausojantis vartojimas, efektyvesnis gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas, pavojaus žmonių sveikatai mažinimas, vystomasis bendradarbiavimas, efektyvesnė kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsauga, nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties mažinimas, švietimo ir mokslo vaidmens didinimas, Lietuvos kultūrinio savitumo išsaugojimas) ir tenkins vieną šių kriterijų:

- projekto metu bus perkamos prekės, paslaugos ar darbai, kurių pirkimo dokumentuose yra nustatytas *energijos vartojimo efektyvumo* ir *aplinkos apsaugos* reikalavimai;
- projekto metu perkamų prekių, paslaugų ar darbų tiekėjui yra nustatytas reikalavimas laikytis tam tikrų *aplinkos apsaugos vadybos standartų*;
- projekto metu yra perkamos prekės, paslaugos ar darbai per centrinę pirkimų organizaciją (CPO), pažymėtas CPO kataloge specialiu ženklu „Žalia prekė“;
- projekto metu yra „nulinės maisto mylios“, t. y. teikiamas prioritetas vietos gamintojų produkcijai ar skatinama vietos gamintojų produkcijos gamybai ar vartojimui;
- projekto metu bus mažinama aplinkos tarša ar naudojamos anglies dvideginio patekimą į atmosferą mažinančios technologijos;
- projekto metu bus kuriamos darbo vietos vietiniams gyventojams, tokiu būdu, suartinant gyvenamąją vietą su darbo vieta.

Siekiant užtikrinti, jog paraiškose nurodyta informacija yra reali, o projekto įgyvendinimo procesas ir rezultatai išties turės teigiamos įtakos VVG teritorijos darnumui, VVG valdybos darbe dalyvauja žemės ūkio (agronomija) ir miškininko išsilavinimą turintys 2 nariai (3.1 priedas 4 lentelė). Šių asmenų dalyvavimas VVG projektų vertinime yra naudingas ir tuo aspektu, kad gavusių paramą projektų vykdytojai šių projektų įgyvendinimo laikotarpiu galėtų gauti naudingos informacijos ir reikiamas konsultacijas, leisiančias praktiškai pasiekti užsibrėžtų tikslų ar net juos viršyti krašto darnaus vystymosi kontekste.

	<p>Projektinių paraiškų rengimo etapuose, konsultacijų, informavimo pagalba bus siekiama, kad paraiškų rengėjai turėtų daugiau informacijos Šakių krašto ir šalies darnaus vystymosi srityje, turėtų galimybę pateikti paraiškas finansuoti projektams, kuriuose numatomas platesnis gyventojų įtraukimas, įvairesnės, tarpusavyje integruotos veiklos saugant aplinką būsimoms kartoms. Informacijos sklaida apie Šakių krašto vystymąsi bus nenutrūkstamas ir kiek įmanoma ekologiškesnis (naudojamos IT, tausūs vartojimas) procesas visos VPS įgyvendinimo laikotarpiu. Bendruomenės informavimas turės užimti svarbią vietą ir projektų įgyvendinimo ir atsiskaitymo etapuose, atskirai pabrėžiant ir išryškinant projekto pasiektą pažangą ir rezultatus, kurie vienokiu ar kitokiu būdu skatino savo krašto darnų vystymąsi. Atsižvelgiant į tai, kad teigiamų pokyčių (ypač ilgalaikių), gerinant krašto aplinkos būklę, neįmanoma pasiekti be vietos gyventojų indėlio ir jų elgsenos, kultūros pokyčių, projektų viešinimas negalės būti tik pasyvios formos (t. y. apsiriboti tik informacijos sklaida masinio informavimo priemonėmis). Bus skatinamas susitikimų, diskusijų ar kitokių formų vietos gyventojus suburiančių renginių organizavimas, kad bendruomenei liktų kuo mažiau neatsakytų klausimų apie įgyvendintą projektą ir jo rezultatus. Kompleksinis ir nuolatinis priemonių taikymas, įgyvendinant Strategiją, leis stiprinti Šakių krašto darnumą.</p>
8.11.	<p>Moterų ir vyrų lygios galimybės ir nediskriminavimo skatinimas</p>
8.11.1.	<p><u>VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS:</u> Lygių galimybių srityje rengiant VPS ypatingas dėmesys buvo skiriamas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • strategijos rengimo darbo grupės sudėčiai, kurioje yra 7 vyrai ir 15 moterų, 9 jauni žmonės. Darbo grupės nariais galėjo tapti visi Šakių krašto VVG teritorijos gyventojai ir VVG nariai. Darbo grupės nariai galėjo gauti informaciją, teikti pasiūlymus, kritikuoti, dalyvauti darbo grupės susirinkimuose. • darbo ir asmeninio gyvenimo suderinimui, VPS rengimo grupės susirinkimai buvo organizuojami iš anksto suderinant patogų laiką ir vietą; • LEADER principams, VVG vertybinėms nuostatomis ir darbo grupės taisyklėms. <p>Buvo taikomos lanksčios ir efektyvios VPS rengėjų darbo organizavimo formos bei paramos priemonės. Visa su VPS rengimu susijusi informacija buvo skelbiama VVG ir BCA internetinėse svetainėse, komunikuojama tiesiogiai ir el. būdu.</p> <p>Rengiant VPS buvo organizuojami VPS rengimo darbo grupės pasitarimai, kurie buvo atviri ir vieši, juose galėjo dalyvauti visi norintys. Rengiant VPS, lyčių lygybės ir nediskriminavimo principai buvo tarp svarbiausių Šakių krašto horizontaliųjų prioritetų. Kaip horizontalusis prioritetas, lyčių lygybė ir nediskriminavimas buvo taikomas šiais būdais:</p> <p><i>Integruojant į priemones</i>, kurių pagrindinis tikslas nėra lyčių lygybės ir nediskriminavimo įgyvendinimas (atliekant poreikių analizę, įtraukiant lyčių lygybės ir nediskriminavimo ekspertus į projektų rengimą ir stebėseną, nustatant kiekybinius siekius ir rodiklius ir pan.).</p> <p><i>Integruotasis būdas</i>. Atliekant Šakių krašto VVG teritorijos socialinės ekonominės situacijos analizę buvo siekiama įvertinti, ar visų demografinių kategorijų asmenys, taip pat asmenys su negalia, turi vienodas galimybes gauti naudos, o paslaugos vienodai prieinamos. Buvo siekiama atsakyti į klausimą - kiek menčiau atstovaujamos grupės gavo panašių investicijų naudos praaištyje? Gauti rezultatai panaudoti nustatant prioritetus, jei reikia, atitinkamai planuojant VPS priemones. Dviems priemonėms nustatytos tikslinės grupės žmonių, kurių problemų sprendimui skirta priemonė:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) socialiai pažeidžiamos grupės (bedarbiai, vaikai, vyresnio amžiaus žmonės, neįgalieji ir pan.); 2) skurdo riziką patiriantys asmenys ir šeimos; 3) daugiavaikės ir mažamečius vaikus auginančios šeimos;

	<p>4) kaimo bendruomenių ir kitų organizacijų nariai;</p> <p>5) projekto vykdymo teritorijos gyventojai (žr. 9 lentelę „VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas“).</p>
8.11.2.	<p>VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi, įgyvendinant VPS:</p> <p>Šakių krašto VVG valdyba pagal sudėtį atitinka partnerystės, moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo principų keliamus reikalavimus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šakių krašto VVG valdybą sudaro 3 vietos valdžios (23 proc.), 4 verslo (31 proc.) ir 6 NVO organizacijų (46 proc.) atstovai; • Šakių krašto VVG valdybos sudėtyje yra 6 moterys, 7 vyrai. Moterys sudaro 46,2 proc., vyrai – 53,8 proc., valdybos nariai yra įvairaus amžiaus, 5 asmenys iki 40 m. ir tai sudaro 38,46 proc. visų narių skaičiaus. <p>Parengtoje Šakių krašto VVG strategijoje numatyta užtikrinti lygias galimybes visiems vietos gyventojams, visų pirma socialiai atskirtoms grupėms. Socialinė įtrauktis bus didinama remiant individualias ir kolektyvines iniciatyvas, projektus, kuriuose siekiama išlikti, tapti lygiaverčiais, aktyviais socialinio ir ekonominio gyvenimo dalyviais, ir bendruomeninius verslus. Tai pasiekti padės ne tik lygių galimybių principo paisymas įgyvendinant VPS, bet ir aktyvios visų socialinių grupių pastangos keisti esamą situaciją. Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus: projekto tikslinės grupės, potencialių naudos gavėjų, įtraukimas į projekto rengimą ir įgyvendinimą; rengiant projektą atliktas rinkos (gyventojų poreikių) tyrimas ir pagrįsta projekto socialinė, ekonominė ir aplinkosauginė nauda; didesnis projekto naudos gavėjų skaičius; projekto veiklomis (rezultatai) kuriamos socialinės inovacijos teritorijos ir (arba) rajono lygmeniu; numatytas didesnis nepiniginis įnašas darbais; projekto veiklos (procesas, rezultatai) tenkina mažiausiai vieną darnaus vystymosi kriterijų ir prisideda prie VVG teritorijos darnaus vystymosi ir aplinkos būklės gerinimo. Numatytas vietos projektų įgyvendinimo prioritetas - socialinę atskirtį patiriančių socialinių grupių bei atskirų žmonių įtraukimas į projekto įgyvendinimą arba projekto įgyvendinimo rezultatu sudaroma galimybė jiems dalyvauti. Siekiant įtraukti socialiai pažeistus ir atskirtus kaimo gyventojus į kaimo plėtros procesus, VPS priemonėse numatytas bendruomeninių verslų kūrimas, bendruomeninio verslumo ugdymas, jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenių veiklą, gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą. Lygių galimybių principas turėtų būti įtvirtintas skirtingose vietos projektų srityse: nevyriausybinių organizacijų veikloje, įvairiuose vykdomuose projektuose, atidarant dienos centrus, teikiant socialines paslaugas, pritaikant viešąjį transportą, kuriant socialinę infrastruktūrą ar viešąsias erdves, pritaikant patalpas darbo vietoms kurti. Siekdami įgyvendinti pažadą užtikrinti darnų vystymąsi visiems, numatoma įgyvendinant VPS ir kuriant rezultatų sklaidos, stebėsenos ir vertinimo sistemą, aktyviai skatinti rinkti, analizuoti ir naudoti su lyčių aspektu susijusius rodiklius ir pagal lytį klasifikuotus duomenis, atsižvelgiant į išorines aplinkybes ir gebėjimus. Vykdam VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiklas, bus kuriamos moterų ir vyrų lygios galimybės ir neskatinamas diskriminavimas.</p>

9. VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas	
9.1.VPS priemonės, neturinčios veiklos sričių	
9.1.1.VPS prioritetas Nr. 1, „VIETOS EKONOMIKOS PLĖTRA IR APLINKOSAUGA“	
9.1.2. VPS priemonė „Vietos išteklių pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) (priemonė nebetęsiama)	
9.1.3.	VPS priemonės tikslas:

	<i>Skatinti novatoriškus vietos produkcijos gamintojų veiksmus, didinančius pagamintos produkcijos vertę, propaguoti vietos rinkas pasitelkiant trumpas tiekimo grandines, gamintojų grupes ir tarpšakines organizacijas.</i>	
9.1.4.	Priemonės apibūdinimas	<p>Priemonė orientuota į inovatyvius pokyčius vietos ekonomikoje, vykdančių ar ketinančių pradėti veiklą labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių, vykdančių ar ketinančių pradėti veiklą ūkininkų ar fizinių asmenų (veikiančių pagal verslo liudijimą arba individualios veiklos pažymą ar ketinančių pradėti veiklą), ekonominio aktyvumo skatinimą, vietos išteklių panaudojimą produktams gaminti, jų pridėtinės vertės didinimą, trumpųjų maisto tiekimo grandinių plėtojimą. Priemonė skirta socialinių ir ekonominių problemų sprendimui, ekonominių veiklų pritaikymui prie klimato kaitos ir besikeičiančių rinkos poreikių, ūkininkų rinkų plėtojimui, vietos įmonių ir ūkių novatoriškumui skatinti, ūkio subjektų ir darbo vietų skaičiui didinti. Priemone remiamas vietos produkcijos supirkimui, perdirbimui, saugojimui ir pardavimui reikalingos įrangos ir technikos įsigijimas, įvairių rinkodaros priemonių rengimas ir įgyvendinimas siekiant padidinti produktų vertę, kitos iniciatyvos, atitinkančios priemonę.</p> <p>Remiamos veiklos sritys: kulinarija, mėsos ir pieno perdirbimas, mobili prekyba, energetinių augalų auginimas, biokuro gamyba, amatų centro įkūrimas, naujų paslaugų vietos gyventojams sukūrimas naudojant vietos išteklius ir kt.</p> <p>Didžiausia paramos vietos projektui suma negali būti didesnė kaip 120 000.00 Eur.</p> <p>Planuojama paremti 9 projektus, sukurti 10 darbo vietų.</p>
9.1.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.5.1	<i>pelno</i>	☒
9.1.5.2.	<i>ne pelno</i>	☐
9.1.6.	Tinkami paramos gavėjai	<p>Tinkamo (-ų) paramos gavėjo (-ų) teisinis statusas: juridiniai asmenys, fiziniai asmenys.</p> <p>Tinkamo(-ų) paramos gavėjo(-ų) pobūdis: labai maža, maža arba vidutinė įmonė (vykdanti ar ketinanti pradėti veiklą)⁹¹, ūkininkas ar fizinis asmuo (veikiantis pagal verslo liudijimą arba individualios veiklos pažymą ar ketinantis pradėti veiklą).</p>
9.1.7.	Priemonės tikslinė grupė	Labai mažų, mažų, vidutinių įmonių savininkai, ūkininkai ir fiziniai asmenys, ketinantys imtis verslo ar jį plėsti.
9.1.8.	Tinkamumo sąlygos	Vietos projektai turi atitikti numatytą priemonės tikslą ir remiamas priemonės veiklas.

⁹¹Kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme

		<p>Pagrindinės tinkamumo sąlygos pareiškėjams numatytos Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programos 8.1.2. punkte.</p> <p>Specialieji reikalavimai taikomi pareiškėjams:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Įgyvendinant projektą numatyta panaudoti vietos išteklius (vietos žaliavas, pastatus, gamtos gėrybes, kultūros ir istorijos paveldą bei kt.). 2) Visos sukuriamos (-a) darbo vietos (-a) tik Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą) gyvenamąją vietą deklaravusiems (-iam) asmenims (-iui). 3) Pareiškėjais gali būti Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą) registruoti ir VVG teritorijoje veiklą vykdančios ar ketinančios ją pradėti juridiniai asmenys; Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą) savo gyvenamąją vietą deklaravę ir VVG teritorijoje veiklą vykdančios ar ketinančios ją pradėti fiziniai asmenys.
9.1.9.	Vietos projektų atrankos kriterijai	<p>Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Sukuriamas didesnis darbo vietų skaičius; 2) Projektu numatyta sukurti naują produktą ar paslaugą VVG teritorijos lygmeniu.
9.1.10.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	<p>120 000,00 Eur - 2 projektai, 50 000,00 Eur – 4 projektai, 46 000,00 Eur – 4 projektai.</p>
9.1.11.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	<p>iki 50 proc., kai vietos projektas yra privataus verslo pobūdžio (po jo įgyvendinimo projekte išsipareigojama gauti grynujų pajamų) ir jį teikia privatus juridinis arba fizinis asmuo, išskyrus asmenis, atitinkančius labai mažai įmonei keliamus reikalavimus.</p> <p>iki 70 proc., kai vietos projektas yra privataus verslo pobūdžio (po jo įgyvendinimo projekte išsipareigojama gauti grynujų pajamų) ir jį teikia privatus juridinis arba fizinis asmuo, atitinkantys labai mažai įmonei keliamus reikalavimus nurodytus Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme (taikoma juridiniams asmenims) ir Europos Komisijos 2003 m. gegužės 3 d. rekomendacijoje Nr. 2003/361/EC dėl labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės apibrėžimo (taikoma fiziniams asmenims).</p>
9.2.1. VPS prioritetas Nr. 1 „VIETOS EKONOMIKOS PLĖTRA IR APLINKOSAUGA“		
9.2.2. VPS priemonė „Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6) (priemonė nebetęsiamą)		
9.2.3.	<p>VPS priemonės tikslas: <i>skatinti tradicinių amatų ir regioninių produktų integraciją į turizmo plėtrą vienijant krašto tapatumo vystymo iniciatyvas bei kuriant regioninių produktų kokybės palaikymo sistemą.</i></p>	

9.2.4.	Priemonės apibūdinimas	<p>Priemonė skirta: Zanavykų etninės grupės, regiono etninio savitumo stiprinimui, tradicinių amatų ir regioninių produktų pritaikymui dabartiniams vietos gyventojų ir turistų poreikiams; regioninių produktų ženklavimo bei kokybės palaikymo sistemos kūrimui; skatinti iš naujo atrasti ryšį su kultūros vertybėmis ir jas novatoriškai transformuoti į vietovėse plėtojamą turizmą; daugiau naudoti priemonių, kurios padėtų kurti viešąją naudą – palaikyti kokybę, stiprinti etninį savitumą, vystyti tradicinius amatus. Priemonės tikslų siekiama plėtojant įvairius Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimo į turizmo sektorių būdus. Remiamos veiklos sritys: senųjų amatų ir jų gaminių atgaivinimas, edukacinių programų, kūrybinių stovyklų, plenerų organizavimas, amatų maršrutų kūrimas, regioninių produktų rinkodaros priemonių diegimas, sertifikavimas ir ženklavimas tautinio paveldo ir regioninių produktų, kulinarinio paveldo produktų gamyba ir prekyba bei kt. Priemonė nukreipta padėti nevyriausybinėms (bendruomeninėms, jaunimo, sporto, kultūros ir kt.) organizacijoms geriau panaudoti (juos integruojant į turizmo paslaugas) kaimo vietovėse esančius kultūrinius išteklius, viešuosius pastatus bei viešąsias erdves, kuriant ir gaminant Zanavykų krašto produktus, teikiant turizmo paslaugas, kuriant darbo vietas jauniems žmonėms.</p> <p>Mažiausia vietos projekto vertė negali būti mažesnė kaip 10 000.00 Eur. Didžiausia paramos vietos projektui suma negali būti didesnė kaip 33 420,00 Eur.</p> <p>Investicijos tiesiogiai susijusios su inovacijomis, bendradarbiavimu, kaimo turizmo vystymu, darbo vietų kūrimu.</p> <p>Planuojama paremti 1 projektą, sukurti 0,85 (etato) darbo vietų.</p>
9.2.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.2.5.1	<i>pelno</i>	☒
9.2.5.2.	<i>ne pelno</i>	☐
9.2.6.	Tinkami paramos gavėjai	<p>Tinkamo (-ų) paramos gavėjo (-ų) teisinis statusas: juridiniai asmenys.</p> <p>Tinkami paramos gavėjai: kaimo bendruomenės ir kitos NVO, viešosios įstaigos.</p>
9.2.7.	Priemonės tikslinė grupė	<p>Kaimo bendruomeninių organizacijų ir kitų NVO nariai, VVG teritorijos ūkininkai, amatininkai, gyventojai, gaminantys/kuriantys regioninius produktus ir plėtojantys turizmą, atvykstantys turistai.</p>
9.2.8.	Tinkamumo sąlygos	<p>Vietos projektai turi atitikti numatytą priemonės tikslą ir remiamas priemonės veiklas.</p> <p>Pagrindinės tinkamumo sąlygos pareiškėjams numatytos Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programos 8.1.2. punkte.</p>

		<p>Specialieji reikalavimai taikomi pareiškėjams:</p> <p>1) Pateikiamas verslo planas, pagrindžiantis projekto idėją;</p> <p>2) Pareiškėjais gali būti Šakių rajone registruotos ir VVG teritorijoje veiklą vykdančios kaimo bendruomenės ir kitos nevyriausybinės (jaunimo, sporto, kultūros ir kt.) organizacijos, viešosios įstaigos.</p>
9.2.9.	Vietos projektų atrankos kriterijai	<p>Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus:</p> <p>1) Didesnis naujų darbo vietų skaičius;</p> <p>2) Projektu numatyta sukurti regioninį produktą arba regioninių produktų ženklavimo ir kokybės palaikymo sistemą.</p>
9.2.10.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	33 420,00 Eur – 1 projektas
9.2.11.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	iki 95 proc.
9.3.1. VPS prioritetas Nr. 1 „VIETOS EKONOMIKOS PLĖTRA IR APLINKOSAUGA“		
9.3.2. VPS priemonė „Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-7) (priemonė nebetęsiama)		
9.3.3.	VPS priemonės tikslas: <i>Vystyti vietos gyventojų ekologinį sąmoningumą, skatinant tvarų išteklių naudojimą ir aplinkos priežiūros paslaugų plėtojimą, atsinaujinančių energijos išteklių gamybą ir vartojimą.</i>	
9.3.4.	Priemonės apibūdinimas	<p>Pagal priemonę remiami projektai skirti bendruomeninio verslo kūrimui, gyvenamosios aplinkos gerinimui, diegiant energijos efektyvumą didinančius ir ekologiją užtikrinančius sprendimus bei plėtojant aplinkos priežiūros paslaugas. Sprendžiama gyvenimo ir aplinkos kokybės, atsinaujinančių energijos išteklių gamybos ir naudojimo, novatoriško požiūrio formavimo, naujų technologijų kaimo aplinkos sutvarkymui kūrimo ir diegimo problema. Priemone siekiama ne tik stiprinti vietos gyventojų ekologinį sąmoningumą, bet ir prioriteto tvarka pagerinti socialiai pažeidžiamų žmonių grupių gyvenimo kokybę, įtraukiant šių šeimų suaugusius asmenis ir vaikus į aplinkos priežiūros paslaugų plėtojimą ir atsinaujinančių energijos išteklių gamybą bei vartojimą.</p> <p>Remiamos veiklos sritys: šienavimo, aplinkos ir kelių priežiūros, medžių genėjimo, gėlių ir energetinių augalų auginimo bendruomeniniai ūkiai, įrengimas ekonomiškų ir ekologiškų bendruomenių centrų patalpų šildymo sistemų, naudojant saulės, kitą atsinaujinančią energiją ir kitos.</p> <p>Mažiausia vietos projekto vertė negali būti mažesnė kaip 10 000,00 Eur. Didžiausia paramos vietos projektui suma negali būti didesnė kaip 39 900,00 Eur.</p> <p>Investicijos tiesiogiai susijusios su kraštovaizdžio gerinimu, veiklos įvairinimu, darbo vietų kūrimu.</p> <p>Planuojama paremti 1 projektą, sukurti 1 darbo vietą.</p>

9.3.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.3.5.1	<i>pelno</i>	☒
9.3.5.2.	<i>ne pelno</i>	☐
9.3.6.	Tinkami paramos gavėjai	Tinkamo (-ų) paramos gavėjo (-ų) teisinis statusas: juridiniai asmenys. Tinkami paramos gavėjai: kaimo bendruomenės ir kitos NVO, viešosios įstaigos.
9.3.7.	Priemonės tikslinė grupė	Kaimo bendruomenių ir kitų organizacijų nariai, projekto vykdymo teritorijos gyventojai.
9.3.8.	Tinkamumo sąlygos	Vietos projektai turi atitikti numatytą priemonės tikslą ir remiamas priemonės veiklas. Pagrindinės tinkamumo sąlygos pareiškėjams numatytos Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programos 8.1.2. punkte. Specialieji reikalavimai taikomi pareiškėjams: 1) Pareiškėjas pagrindžia, kad turi administracinių gebėjimų įgyvendinti vietos projektą; 2) Pateiktas verslo planas, pagrindžiantis investavimo tikslus, numatytos ir pagrįstos investicijos projektui įgyvendinti; 3) Pareiškėjais gali būti Šakių rajone registruotos ir VVG teritorijoje veiklą vykdančios kaimo bendruomenės ir kitos nevyriausybinės (jaunimo, sporto, kultūros ir kt.) organizacijos, viešosios įstaigos; 4) Pagrįstas projekto tęstinumas.
9.3.9.	Vietos projektų atrankos kriterijai	Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus: 1) Sukurtų naujų darbo vietų skaičius; 2) Numatytas socialiai pažeidžiamų grupių atstovų (vieniškų ir senyvo amžiaus asmenų, negalią turinčių asmenų, jaunimo, daugiavaikių šeimų, bedarbių, NVO narių) arba skurdo riziką patiriančių asmenų įtraukimas į projekto veiklas; 3) Didesnis teikiamų paslaugų paketas; 4) Projekte numatyta diegti inovaciją (diegti inovatyvią technologiją kaimo aplinkos sutvarkymui ar energijos efektyvumą didinančius ir ekologiją užtikrinančius sprendimus).
9.3.10.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	39 900,00 Eur – 1 projektas
9.3.11.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	iki 95 proc.
9.4.1.	VPS prioritetas Nr. 1 „VIETOS EKONOMIKOS PLĖTRA IR APLINKOSAUGA“	
9.4.2.	VPS priemonė „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-10) (priemonė tęsiama toliau)	
9.4.3.	VPS priemonės tikslas:	

	<p><i>Skatinti novatoriškus vietos produkcijos gamintojų veiksmus, didinančius pagamintos produkcijos vertę, tradicinių amatų ir regioninių produktų integraciją į turizmo plėtrą, kaimo gyventojų poreikius atitinkančių paslaugų teikimą, didinant socialinę įtrauktį ir stiprinant socialinį solidarumą, vystant gyventojų ekologinį sąmoningumą, įveiklinant viešuosius pastatus ir erdves.</i></p>	
9.4.4.	Priemonės apibūdinimas	<p>Priemonė skirta: vietos įmonių, organizacijų, įstaigų, fizinių asmenų verslo ir ūkininkų ūkių novatoriškumo skatinimui; Zanavykų etninės grupės, regiono etninio savitumo stiprinimui, tradicinių amatų ir regioninių produktų pritaikymui vietos gyventojų ir turistų poreikiams; regioninių produktų ženklavimo, kokybės palaikymo sistemos kūrimui; turizmo plėtojimui; etninio savitumo, tradicinių amatų vystymui; kaimo gyventojų laisvalaikio praleidimo, užimtumo, savirealizacijos ir motyvacijos poreikių tenkinimui; socialinės atskirties, viešųjų pastatų ir erdvių įveiklinimo sprendimams; saugumo, socialinių, neformalaus ugdymo, jaunimo ir pagyvenusių žmonių laisvalaikio paslaugų teikimui; gyvenimo ir aplinkos kokybės gerinimui bei gyventojų sąmoningumo aplinkosaugos srityje gerinimui, vystant atsinaujinančių energijos išteklių gamybą ir naudojimą, novatoriško požiūrio formavimą, naujų technologijų kaimo aplinkos sutvarkymui kūrimą ir diegimą.</p> <p>Remiamos veiklos sritys: įvairios produkcijos gamyba, perdirbimas, jos pateikimas vartotojui, prekyba jais, technologinių procesų diegimas/ modernizavimas, senųjų amatų ir jų gaminių atgaivinimas, edukacinių programų, kūrybinių stovyklų, plenerų organizavimas, amatų maršrutų kūrimas, regioninių produktų rinkodaros priemonių diegimas, sertifikavimas ir ženklavimas, tautinio paveldo ir regioninių produktų, kulinarinio paveldo produktų gamyba ir prekyba jais, vaizdo ir terapijos paslaugos, laidojimo namų paslaugos, vaikų, jaunimo ir senjorų dienos centrų paslaugos, verslo inkubatoriaus/socialinių inovacijų ir konsultavimo paslaugos, socialinės paslaugos neįgaliams, seniems vienišiams žmonėms, sporto paslaugos jaunimui, socialinio saugumo užtikrinimo-stebėjimo paslaugos, stacionarios ir mobilios maitinimo paslaugos, kepyklėlės įkūrimas, poilsio ir vandens turizmo zonos įrengimas, pramogų parko paslaugos, šienavimo, aplinkos ir kelių priežiūros, medžių genėjimo, gėlių ir energetinių augalų auginimo ūkiai, įrengimas ekonomiškų ir ekologiškų patalpų šildymo sistemų naudojant saulės, kitą atsinaujinančią energiją ir kitas.</p> <p>Priemonė nukreipta ekonominei veiklai kaimo vietovėje plėsti. Didžiausia paramos vietos projektui suma negali būti didesnė kaip 60 000,00 Eur. Investicijos tiesiogiai susijusios su verslumo skatinimu, darbo vietų kūrimu.</p>

		Planuojama paremti 20 projektų, sukurti 23,15 etatų darbo vietų.
9.4.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.4.5.1	<i>pelno</i>	☒
9.4.5.2.	<i>ne pelno</i>	☐
9.4.6.	Tinkami paramos gavėjai	Tinkamo (-ų) paramos gavėjo (-ų) teisinis statusas: juridiniai asmenys, fiziniai asmenys. Tinkami paramos gavėjai: kaimo bendruomenės, bendruomeninės organizacijos ir kitos NVO, religinės bendruomenės ir bendrijos, biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos, atitinkančios Vietos projektų administravimo taisyklių 23.1.6 ¹ p., Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą) registruotos ir veiklą vykdančios labai mažos arba mažos įmonės; Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą) savo gyvenamąją vietą deklaravę ir ūkį bei valdą įregistravę ūkininkai; Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą) savo gyvenamąją vietą deklaravę ir VVG teritorijoje pagal verslo liudijimą/ individualios veiklos pažymą veiklą vykdančios ar ketinančios ją pradėti fiziniai asmenys.
9.4.7.	Priemonės tikslinė grupė	Ketinantys verslą plėsti labai mažų ar mažų įmonių savininkai; ketinantys ūkį plėsti ūkininkai; ketinantys imtis verslo ar jį plėsti fiziniai asmenys; kaimo bendruomeninių organizacijų ir kitų NVO nariai, VVG teritorijos amatininkai, gyventojai, gaminantys ir (ar) kuriantys produktus ir plėtojantys turizmą; atvykstantys turistai; vieniši ar senyvo amžiaus žmonės; daugiavaikės šeimos; vieniši asmenys; skurdo riziką patiriančios šeimos ar asmenys; negalią turintys asmenys; bedarbiai; projekto vykdymo teritorijos gyventojai.
9.4.8.	Tinkamumo sąlygos	Vietos projektai turi atitikti numatytą priemonės tikslą ir remiamas priemonės veiklas. Pagrindinės tinkamumo sąlygos pareiškėjams numatytos Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programos 8.1.2. punkte. Specialieji reikalavimai, taikomi pareiškėjams ir vietos projektams: 1) Pareiškėjais gali būti ne mažiau kaip 3 metai nepertraukiamai iki paraiškos pateikimo dienos Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą) registruoti ir VVG teritorijoje veiklą vykdančios viešieji ir privatūs juridiniai asmenys; ne mažiau kaip 3 metai nepertraukiamai iki paraiškos pateikimo dienos Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą) savo gyvenamąją vietą deklaravę fiziniai asmenys; ne mažiau kaip 3 metai nepertraukiamai iki paraiškos pateikimo dienos Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą) savo gyvenamąją vietą deklaravę ir ūkį bei valdą įregistravę ūkininkai;

		<p>2) Ne mažiau kaip 50 proc. juridinio ir fizinio asmens dalyvių, valdymo organo narių ir darbuotojų savo gyvenamąją vietą turi būti deklaravę Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą);</p> <p>3) Sukuriamos (-a) darbo vietos (-a) tik Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą) gyvenamąją vietą deklaravusiems (-iam) asmenims (-iui).</p>
9.4.9.	Vietos projektų atrankos kriterijai	<p>Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus:</p> <p>1) Didesnis naujų darbo vietų skaičius;</p> <p>2) Projektu numatyta sukurti naują produktą ar paslaugą VVG teritorijos lygmeniu;</p> <p>3) Sukurta darbo vieta: daugiavaikės šeimos (turinčios 3 ir daugiau vaikų (įvaikių)) motinai arba tėvui; skurdo riziką patiriančiam asmeniui; vienišam asmeniui; negalią turinčiam asmeniui; vienišai mamai ar tėvui, auginantiems vaikus iki 18 m.; niekur nesimokančiam ir nedirbančiam jaunam asmeniui (18 – 29 m.); bedarbiui; vyresnio amžiaus asmeniui (55– 62 m.);</p> <p>4) Įgyvendinant projektą numatyta panaudoti vietos išteklius (vietos žaliavas, viešuosius pastatus, gamtos gėrybes, kultūros ir istorijos paveldą).</p>
9.4.10.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	60 000,00 Eur
9.4.11.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	<p>iki 50 proc., kai vietos projektas yra privataus verslo pobūdžio (po jo įgyvendinimo projekte išipareigojama gauti grynujų pajamų) ir jį teikia privatus juridinis arba fizinis asmuo (įskaitant ūkininką), išskyrus asmenis, atitinkančius labai mažai įmonei keliamus reikalavimus.</p> <p>iki 70 proc., kai vietos projektas yra privataus verslo pobūdžio (po jo įgyvendinimo projekte išipareigojama gauti grynujų pajamų) ir jį teikia privatus juridinis arba fizinis asmuo (įskaitant ūkininką), atitinkantis labai mažai įmonei keliamus reikalavimus, nurodytus Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme (taikoma juridiniams asmenims) ir Europos Komisijos 2003 m. gegužės 3 d. rekomendacijoje Nr. 2003/361/EC dėl labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės apibrėžimo (taikoma fiziniams asmenims).</p> <p>iki 95 proc., kai pareiškėjas yra kaimo bendruomenės, bendruomeninės organizacijos ir kitos NVO, religinės bendruomenės ir bendrijos, biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos, atitinkančios Vietos projektų administravimo taisyklių 23.1.6¹ p.</p>
9.5.1. VPS prioritetas Nr. 1 „ VIETOS EKONOMIKOS PLĖTRA IR APLINKOSAUGA “		
9.5.2. VPS priemonė „Fizinių asmenų verslo kūrimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-11) (EURI lėšos) (priemonė tęsiama toliau)		

9.5.3.	VPS priemonės tikslas: Didinti kaimo gyventojų ekonominį stabilumą sukuriant palankias sąlygas verslo pradžiai ir plėtrai.	
9.5.4.	Priemonės apibūdinimas	<p>Priemonė skirta: fizinių asmenų nedarbo lygio mažinimui; verslo novatoriškumo skatinimui; prekių ir paslaugų gyventojams įvairinimui; regiono etninio savitumo stiprinimui; tradicinių amatų ir regioninių produktų pritaikymui vietos gyventojų ir turistų poreikiams; turizmo skatinimui; laisvalaikio paslaugų teikimui; socialinių paslaugų teikimui.</p> <p>Remiamos veiklos sritys: produkcijos perdirbimas ir prekyba ja; technologinių procesų diegimas; senųjų amatų puoselėjimas; tautinio paveldo ir regioninių produktų gamyba ir prekyba jais; socialinės paslaugos; maitinimo paslaugos; turizmo ir laisvalaikio paslaugos; suvenyrų gamyba ir prekyba jais; kirpėjos, siuvėjos, manikiūristės paslaugos; namų tvarkymo ir aplinkos priežiūros paslaugos bei kitų prekių ir paslaugų gyventojams teikimas.</p> <p>Priemonė nukreipta ekonominei veiklai kaimo vietovėje pradėti ir plėsti. Didžiausia paramos vietos projektui suma negali būti didesnė kaip 30 000,00 Eur. Investicijos tiesiogiai susijusios su verslumo skatinimu, darbo vietų kūrimu. Planuojama paremti 5 projektus, sukurti 5 (etatus) darbo vietų.</p>
9.5.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.5.5.1	<i>pelno</i>	☒
9.5.5.2.	<i>ne pelno</i>	☐
9.5.6.	Tinkami paramos gavėjai	Tinkami paramos gavėjai: Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą) savo gyvenamąją vietą deklaruavę fiziniai asmenys.
9.5.7.	Priemonės tikslinė grupė	Ketinantis imtis verslo ir jį plėsti fiziniai asmenys; kaimo bendruomeninių organizacijų ir kitų NVO nariai; VVG teritorijos amatininkai; gyventojai, gaminantys ir (ar) kuriantys produktus; asmenys, norintys užsiimti turizmu; turistai; socialiai pažeidžiami asmenys; projekto vykdymo teritorijos gyventojai.
9.5.8.	Tinkamumo sąlygos	<p>Vietos projektai turi atitikti numatytą priemonės tikslą ir remiamas priemonės veiklas.</p> <p>Pagrindinės tinkamumo sąlygos pareiškėjams numatytos Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programos 8.1.2. punkte.</p> <p>Specialieji reikalavimai, taikomi pareiškėjams ir vietos projektams:</p> <p>1) Pareiškėjais gali būti tik Šakių rajone (išskyrus Šakių miestą) ne trumpiau kaip 3 metus iki paraiškos pateikimo dienos nepertraukiamai savo gyvenamąją vietą deklaruavę fiziniai asmenys;</p>

		2) Pareiškėjas ne trumpiau nei 1 metus iki paraiškos pateikimo dienos negali būti susijęs su juridiniais asmenimis (negali būti privataus juridinio asmens vadovu, savininku, akcininku).
9.5.9.	Vietos projektų atrankos kriterijai	Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus: 1) Projektu numatyta sukurti naują produktą ar paslaugą VVG teritorijos lygmeniu; 2) Sukurta darbo vieta: daugiavaikės šeimos (turinčios 3 ir daugiau vaikų (įvaikių)) motinai arba tėvui; skurdo riziką patiriančiam asmeniui; vienišam asmeniui; negalią turinčiam asmeniui; vienišai mamai ar tėvui, auginantiems vaikus iki 18 m.; niekur nesimokančiam ir nedirbančiam jaunam asmeniui (18 – 29 m.); bedarbiui; vyresnio amžiaus asmeniui (55– 62 m.).
9.5.10.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	30 000,00 Eur
9.5.11.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	iki 70 proc., kai vietos projektas yra privataus verslo pobūdžio (po jo įgyvendinimo projekte išpareigojama gauti grynujų pajamų) ir jį teikia fizinis asmuo, atitinkantis labai mažai įmonei keliamus reikalavimus, nurodytus Europos Komisijos 2003 m. gegužės 3 d. rekomendacijoje Nr. 2003/361/EC dėl labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės apibrėžimo.
9.4.1.VPS prioritetą Nr. 2 „INOVATYVIOS IR DARNIOS BENDRUOMENĖS KŪRIMAS“		
9.4.2. VPS priemonė „Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8) (priemonė nebetęsiama)		
9.4.3.	VPS priemonės tikslas: <i>didinti socialinę įtrauktį ir stiprinti socialinį solidarumą, skatinant vietos bendruomenes teikti kaimo gyventojų poreikius atitinkančias paslaugas, įveiklinant viešuosius pastatus ir erdves.</i>	
9.4.4.	Priemonės apibūdinimas	Projektais siekiama kurti bendruomeninių paslaugų teikimą, įveiklinant viešuosius pastatus ir erdves, telkti kaimo gyventojus bendroms veikloms ir didinti gyventojų solidarumą, saugumą ir savarankiškumą bei gerinti gyvenimo kokybę, patenkinti kaimo gyventojų laisvalaikio praleidimo, užimtumo, savirealizacijos ir motyvacijos poreikius, nepamirštant silpnesnių ir socialiai pažeidžiamų įvairaus amžiaus bendruomenės narių, t.y. įtraukiant socialiai pažeidžiamus asmenis į viešųjų paslaugų, teikiamų bendruomenės lygmeniu, organizavimą. Bendruomeninio verslo pagalba sprendžiamos socialinės atskirties, viešųjų pastatų ir erdvių įveiklinimo, saugumo, socialinių, neformalaus ugdymo, jaunimo ir pagyvenusių žmonių laisvalaikio paslaugų teikimo problemos. Remiamos veiklos: vaidybos ir terapijos paslaugos, laidojimo namų paslaugos, vaikų, jaunimo ir senjorų dienos centrų paslaugos, verslo inkubatoriaus/socialinių inovacijų ir

		<p>konsultavimo paslaugos, socialinės paslaugos neįgaliems, seniems vienišiams žmonėms, sporto paslaugos jaunimui, socialinio saugumo užtikrinimo-stebėjimo paslaugos, stacionarios ir mobilios maitinimo paslaugos, kepyklėlės įkūrimas, poilsio ir vandens turizmo zonos įrengimas, pramogų parko paslaugos ir kt.</p> <p>Mažiausia vietos projekto vertė negali būti mažesnė kaip 20 000,00 Eur. Didžiausia paramos vietos projektui suma negali būti didesnė kaip 60 000,00 Eur.</p> <p>Investicijos tiesiogiai susijusios su socialinės įtraukties didinimu ir darbo vietų kūrimu, socialinės ekonomikos veiklų vykdymu, kuriomis siekiama socialinės naudos, generuojant pelną⁹².</p> <p>Planuojama paremti 5 projektus, sukurti 5 darbo vietas.</p>
9.4.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.4.5.1	<i>pelno</i>	☒
9.1.5.2.	<i>ne pelno</i>	☐
9.4.6.	Tinkami paramos gavėjai	<p>Tinkamo (-ų) paramos gavėjo (-ų) teisinis statusas: juridiniai asmenys.</p> <p>Tinkami paramos gavėjai: kaimo bendruomenės ir kitos NVO, viešosios įstaigos.</p>
9.4.7.	Priemonės tikslinė grupė	Vieniši ar senyvo amžiaus žmonės, daugiavaikės šeimos, vieniši asmenys, skurdo riziką patiriančios šeimos ar asmenys, negalią turintys asmenys, bedarbiai, projekto vykdymo teritorijos gyventojai.
9.4.8.	Tinkamumo sąlygos	<p>Vietos projektai turi atitikti numatytą priemonės tikslą ir remiamas priemonės veiklas.</p> <p>Pagrindinės tinkamumo sąlygos pareiškėjams numatytos Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programos 8.1.2. punkte.</p> <p>Specialieji reikalavimai taikomi pareiškėjams:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Pareiškėjas pagrindžia, kad turi administracinių gebėjimų įgyvendinti vietos projektą; 2) Pateiktas verslo planas, pagrindžiantis investavimo tikslus, numatytos ir pagrįstos investicijos projektui įgyvendinti; 3) Pareiškėjais gali būti Šakių rajone registruotos ir VVG teritorijoje veiklą vykdančios kaimo bendruomenės ir kitos nevyriausybinės (jaunimo, sporto, kultūros ir kt.) organizacijos, viešosios įstaigos. 4) Projekte numatyta įvairaus amžiaus ir socialinių grupių žmonių bendra veikla.
9.4.9.	Vietos projektų atrankos kriterijai	<p>Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Sukurta nauja darbo vieta;

⁹²Socialinio verslo koncepcija, LR Ūkio ministerija 2015-05-04 įsakymas Nr.3D-343

		<p>2) Projekte numatytas skirtingiems sektoriams – pilietinei visuomenei, verslui ir vietos valdžiai - atstovaujančių organizacijų/institucijų bendradarbiavimas;</p> <p>3) Projektas skirtas kuo įvairesnėms tikslinėms žmonių grupėms: vieniši ar senyvo amžiaus žmonės, daugiavaikės šeimos, vieniši asmenys, skurdo riziką patiriančios šeimos ar asmenys, negalią turintys asmenys, bedarbiai.</p>
9.4.10.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	60 000,00 Eur
9.4.11.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	iki 95 proc.
9.5.1.VPS prioritetas Nr. 2 „INOVATYVIOS IR DARNIOS BENDRUOMENĖS KŪRIMAS“		
9.5.2. VPS priemonė „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-9) (priemonė nebetęsiama)		
9.5.3.	<p>VPS priemonės tikslas: <i>Skatinti verslumą ir savitarpio pasitikėjimą, bendruomenių gebėjimus, įtraukiant jaunimą priimti ir įgyvendinti novatoriškus sprendimus, mobilizuojant įvairių kartų žmones ir organizacijas nuosaikiems teritoriniams pokyčiams įgyvendinti.</i></p>	
9.5.4.	Priemonės apibūdinimas	<p>Priemonė skirta pilietinei visuomenei stiprinti, gerinti gyvenamąją aplinką ugdant bendruomeninį verslumą ir novatoriškumą, įtraukiant jaunimą į bendruomeninę veiklą, mažinti jaunimo migraciją, socialinę atskirtį ir ekonominę-socialinę atotrūkį, remti savanorystę. Sprendžiamos jaunimo neįsitraukimo ir neaktyvaus dalyvavimo kaimo bendruomeninių organizacijų veikloje, nepakankamo domėjimosi profesija, gyventojų pasyvumo ir žalingų įpročių problemos.</p> <p>Remiamos veiklos sritys: verslumo ugdymas kuriant tematinio bendradarbiavimo ir savanoriškos veiklos tinklus, socialinės atskirties prevencijos ir socialinės integracijos stovyklų organizavimas, patirtinio mokymosi stažuotės, gerosios praktikos pavyzdžių diegimas bendruomenių veikloje, jaunimo edukacijos, verslo idėjų galerijos ir projektų aukcionų organizavimas ir kt.</p> <p>Didžiausia paramos vietos projektui suma negali būti didesnė kaip 10 000,00 Eur.</p> <p>Investicijos tiesiogiai susijusios su inovacijų, bendradarbiavimo ir žinių bazės vystymu.</p> <p>Investicijos nėra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu. Planuojama paremti 10 projektų.</p>
9.5.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.5.5.1	<i>pelno</i>	☐
9.5.5.2.	<i>ne pelno</i>	☒
9.5.6.	Tinkami paramos gavėjai	Tinkamo (-ų) paramos gavėjo (-ų) teisinis statusas: juridiniai asmenys.

		Tinkami paramos gavėjai: jaunimo organizacijos, bendruomeninės organizacijos, kitos NVO, viešosios įstaigos.
9.5.7.	Priemonės tikslinė grupė	Jaunimas iki 29 m., kaimo bendruomenių ir kitų organizacijų nariai, projekto vykdymo teritorijos gyventojai.
9.5.8.	Tinkamumo sąlygos	Vietos projektai turi atitikti numatytą priemonės tikslą ir remiamas priemonės veiklas. Pagrindinės tinkamumo sąlygos pareiškėjams numatytos Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programos 8.1.2. punkte. Specialieji reikalavimai, taikomi pareiškėjams: 1) Pareiškėjas pagrindžia, kad turi administracinių gebėjimų įgyvendinti vietos projektą; 2) Pareiškėjais gali būti Šakių rajone registruotos ir VVG teritorijoje veiklą vykdančios kaimo bendruomenės ir kitos nevyriausybinės (jaunimo, sporto, kultūros ir kt.) organizacijos, viešosios įstaigos.
9.5.9.	Vietos projektų atrankos kriterijai	Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus: 1) Projektą teikia ir įgyvendina jaunimo organizacija; 2) Projekte numatyta jaunimo (iki 29 m.) bendra veikla kartu su kitų amžiaus grupių atstovais. 3) Projekte numatyta jaunimo iki 29 m. savanoriška veikla.
9.5.10.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	10 000,00 Eur.
9.5.11.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	iki 95 proc.
9.6.1. VPS prioritetas Nr. 2 „INOVATYVIOS IR DARNIOS BENDRUOMENĖS KŪRIMAS“		
9.6.2. VPS priemonė „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-4) (priemonė nebetęsiama)		
9.6.3.	VPS priemonės tikslas: <i>Užtikrinti Zanavykų krašto identitetą, skatinant kultūros savitumo išsaugojimą, tradicijų tęstinumą, naujų bendradarbiavimo formų kūrimą.</i>	
9.6.4.	Priemonės apibūdinimas	Siekiami aktyvinti ir telkti vietos bendruomenes puoselėjant, perduodant iš kartos į kartą Zanavykų krašto tradicijas, sumaniai panaudojant vietos plėtrai turimą krašto kultūros ir istorijos paveldą ir taip stiprinant krašto konkurencingumą. Sprendžiamos atnaujintų, gausių istorinių ir kultūrinių išteklių (senųjų dvarų sodybos, bažnyčios ir jų architektūra, piliakalnių kompleksas ir kt.) darnaus vystymo, savitumo išsaugojimo (ir ateities kartoms), sumanaus panaudojimo kasdieninėms gyventojų ir turistų reikmėms, mažo gyventojų aktyvumo, novatoriškumo ir sutelktumo problema. Remiamos veiklos sritys: leidinių apie vietoves rengimas ir leidyba, virtualių ir stacionarių edukacinių programų ir

		<p>turizmo maršrutų, aprašymų apie turizmo objektus kūrimas, rodiklių (žemėlapių, stendų ir kt.) įrengimas, nacionalinės/regioninės reikšmės renginių organizavimas, mobilios scenos paslaugos, videofilmų apie Zanavykų kraštą kūrimas ir kt.</p> <p>Investicijos tiesiogiai susijusios su bendruomenių novatoriškumo ir darnumo skatinimu, kaimo kultūros ir gamtos paveldo, kraštovaizdžio gerinimu.</p> <p>Didžiausia paramos vietos projektui suma negali būti didesnė kaip 10 000,00 Eur.</p> <p>Investicijos nėra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu. Planuojama paremti 11 projektų.</p>
9.6.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.6.5.1	<i>pelno</i>	☐
9.6.5.2.	<i>ne pelno</i>	☒
9.6.6.	Tinkami paramos gavėjai	<p>Tinkamo (-ų) paramos gavėjo (-ų) teisinis statusas: juridiniai asmenys. kaimo bendruomenės ir kitos NVO, viešosios įstaigos.</p> <p>Tinkami paramos gavėjai: kaimo bendruomenės ir kitos NVO, viešosios įstaigos.</p>
9.6.7.	Priemonės tikslinė grupė	Kaimo bendruomenių ir kitų organizacijų nariai, projekto vykdymo teritorijos gyventojai.
9.6.8.	Tinkamumo sąlygos	<p>Vietos projektai turi atitikti numatytą priemonės tikslą ir remiamas priemonės veiklas.</p> <p>Pagrindinės tinkamumo sąlygos pareiškėjams numatytos Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programos 8.1.2. punkte.</p> <p>Specialieji reikalavimai taikomi pareiškėjams:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Pareiškėjas pagrindžia, kad turi administracinių gebėjimų įgyvendinti vietos projektą; 2) Pareiškėjais gali būti Šakių rajone registruotos ir VVG teritorijoje veiklą vykdančios kaimo bendruomenės ir kitos nevyriausybinės (jaunimo, sporto, kultūros ir kt.) organizacijos, viešosios įstaigos.
9.6.9.	Vietos projektų atrankos kriterijai	<p>Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Projekto tikslinės grupės potencialių naudos gavėjų įtraukimas į projekto rengimą; 2) Paraiškoje pagrįsta vietos projekte įgyvendintos veiklos sklaida.
9.6.10.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	10 000,00 Eur.
9.6.11.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	iki 95 proc.
9.7.1.VPS prioritetas Nr. 2 „ INOVATYVIOS IR DARNIOS BENDRUOMENĖS KŪRIMAS “		
9.7.2. VPS priemonė „ Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas “ (kodas LEADER-19.2-SAVA-3) (priemonė nebetęsiamą)		
9.7.3.	VPS priemonės tikslas:	

	<i>suteikti žinias ir užtikrinti visų projektų pareiškėjų ir vykdytojų kompetenciją, būtiną sėkmingam vietos iniciatyvų įgyvendinimui.</i>	
9.7.4.	Priemonės apibūdinimas	<p>Vietos subjektams, dalyvaujantiems VPS įgyvendinime, suteikiama galimybė įgyti visas reikiamas žinias ir įgūdžius, kurie reikalingi rengiant ir įgyvendinant vietos projektus (ypač novatoriškus) bei užtikrinant projektų tęstinumą. Mokymai užtikrins didesnes galimybes naudotis ir keistis žiniomis bei informacija (panaudojant ir interneto technologijas).</p> <p>Siekama spręsti žemo kaimo gyventojų išsilavinimo, verslumo, žinių ir gebėjimų trūkumo, motyvacijos valdyti kaimo vietovių pokyčius, imtis savo verslo bei prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių problemas. Pagal šią priemonę remiamas vietos projektų pareiškėjų ir projektų vykdytojų kompetencijos ugdymas: supažindinimas su gerąja šalies ir užsienio patirtimi, žinių ir įgūdžių suteikimas projektų rengimo, įgyvendinimo, tęstinumo užtikrinimo srityje, apmokymas naudotis įsigyta technika, įrengimais bei tenkinami kiti vietos projektų pareiškėjų mokymosi poreikiai, kurie yra susiję su dalyvavimu įgyvendinant VPS. Didžiausia paramos vietos projektui suma negali būti didesnė kaip 10 000,00 Eur.</p> <p>Investicijos nėra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.</p> <p>Planuojama paremti 7 projektus.</p>
9.7.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.7.5.1	<i>pelno</i>	☐
9.7.5.2.	<i>ne pelno</i>	☒
9.7.6.	Tinkami paramos gavėjai	<p>Tinkamo (-ų) paramos gavėjo (-ų) teisinis statusas: juridiniai asmenys. kaimo bendruomenės ir kitos NVO, viešosios įstaigos.</p> <p>Tinkami paramos gavėjai: kaimo bendruomenės ir kitos NVO, viešosios įstaigos.</p>
9.7.7.	Priemonės tikslinė grupė	Vietos projektų pareiškėjai ir vykdytojai.
9.7.8.	Tinkamumo sąlygos	<p>Vietos projektai turi atitikti numatytą priemonės tikslą ir remiamas priemonės veiklas.</p> <p>Pagrindinės tinkamumo sąlygos pareiškėjams numatytos Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programos 8.1.2. punkte.</p> <p>Specialieji reikalavimai taikomi pareiškėjams:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Projekte numatyta vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymo bei įgūdžių įgijimo tematika turi atitikti VPS priemonių tikslams pasiekti reikalingų žinių poreikius; 2) Projekte pagrįstas mokymų poreikis atskiroms mokymo temoms; 3) Pareiškėjais gali būti Šakių rajone registruotos ir VVG teritorijoje veiklą vykdančios kaimo bendruomenės ir

		kitos nevyriausybinės (jaunimo, sporto, kultūros ir kt.) organizacijos, viešosios įstaigos.
9.7.9.	Vietos projektų atrankos kriterijai	Siekiant atrinkti ir finansuoti geriausius vietos projektus, numatoma naudoti balų sistemą ir atrankos kriterijus: <ol style="list-style-type: none"> 1) projektas skirtas tų vietos projektų pareiškėjų, vykdytojų ir naudos gavėjų kompetencijai tobulinti, kurie rengdami ir/arba įgyvendindami projektą įsipareigoja kurti darbo vietas; 2) Suorganizuotų mokymų skirtingomis temomis skaičius; 3) Vienų mokymų metu apmokomų dalyvių skaičius ne mažesnis kaip 15.
9.7.10.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	10 000,00 Eur.
9.7.11.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	iki 100 proc.

10. VPS įgyvendinimo veiksmų planas		
	Planuojami veiksmai	Sąsaja su VPS ir priemonėmis
10.1.	2016 m.	
10.1.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> VPS koregavimas, tikslinimas, papildomos informacijos teikimas pagal vertintojų paklausimus (VPS vertinimo etapai). VPS pristatymas Projektų atrankos komitetui Žemės ūkio ministerijoje (2016-04-25; 2016-06-15). VPS administruojančių asmenų įdarbinimas. VPS paramos sutarties su Nacionaline mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos pasirašymas (2016-08-08). Patvirtintos VPS pirmasis keitimas, patikslinant VPS priemones: „Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8) - tikslinama priemonės tikslinė grupė ir atrankos kriterijus; „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“ (LEADER-19.2-SAVA-4) – tikslinamas veiklų aprašymas; „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“ (LEADER-19.2-SAVA-3) – tikslinamas atrankos kriterijus; „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) – tikslinama didžiausia paramos dalis vietos projektui įgyvendinti labai mažai įmonei iki 70 proc. pagal LR žemės ūkio ministro 2016-06-10 įsakymu Nr. 3D-357 pakeistų atrankos taisyklių 27.1.3. punktą (2016-10-11). Metinio 2016 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano rengimas ir teikimas Agentūrai (2016-08-02), metinio 2017 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano rengimas ir teikimas Agentūrai (2016-09-30), VPS administravimo lėšų avansinio mokėjimo prašymo rengimas ir teikimas Agentūrai (2020-08-09), viešųjų pirkimų dokumentų rengimas. Interneto svetainės www.sakiukrastovvg.lt modifikavimas naujos strategijos įgyvendinimui (2016-09-30). Dalyvavimas VVG tinklo veikloje, ŽŪM ir NMA pasitarimuose ir seminaruose, susijusiuose su „Leader“ programos įgyvendinimu. 	VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.
10.1.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> Susitikimo dėl parengtos 2016-2023 metų vietos plėtros strategijos pristatymo organizavimas. Tikslas - Šakių rajono VPS prioritetų ir priemonių pristatymas ir detalus išaiškinimas potencialiems vietos projektų rengėjams ir vykdytojams. Siekiant informacinių reginių optimizavimo, informaciniai renginiai rengti visoms seniūnijoms bendrai (2016-05-04 ir 2016-08-19). 	Aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.

**VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.
NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24**

2. Šakių krašto VVG konferencijos „Nuveiktų darbų apžvalga ir ateities perspektyvos“ organizavimas. Tikslas – apžvelgti VVG nuveiktus darbus, kalbėtis apie ateities planus, pristatyti Šakių krašto VVG2016-2023 metų vietos plėtros strategiją, diskutuoti apie bendruomeninės veiklos plėtojimo galimybes 2016-2023 metų strateginiu periodu, aptarti LADER metodo įgyvendinimą Šakių rajono kaimiškojoje teritorijoje (2016-10-01).
3. Informacinio renginio „Šakių krašto vietos veiklos grupės 2016-2023 metų vietos plėtros strategijos pristatymas tarpterritorinio bendradarbiavimo stiprinimui“. Tikslas - 2016-2023 metų vietos plėtros strategijos pristatymas, naujojo periodo strategijos įgyvendinimo lūkesčių išsakymas, įgyvendintų vietos projektų lankymas ir veiklų apžiūra Šakių rajono bendruomenėse (Ritinių, Girėnų, Liepalotų bendruomenėje „Tėviškė“, Šakių tautodailininkų bendrijoje „Dailius“), gerosios patirties pasidalijimas (2016-10-25).
4. Dalyvavimas mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Lietuvos kaimo vietovių konkurencingumo stiprinimas: gerosios praktikos pavyzdžiai“. Konferencijos tikslas – skleisti gerą patirtį apie bendruomeninių organizacijų, ūkininkų veiklą ir mokslo naujoves; stiprinti partnerystę tarp kaimo plėtros veikėjų visais lygmenimis; didinti Lietuvos kaimo vietovių konkurencingumą įvairiose srityse: vykdant kaimų atnaujinimą, plėtojant bendruomeninius verslus ir tradicinius amatus, kuriant vietines maisto sistemas, stiprinant darbo vietų gyvybingumą bei ugdant kaimo gyventojų verslumą. Pranešimai temomis: „ES kaimo plėtros gairės po 2010 m.“ ir „Telkiančios lyderystės ir bendradarbiavimo tinklų kūrimo poreikiai įgyvendinant bendruomenės inicijuotą vietos plėtrą 2014-2020 m. laikotarpiu“. Diskusijos kūrybinėse dirbtuvėse „Regioninių produktų ir trumpųjų maisto tiekimo grandinių kūrimo inicijavimas“ ir „Jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės organizavimą“ (2016-11-11).
5. Aktyvinimo renginio „Bendruomeninio verslumo ugdymo patirtis Šakių krašto vietos veiklos grupės 2016-2023 metų VPS įgyvendinimui“ organizavimas. Tikslas – aplankyti Klaipėdos krašto bendruomenes, įgyvendinusias darbo vietas kuriančias vietos projektus per vietos veiklos grupės „Pajūrio kraštas“ 2007-2013 m. strategijos priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ bei „Kaimo gyventojų aktyvinimas, socialinės, kultūrinės saviraiškos galimybių plėtojimas“, vietos projektų rezultatų apžiūra, gerosios patirties pasidalijimas, sklaida. Lankomos bendruomenės: Drevernos bendruomenė (vietos projektas „Daugiafunkcinių Drevernos bendruomenės namų įkūrimas“), Priekulės evangelikų liuteronų parapija (vietos projektas „Priekulės evangelikų liuteronų parapijos namų pritaikymas Klaipėdos krašto tradicijų puoselėjimui“), Šiūparių bendruomenė (vietos projektas „Šiūparių bendruomenės siuvimo dirbtuvių įrengimas“), Brožių kaimo bendruomenė (vietos projektas „Brožių kultūros namų negyvenamųjų patalpų pritaikymas bendruomenės socializacijai“)

	<p>ir Veiviržėnų bendruomenė (vietos projektas „Klaipėdos rajono amatų centro įkūrimas Veiviržėnuose“), (2016-12-02).</p> <p>6. Informacijos, susijusios su VPS viešiniu, talpinimas interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt (pagal VPS administravimo taisyklių 33.1. p. interneto svetainė privaloma viešinio priemonė).</p> <p>7. Aiškinamojo stendo gamyba (pagal VPS administravimo taisyklių 33.2. p. aiškinamasis stendas privaloma viešinio priemonė).</p> <p>8. Potencialių vietos projektų pareiškėjų konsultavimas ir aktyvinimas.</p>	
10.2.	2017 m.	
10.2.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <p>1. Metinio 2016 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano tikslinimas pagal faktiškai patirtas išlaidas (2017-01-20) ir metinio 2018 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano rengimas ir teikimas Agentūrai (2017-09-29), metinio VPS administravimo lėšų mokėjimo prašymo už 2016 m. rengimas ir teikimas Agentūrai (2017-01-30), 2016 m. vykdytų viešųjų pirkimų teikimas Agentūrai vertinti (2017-01-30) ir 2017 m. viešųjų pirkimų vykdymas.</p> <p>2. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos už 2016 m. tvirtinimas Šakių krašto VVG visuotiniame narių susirinkime (2017-01-31) ir teikimas Agentūrai (2017-01-31).</p> <p>3. VVG pirmininko ir VVG valdybos (sudėtis - 13 asmenų) išrinkimas naujai kadencijai (trejų metų laikotarpiui), laikantis LR Žemės ūkio ministro 2015 m. gegužės 4 d. įsakymu Nr. 3D-343 patvirtintų vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, atrankos taisyklių nuostatų reikalavimų: atstovauja skirtingiems sektoriams (pilietinei visuomenei, verslui bei vietos valdžiai), yra įvairaus amžiaus (46,15 proc. asmenų yra iki 40 m. jų išrinkimo dieną į kolegialų VVG valdymo organą) ir abiejų lyčių (6 moterys ir 7 vyrai), rotuoja, užtikrina tinkamą viešųjų ir privačių interesų derinimą (2017-01-31).</p> <p>4. VPS antrasis keitimas, patikslinant VPS 10 lentelę „VPS įgyvendinimo veiksmų planas“ ir padidinant paramos intensyvumą ne pelno vietos projektams, kai projektas susijęs su investicijomis į žmogiškąjį kapitalą ir jį teikia viešasis juridinis asmuo arba NVO, didžiausia paramos lyginamoji dalis didinama iki 95 proc., kai teikiamas mokymų projektas - didžiausia paramos lyginamoji dalis didinama iki 100 proc., pagal LR žemės ūkio ministro 2017-10-03 įsakymu Nr. 3D-616 pakeistų atrankos taisyklių 27.1.3.1¹ papunktį (2017-10-17).</p> <p>5. Kvietimo teikti vietos projektus Nr. 1. finansavimo sąlygų aprašų rengimas, derinimas su NMA, atrankos kriterijų tvirtinimas VVG valdybos posėdyje (2017-11-29)</p> <p>6. Dalyvavimas VVG tinklo veikloje, ŽŪM ir NMA pasitarimuose ir seminaruose, susijusiuose su „Leader“ programos įgyvendinimu.</p>	VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.

10.2.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Potencialių vietos projektų pareiškėjų konsultavimas ir aktyvinimas. 2. Šakių rajono VPS prioritetų ir priemonių pristatymas ir detalus išaiškinimas potencialiems vietos projektų rengėjams ir vykdytojams. Organizuoti 8 informaciniai ir konsultaciniai renginiai Šakių rajono kaimiškose seniūnijose: Šakių sen. (2017-05-12), Slavikų sen. (Slavikų ir Sudargo sen. dalyviai 2017-05-17), Kudirkos Naumiesčio sen. (Kudirkos Naumiesčio ir Sintautų sen. dalyviai 2017-05-25), Griškabūdžio sen. (Griškabūdžio ir Žvirgždaičių sen. dalyviai 2017-06-01), Barzdų sen. (2017-06-08), Lukšių sen. (Lukšių ir Lekėčių sen. dalyviai 2017-06-22), Kriūkų sen. (Kriūkų ir Plokščių sen. dalyviai 2017-06-29) ir Gelgaudiškio sen. (Gelgaudiškio ir Kidulių sen. dalyviai 2017-07-13). 3. Informacinis renginys „VPS įgyvendinimo aktualijos Marijampolės apskrities vietos veiklos grupėse“ (2017-10-26). 4. Siekiant sudominti vietos organizacijas, gyventojus ir vietos verslininkus organizuota konferencija su Marijampolės apskrities VVG atstovais (Vilkaviškio, Kalvarijos, Marijampolės, Kazlų Rūdos) „Suvalkijos krašto plėtra įgyvendinant LEADER programą“, prisidedant prie idėjų „išgryninimo“ ir numatant novatoriškas jų įgyvendinimo galimybes (2017-11-17). 5. Informacijos, susijusios su VPS viešiniu, talpinimas interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt (pagal VPS administravimo taisyklių 33.1. p. interneto svetainė privaloma viešinio priemonė). 6. Straipsniai VPS įgyvendinimo klausimais rajoniniuose laikraščiuose „Draugas“ (2017-11-21 Nr. 87) ir „Laikraštis „Valsčius“ (2017-11-28 Nr. 90). 	Aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.
10.3.	2018 m.	
10.3.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Metinio 2017 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano tikslinimas pagal faktiškai patirtas išlaidas (2018-01-25) ir metinio 2019 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano rengimas ir teikimas Agentūrai (2018-09-28), metinio VPS administravimo lėšų mokėjimo prašymo už 2017 m. rengimas ir teikimas Agentūrai (2018-01-31), 2017 m. vykdytų viešųjų pirkimų teikimas Agentūrai vertinti (2018-02-23) ir 2018 m. viešųjų pirkimų vykdymas. 2. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos už 2017 m. tvirtinimas Šakių krašto VVG valdyboje (2018-01-30) ir teikimas Agentūrai (2018-01-31). 3. Kvietimo teikti vietos projektus Nr. 1. tvirtinimas ir paskelbimas VPS priemonėms „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, igūdžių įgijimas (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą 	VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.

ir tradicijų tęstinumą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-4) ir „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-9) (tvirtinimas VVG valdyboje 2018-01-12). Kvietimo laikotarpis: 2018.01.29 – 2018.03.02.

4. Su Kvietimo Nr. 1. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: Kvietimo teikti vietos projektų paraiškas Nr. 1 paraiškų rinkimas, gautų vietos projektų atranka (naudos ir kokybės vertinimas) ir preliminarus išlaidų tinkamumo vertinimas, NMA atrinktų paraiškų perdavimas kontroliniam vertinimui atlikti, VVG projektų atrankos komiteto posėdžio organizavimas dėl pritarimo/nepritarimo pradėti paraiškų tinkamumo vertinimo etapą, vietos projektų perdavimas Agentūrai tinkamumo vertinimui atlikti. Projektų (po paramos patvirtinimo) mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą.

5. Kvietimo teikti vietos projektus Nr. 2. finansavimo sąlygų aprašų rengimas, derinimas su NMA, atrankos kriterijų VPS priemonei „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) tvirtinimas VVG valdybos posėdyje (2018-06-19). Kvietimo teikti vietos projektus Nr. 2. tvirtinimas ir paskelbimas VPS priemonėms „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-4), „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-9) ir „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) (tvirtinimas VVG valdyboje 2018-07-31). Kvietimo laikotarpis: 2018.08.06– 2018.09.28.

6. Su Kvietimo Nr. 2. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: Kvietimo teikti vietos projektų paraiškas Nr. 2 paraiškų rinkimas, gautų vietos projektų atranka (naudos ir kokybės vertinimas) ir preliminarus išlaidų tinkamumo vertinimas.

7. Naujos VVG pirmininkės ir vienos VVG valdybos narės išrinkimas, iš pareigų (pagal pateiktą prašymą) atšaukus buvusią VVG pirmininkę, kartu ėjusią ir VVG valdybos pirmininkės pareigas (2018-12-10).

8. VPS trečiasis keitimas, padidinant paramos lyginamąją dalį bendruomeninio verslo (pelno) projektams iki 95 proc., pagal LR žemės ūkio ministro 2018-12-11 įsakymu Nr. 3D-887 pakeistų atrankos taisyklių 27.1.3.3. papunktį (2018-12-18).

9. Dalyvavimas VVG tinklo veikloje, ŽŪM ir NMA pasitarimuose ir seminaruose, susijusiuose su „Leader“ programos įgyvendinimu.

10.3.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Potencialių vietos projektų pareiškėjų konsultavimas ir aktyvinimas. 2. Informacinis renginys potencialiems pareiškėjams. Tikslas – pristatyti Kvietimo teikti vietos projektus Nr. 1. finansinių sąlygų aprašus, remiamas veiklas, tinkamus projektų vykdytojus, paramos sumas projektams įgyvendinti (2018-01-30). 3. Informacinis renginys potencialiems projektų vykdytojams apie mažos vertės pirkimų vykdymą pagal Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2017-06-28 įsakymu Nr. IS-97 patvirtintą mažos vertės pirkimų tvarkos aprašą (2020-02-05). 4. Organizuoti 3 informaciniai renginiai potencialiems pareiškėjams. Tikslas – pristatyti Kvietimo teikti vietos projektus Nr. 2. finansinių sąlygų aprašus, remiamas veiklas, tinkamus projektų vykdytojus, paramos sumas projektams įgyvendinti (Kudirkos Naumiesčio sen. 2018-09-07, Šakių sen. 2018-09-12 ir Sudargo sen. 2018-09-11). 5. Dalyvavimas Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmų Šakių atstovybės ir savivaldybės vadovų susitikime „Verslo pusryčiuose“. Tikslas – pristatyti galimybes verslininkams bendradarbiauti su bendruomenėmis įgyvendinant vietos plėtros strategiją ir kuriant darbo vietas (2018-03-07). 6. Marijampolės apskrities VVG pasitarimas VPS įgyvendinimo klausimais (2018-07-20). 7. Verslo planų rengimo mokymai potencialiems pareiškėjams (ūkininkams, fiziniams ar privatiems juridiniams asmenims), planuojantiems teikti pelno vietos projektus pagal VPS priemonę „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5). Lektorius – Žilvinas Gelgota (2018-08-13). 8. Išvažiuojamasis aktyvinimo renginys „Bendruomeninio verslumo ugdymo patirtis Šakių krašto vietos veiklos grupės 2016-2023 metų VPS įgyvendinimui“ Kaišiadorių rajone, susipažįstant su įgyvendinamais / įgyvendintais projektais per Kaišiadorių vietos veiklos grupės 2015 – 2020 metų strategijos priemones, pasidalinant gerąja verslumo ugdymo ir verslo įgyvendinimo patirtimi, naudingais patarimais. Lankomos bendruomenės: Anglininkų, Darsūniškio, Kalvių bei privataus verslo objektas UAB „Vėjų fejė“ (2018-04-13). 9. Informacijos, susijusios su VPS viešiniu, talpinimas interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt (pagal VPS administravimo taisyklių 33.1. p. interneto svetainė privaloma viešinio priemonė). 10. Straipsniai VPS įgyvendinimo klausimais rajoniniuose laikraščiuose „Draugas“ (2018-11-06 Nr. 83) ir „Laikraštis „Valsčius“ (2018-03-16 Nr. 20, 2018-07-20 Nr. 53 ir 2018-10-30 Nr. 82). 	Aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.
10.4.	2019 m.	
10.4.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Metinio 2018 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano tikslinimas pagal faktiškai patirtas išlaidas (2019-01-31) ir metinio 2020 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano rengimas ir 	VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.

teikimas Agentūrai (2019-10-01), metinio VPS administravimo lėšų mokėjimo prašymo už 2018 m. rengimas ir teikimas Agentūrai (2019-01-28), 2018 m. vykdytų viešųjų pirkimų teikimas Agentūrai vertinti (2019-02-26) ir 2019 m. viešųjų pirkimų vykdymas.

2. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos už 2018 m. tvirtinimas Šakių krašto VVG valdyboje (2019-01-30) ir teikimas Agentūrai (2019-01-31).

3. Su Kvietimo Nr. 1. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą, pagal poreikį mokėjimo prašymų suplanuotų terminų keitimas, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų pirminis vertinimas.

4. Su Kvietimo Nr. 2. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: Kvietimo teikti vietos projektus Nr. 2. VVG projektų atrankos komiteto posėdžio organizavimas dėl pritarimo/nepritarimo pradėti paraiškų tinkamumo vertinimo etapą, NMA atrinktų paraiškų perdavimas kontroliniam vertinimui atlikti, vietos projektų perdavimas Agentūrai tinkamumo vertinimui atlikti. Projektų (po paramos patvirtinimo) paramos sutarčių rengimas, mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą, pagal poreikį mokėjimo prašymų grafikų keitimas, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų pirminis vertinimas.

5. Kvietimo teikti vietos projektus Nr. 3. finansavimo sąlygų aprašų rengimas, svarstymas ir tvirtinimas bei paskelbimas VPS priemonėms „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-4), „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-9) ir „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) (tvirtinimas VVG valdyboje 2019-02-26). Kvietimo laikotarpis: 2019.03.08 – 2019.04.12.

6. Su Kvietimo Nr. 3. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: Kvietimo teikti vietos projektų paraiškas Nr. 3 paraiškų rinkimas, gautų vietos projektų atranka (naudos ir kokybės vertinimas), VVG projektų atrankos komiteto posėdžio organizavimas dėl pritarimo/nepritarimo pradėti paraiškų tinkamumo vertinimo etapą, NMA atrinktų paraiškų perdavimas kontroliniam vertinimui atlikti, paraiškų tinkamumo vertinimas, mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų pirminis vertinimas.

7. Kvietimo Nr. 4. atrankos kriterijų bendruomeninio verslumo priemonėms „Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6), „Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba“ (LEADER-19.2-SAVA-

7) bei „Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą“ (LEADER-19.2-SAVA-8) tvirtinimas VVG valdybos posėdyje (2019-02-26).

8. Kvietimo teikti vietos projektus Nr. 4. finansavimo sąlygų aprašų rengimas, svarstymas ir tvirtinimas bei paskelbimas visoms VPS priemonėms: „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-4), „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-9), „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5), „Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6), „Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba“ (LEADER-19.2-SAVA-7) bei „Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą“ (LEADER-19.2-SAVA-8)(tvirtinimas VVG valdybos posėdyje 2019-11-20). Kvietimo laikotarpis: 2019.11.29 – 2019.12.30.

9. Su Kvietimo Nr. 4. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: Kvietimo teikti vietos projektų paraiškas Nr. 4. paraiškų rinkimas, registravimas.

10. Naujo VVG pirmininko ir dviejų VVG valdybos narių išrinkimas (valdžios sektoriaus atstovų), iš pareigų (pagal pateiktą prašymą) atšaukus buvusią VVG pirmininkę, kartu ėjusią ir VVG valdybos pirmininkės pareigas bei atšaukus vieną valdžios sektoriaus atstovą (2019-06-12).

11. VPS ketvirtas keitimas, pakoreguojant VPS 10 dalį „VPS įgyvendinimo veiksmų planas“, VPS 11 dalies „VPS finansinis planas“ 11.4 papunktį „Indikatyvus VPS lėšų poreikis pagal metus“ ir VPS 13 dalį „VPS įgyvendinimo vidaus valdymas ir stebėsena“.

Keitimas susijęs su 2020 m. tarpiniu VPS vertinimu, nes vadovaujantis vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklių (TAR, 2016-01-08, Nr. 451, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018-11-08) XIII skyriaus „VPS įgyvendinimo vertinimas“ trečio skirsnio „Tarpinis VPS įgyvendinimo vertinimas“ 62 p. bus atliekamas „tarpinis VPS įgyvendinimo vertinimas - 2020 m. atliekama VPS įgyvendinimo rezultatų peržiūra, siekiant nustatyti, ar VPS įgyvendinama rezultatyviai, kad būtų skirta VPS paramos sutartimi rezervuota paramos VPS įgyvendinti dalis (20 proc.). Tarpinio VPS įgyvendinimo pažangos vertinimo metu vertinami VPS įgyvendinimo rezultatai, pasiekti nuo VPS patvirtinimo iki 2019 m. gruodžio 31 d.“. Pagal šių taisyklių 63 p. tarpinį VPS įgyvendinimo vertinimą inicijuoja Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerija, o tarpinį VPS įgyvendinimo vertinimą atliks Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos. Pagal Taisyklių 64 p. tarpinio VPS įgyvendinimo vertinimo metu bus

	<p>įvertinamas „VPS įgyvendinimo rezultatyvumas, t. y. VPS tikslų pasiekimo laipsnis (suplanuotų ir įvykdytų tikslų santykis)“ (2019-12-11).</p> <p>12. Dalyvavimas VVG tinklo veikloje, ŽŪM ir NMA pasitarimuose ir seminaruose, susijusiuose su „Leader“ programos įgyvendinimu.</p>	
10.4.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Potencialių vietos projektų pareiškėjų konsultavimas ir aktyvinimas, vietos projektų vykdytojų konsultavimas. 2. Viešinio renginys „Šakių krašto vietos veiklos grupės 2016-02023 metų vietos plėtros strategija“. Numatytos priemonės ir bendruomenės galimybės joje dalyvauti“ (Lukšių sen. 2020-02-03). 3. Informacinis renginys Kvietimo Nr. 3. priemonių pristatymui ir aptarimui. Dalyviai: potencialūs pareiškėjai, ketinantys teikti ne pelno vietos projektus VPS priemonėms „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-4) ir „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-9) (Šakių sen. 2020-03-20). 4. Informacinis renginys Kvietimo Nr. 3. priemonių pristatymui ir aptarimui. Dalyviai: potencialūs pareiškėjai, ketinantys teikti pelno vietos projektus (ūkininkai, fiziniai ar privatūs juridiniai asmenys) pagal VPS priemonę „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) (Šakių sen. 2020-03-22). 5. Informacinis renginys Kvietimo Nr. 4. visų VPS priemonių pristatymui ir aptarimui. Dalyviai: potencialūs pareiškėjai (NVO, bendruomeninės organizacijos, VšĮ), ketinantys teikti ne pelno vietos projektus VPS priemonėms „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-4) ir „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-9); potencialūs pareiškėjai, ketinantys teikti pelno vietos projektus (ūkininkai, fiziniai ar privatūs juridiniai asmenys) pagal VPS priemonę „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) ir potencialūs pareiškėjai, ketinantys teikti pelno projektus bendruomeniniam verslui kaimo vietovėse kurti VPS priemonėms „Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6), „Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba“ (LEADER-19.2-SAVA-7) bei „Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą“ (LEADER-19.2-SAVA-8) (2019-12-05). 	<p>Aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.</p>

	<p>6. Dalykinė kelionė – tarptautinis seminaras “LEADER programos gerosios patirties sklaida Graikijoje”. Tikslas - gerosios patirties sklaida, susipažįstant su Graikijos vietos veiklos grupių įgyvendinamomis/įgyvendintomis strategijomis ir pasiektais rezultatais, dalyvaujant trijuose susitikimuose, t. y. dviejų dienų susitikimuose su Graikijos VVG, įgyvendinančia LEADER projektus, atstovais: susitikimas su Development Agency of Evia S.A. - partnerystės programos „AGRO – KALATHI TINKLAS“, skirtos kolektyvinio verslumo žemės ūkio produktų sektoriuje skatinimui, pristatymas ir Sterea Ellada regiono projekto „Oidipo kultūros kelias“, skirto kultūrinių erdvių naudojimui, turizmo stiprinimui ir verslumo skatinimui Centrinėje Graikijoje pristatymas; susitinkant su Chalkidos savivaldybės atstovais ir dalyvaujant turizmo paslaugų plėtros programos pristatyme Dalyviai: VVG kolegialaus valdymo organo nariai ir VVG administracijos darbuotoja (2019.06.06 – 2019.06.09).</p> <p>7. Mokymai kolegialaus valdymo organo nariams „LEADER metodo taikymas kaimo plėtros procese“ (programos kodas 596131007). Tikslas - LR Žemės ūkio ministro 2015-05-04 įsakymu Nr. 3D-343 patvirtintų vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuos vietos plėtros būdu, atrankos taisyklių 15.3.4. p. reikalavimo išlaikymas - mažiausiai 1/3 VVG valdymo organo narių turi būti išklause mokymo kursus, tiesiogiai susijusius su BIVP (bendruomenių inicijuotos vietos plėtros) metodo taikymu (2019.06.27).</p> <p>8. Verslo planų rengimo mokymai potencialiems pareiškėjams - viešiesiems juridiniams asmenims, planuojantiems teikti pelno projektus pagal VPS priemones „Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6), „Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba“ (LEADER-19.2-SAVA-7) bei „Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą“ (LEADER-19.2-SAVA-8). Lektorius – Žilvinas Gelgota (2019-12-09).</p> <p>9. Informacijos, susijusios su VPS viešiniu, talpinimas interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt (pagal VPS administravimo taisyklių 33.1. p. interneto svetainė privaloma viešinio priemonė).</p> <p>10. Šakių krašto VVG veiklos, vietos projektų viešinimas, dalijimasis su VPS įgyvendinimu susijusia aktualia informacija Šakių krašto VVG Facebook paskyroje.</p> <p>11. Straipsniai VPS įgyvendinimo klausimais rajoniniuose laikraščiuose „Draugas“ (2019-10-01 Nr. 74; 2019-12-06 Nr. 92) ir „Laikraštis „Valsčius“ (2019-01-11 Nr. 3; 2019-03-19 Nr. 21; 2019-03-29 Nr. 24).</p>	
10.5.	2020 m.	
10.5.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <p>1. Metinio 2019 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano tikslinimas pagal faktiškai patirtas išlaidas (2020-03-13) ir metinio 2021 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano rengimas ir</p>	<p>VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.</p>

teikimas Agentūrai (iki 2020-10-01), metinio VPS administravimo lėšų mokėjimo prašymo už 2019 m. rengimas ir teikimas Agentūrai (2020-02-21), 2019 m. vykdytų viešųjų pirkimų teikimas Agentūrai vertinti (2020-06-04) ir 2020 m. viešųjų pirkimų vykdymas.

2. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos už 2019 m. tvirtinimas Šakių krašto VVG valdyboje (2020-03-13) ir teikimas Agentūrai (2020-03-16), ketvirtinės horizontalių sričių pasiekimų ataskaitos teikimas Agentūrai (kiekvieną ketvirtį).

3. VVG pirmininko ir kolegialaus valdymo organo narių (11 narių) rinkimai naujai 3 metų kadencijai, laikantis LR Žemės ūkio ministro 2015 m. gegužės 4 d. įsakymu Nr. 3D-343 patvirtintų vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, atrankos taisyklių nuostatų reikalavimų: atstovaujama skirtingiems sektoriams (pilietinei visuomenei (35-49 proc.), verslui (iki 35 proc.) bei vietos valdžiai (iki 30 proc.), yra įvairaus amžiaus (35 proc. asmenų jų išrinkimo dieną į kolegialų VVG valdymo organą turi būti iki 40 m. amžiaus įskaitytinai) ir abiejų lyčių (santykiu 40:60, mažiausiai 40 proc., nesvarbu, kurios lyties), rotuoja (ne rečiau kaip kas 3 m. pasikeičia mažiausiai 1/3 narių iš kiekvieno atstovaujamo sektoriaus), užtikrina tinkamą viešųjų ir privačių interesų derinimą (deklaruoja privačius interesus ir teikia deklaracijas VVG ir Agentūrai)(2020-02-27).

4. Su Kvietimų Nr. 2. ir Nr. 3. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: paramos sutarčių rengimas, pagal poreikį jų sąlygų keitimas, vietos projektų viešųjų pirkimų išankstinis vertinimas, mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą, mokėjimo prašymų grafikų keitimas, vietos projektų tinkamų finansuoti išlaidų keitimas (esant galimybei), numatytų vykdyti vietos projektų veiklų plano tikslinimas, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų vertinimas, vietos projektų patikros vietoje.

5. Su Kvietimo Nr. 4. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: gautų vietos projektų atranka (naudos ir kokybės vertinimas), VVG projektų atrankos komiteto posėdžio organizavimas dėl pritarimo/nepritarimo pradėti paraiškų tinkamumo vertinimo etapą, paraiškų tinkamumo vertinimas, paramos sutarčių rengimas, pagal poreikį jų sąlygų keitimas, vietos projektų viešųjų pirkimų išankstinis vertinimas, mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą, mokėjimo prašymų grafikų keitimas, vietos projektų tinkamų finansuoti išlaidų keitimas (esant galimybei), numatytų vykdyti vietos projektų veiklų plano tikslinimas, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų vertinimas, vietos projektų patikros vietoje.

6. Kvietimo teikti vietos projektus Nr. 5. finansavimo sąlygų aprašų rengimas, svarstymas ir tvirtinimas bei paskelbimas visoms VPS priemonėms: „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zonavųjų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-4), „Bendruomeninio verslumo ugdytas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“ (kodas

LEADER-19.2-SAVA-9), „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5), „Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6), „Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba“ (LEADER-19.2-SAVA-7) bei „Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą“ (LEADER-19.2-SAVA-8) (tvirtinimas VVG valdybos posėdyje 2020-01-13). Kvietimo laikotarpis: 2020.01.22 – 2020.02.26.

7. Su Kvietimo Nr. 5. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: paraiškų rinkimas, gautų vietos projektų atranka (naudos ir kokybės vertinimas), VVG projektų atrankos komiteto posėdžio organizavimas dėl pritarimo/nepritarimo pradėti paraiškų tinkamumo vertinimo etapą, paraiškų tinkamumo vertinimas, mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų vertinimas.

8. Kvietimo teikti vietos projektus Nr. 6. finansavimo sąlygų aprašų rengimas, svarstymas ir tvirtinimas bei paskelbimas visoms VPS priemonėms: „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-4), „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-9), „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5), „Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6), „Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba“ (LEADER-19.2-SAVA-7) bei „Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą“ (LEADER-19.2-SAVA-8) (tvirtinimas VVG valdybos posėdyje 2020-06-22). Kvietimo laikotarpis: 2020.06.30 – 2020.08.06.

9. Su Kvietimo Nr. 6. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: paraiškų rinkimas, gautų vietos projektų atranka (naudos ir kokybės vertinimas), VVG projektų atrankos komiteto posėdžio organizavimas dėl pritarimo/nepitarimo pradėti paraiškų tinkamumo vertinimo etapą, paraiškų tinkamumo vertinimas, paramos sutarčių rengimas.

10. VPS įgyvendinimo problemų ir sunkumų klausimyno pildymas ir teikimas Agentūrai tolimesniam VPS tarpiniam vertinimui atlikti pagal Vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklių Nr. 3D-8 62 p. nuostatas (2020-06-02).

11. Dalyvavimas Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos „LEADER“ priemonės įgyvendinimo darbo grupės ekspertinių konsultacijų pogrupio (sudaryto Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. gegužės 7 d. įsakymu Nr. 3D-261 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos „LEADER“ priemonės įgyvendinimo darbo grupės sudarymo“ (2020-07-09 redakcija Nr. 3D-515) privalomoje konsultacijoje, vyksiančioje Žemės ūkio ministerijoje. Tikslas – pristatyti VPS

	<p>įgyvendinimo problemas ir sunkumus, lėmusius tik 24,62 proc. VPS finansinio rezultatyvumo pažangos lygį (2019-12-31 VPS tarpinio vertinimo duomenimis); pristatyti pasiektą VPS įgyvendinimo rezultatyvumą laikotarpiu nuo 2020-01-01 iki 2020-07-30 bei priimti teikiamą Žemės ūkio ministerijos ir Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos pagalbą dėl spartesnio, rezultatyvesnio, efektyvesnio VPS įgyvendinimo, parengiant veiksmų planą, aptariant galimus VPS pakeitimus, leisiančius paspartinti vietos plėtros strategijos įgyvendinimą (2020-07-30).</p> <p>12. Visuotinio narių susirinkimo sušaukimas dėl VPS keitimo. Tikslas – VPS patrauklumo potencialiems pareiškėjams padidinimas, kas leis efektyviau, sklandžiau ir greičiau pasiekti VPS užsibrėžtus tikslus (2020-08-26). Pakeistos VPS tvirtinimas Agentūroje.</p> <p>13. Kvietimų teikti vietos projektus Nr. 7. ir Nr. 8. finansavimo sąlygų aprašų rengimas, svarstymas ir tvirtinimas bei paskelbimas visoms VPS priemonėms: „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), „Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-4), „Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-9), „Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) ir „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-10) (tvirtinimas VVG valdybos posėdyje ir kvietimų paskelbimas 2020 m. 3-4 ketv.).</p> <p>14. Su Kvietimo Nr. 7. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: paraiškų rinkimas, gautų vietos projektų atranka (naudos ir kokybės vertinimas), VVG projektų atrankos komiteto posėdžio organizavimas dėl pritarimo/nepritarimo pradėti paraiškų tinkamumo vertinimo etapą.</p> <p>15. Su Kvietimo Nr. 8. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: paraiškų rinkimas, surinktų paraiškų rezultatų pateikimas Agentūrai.</p> <p>16. Dalyvavimas VVG tinklo veikloje, ŽŪM ir NMA pasitarimuose ir seminaruose, susijusiuose su „Leader“ programos įgyvendinimu.</p>	
10.5.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <p>1. Potencialių vietos projektų pareiškėjų konsultavimas ir aktyvinimas, vietos projektų vykdytojų konsultavimas.</p> <p>2. Informaciniai renginiai Kvietimų Nr. 5., Nr. 6., Nr. 7, Nr. 8. priemonių pristatymui ir aptarimui. Dalyviai: potencialūs pareiškėjai, ketinantys teikti ne pelno ar pelno vietos projektus.</p> <p>3. Išvažiuojamieji seminarai (2 seminarai) „Sveikesnis maistas – geresnis gyvenimas“ Varėnos r. ir Zarasų r. (kaimo gyventojų socialinė įtrauktis, skurdo mažinimas ir ekonominė plėtra, organizuojant trumpąsias maisto tiekimo grandines). Tikslas – susipažinti su vietinės maisto sistemos: savivaldos,</p>	Aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.

	<p>bendruomenės bei trumpųjų tiekimo grandinių dalyvių bendradarbiavimu, viešųjų paslaugų perdavimu – naujomis galimybėmis verslui. Praktinių pavyzdžių lankymas Varėnos r. („Sūrių namai“ Dargužiuose, „Maruko ūkis“, 2020-02-26) ir Zarasų r. („Sartų lankų jautiena“, „Inovatorių slėnis“, 2020-03-10).</p> <p>4. Siekiant išgirsti bendruomenių pageidavimus, lūkesčius, problemas, sunkumus, idėjas, - sukurtos apklausos anketos platinimas bendruomenių nariams. Tikslas – anketų duomenų pagalba VPS pakreipti bendruomenėms patrauklia kryptimi, padedančia aktyviau imtis projektų įgyvendinimo (2020-03-05).</p> <p>5. Diskusija Šakių rajono verslo taryboje dėl galimybės padengti PVM bendruomeniniam verslui (2020-03-03).</p> <p>6. Diskusija su Šakių r. sav. atstovais dėl galimybės padengti PVM bendruomeninio verslo projektams. Dalyvauja Šakių krašto VVG ir bendruomenių atstovai (2020-03-12).</p> <p>7. Viešųjų pirkimų organizavimo ir vykdymo mokymai vietos bendruomenėms, įgyvendinančioms vietos projektus per VPS.</p> <p>8. Pasirengimas knygos leidybai ir filmo kūrybai apie įgyvendinamą VPS.</p> <p>9. Informacijos, susijusios su VPS viešinimu, talpinimas interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt (pagal VPS administravimo taisyklių 33.1. p. interneto svetainė privaloma viešinimo priemonė).</p> <p>10. Šakių krašto VVG veiklos, vietos projektų viešinimas, dalijimasis su VPS įgyvendinimu susijusia aktualia informacija Šakių krašto VVG Facebook paskyroje.</p> <p>11. Straipsniai VPS įgyvendinimo klausimais rajoniniuose laikraščiuose „Draugas“ (2020-03-06 Nr. 19, 2020-06-05 Nr. 43, 2020-07-24 Nr. 56) ir „Laikraštis „Valsčius (2020-03-06 Nr. 18, 2020-04-07 Nr. 27, 2020-07-21 Nr. 54, 2020-07-25 Nr. 55, 2020-08-08 Nr. 59).</p>	
10.6.	2021 m.	
10.6.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <p>1. Metinio 2020 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano tikslinimas pagal faktiškai patirtas išlaidas ir metinio 2022 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano rengimas ir teikimas Agentūrai, metinio VPS administravimo lėšų mokėjimo prašymo už 2020 m. rengimas ir teikimas Agentūrai, 2020 m. vykdytų viešųjų pirkimų teikimas Agentūrai vertinti ir 2021 m. viešųjų pirkimų vykdymas.</p> <p>2. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos už 2020 m. tvirtinimas Šakių krašto VVG valdyboje ir teikimas Agentūrai, ketvirtinės horizontalių sričių pasiekimų ataskaitos teikimas Agentūrai (kiekvieną ketvirtį).</p> <p>3. Su Kvietimų Nr. 3., Nr. 4., Nr. 6. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: paramos sutarčių sudarymas (tik Kvietimui Nr. 6.), pagal poreikį paramos sutarčių sąlygų keitimas, vietos projektų viešųjų pirkimų išankstinis vertinimas, mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą, mokėjimo prašymų grafikų keitimas, vietos projektų tinkamų</p>	VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.

finansuoti išlaidų keitimas (esant galimybei), numatyta vykdyti vietos projektų veiklų plano tikslinimas, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų vertinimas, vietos projektų patikros vietoje, užbaigtų projektų metinių ataskaitų tikrinimas.

4. Su Kvietimo Nr. 7. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: paraiškų tinkamumo vertinimas, paramos sutarčių rengimas, pagal poreikį paramos sutarčių sąlygų keitimas, vietos projektų viešųjų pirkimų išankstinis vertinimas, mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą, mokėjimo prašymų grafikų keitimas, vietos projektų tinkamų finansuoti išlaidų keitimas (esant galimybei), numatyta vykdyti vietos projektų veiklų plano tikslinimas, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų vertinimas, vietos projektų patikros vietoje.

5. Su Kvietimo Nr. 8. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: gautų vietos projektų atranka (naudos ir kokybės vertinimas), VVG projektų atrankos komiteto posėdžio organizavimas dėl pritarimo/nepritarimo pradėti paraiškų tinkamumo vertinimo etapą, paraiškų tinkamumo vertinimas, paramos sutarčių rengimas, pagal poreikį paramos sutarčių sąlygų keitimas, vietos projektų viešųjų pirkimų išankstinis vertinimas, mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą, mokėjimo prašymų grafikų keitimas, vietos projektų tinkamų finansuoti išlaidų keitimas (esant galimybei), numatyta vykdyti vietos projektų veiklų plano tikslinimas, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų vertinimas, vietos projektų patikros vietoje.

6. Kvietimų teikti vietos projektus Nr. 9. ir Nr. 10. finansavimo sąlygų aprašų rengimas, svarstymas ir tvirtinimas bei paskelbimas VPS priemonei „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas (kodas „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-10) (tvirtinimas VVG valdybos posėdyje ir kvietimų paskelbimas 2021 m. 1-2ketv.).

7. Su Kvietimų Nr. 9., Nr. 10. ir Nr. 11 vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: paraiškų rinkimas, gautų vietos projektų atranka (naudos ir kokybės vertinimas), VVG projektų atrankos komiteto posėdžio organizavimas dėl pritarimo/nepritarimo pradėti paraiškų tinkamumo vertinimo etapą, paraiškų tinkamumo vertinimas, paramos sutarčių rengimas, pagal poreikį paramos sutarčių sąlygų keitimas, vietos projektų viešųjų pirkimų išankstinis vertinimas, mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą, mokėjimo prašymų grafikų keitimas, vietos projektų tinkamų finansuoti išlaidų keitimas (esant galimybei), numatyta vykdyti vietos projektų veiklų plano tikslinimas, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų vertinimas, vietos projektų patikros vietoje.

8. Dalyvavimas VVG tinklo veikloje, ŽŪM ir NMA pasitarimuose ir seminaruose, susijusiuose su „Leader“ programos įgyvendinimu.

10.6.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> Potencialių vietos projektų pareiškėjų konsultavimas ir aktyvinimas, vietos projektų vykdytojų konsultavimas. Informaciniai renginiai Kvietimų Nr. 9., Nr. 10. ir Nr. 11. priemonės pristatymui ir aptarimui. Dalyviai: potencialūs pareiškėjai, ketinantys teikti pelno vietos projektus (2021 m. 1-2 ketv. ir IV ketv.). Išvažiuojamųjų seminarų organizavimas. Tikslas – idėjų generavimas, gerosios patirties sklaida, patirties pasidalijimas, diskusijos. Knygos leidybos ir filmo kūrimo apie įgyvendinamą VPS einamieji darbai. Informacijos, susijusios su VPS viešinimu, talpinimas interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt (pagal VPS administravimo taisyklių 33.1. p. interneto svetainė privaloma viešinimo priemonė). Šakių krašto VVG veiklos, vietos projektų viešinimas, dalijimasis su VPS įgyvendinimu susijusia aktualia informacija Šakių krašto VVG Facebook paskyroje. Straipsniai VPS įgyvendinimo klausimais rajoniniuose laikraščiuose „Draugas“ ir „Laikraštis „Valsčius“. 	Aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.
10.7.	2022 m.	
10.7.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> Metinio 2021 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano tikslinimas pagal faktiškai patirtas išlaidas ir metinio 2023 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano rengimas ir teikimas Agentūrai, metinio VPS administravimo lėšų mokėjimo prašymo už 2021 m. rengimas ir teikimas Agentūrai, 2021 m. vykdytų viešųjų pirkimų teikimas Agentūrai vertinti ir 2022 m. viešųjų pirkimų vykdymas. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos už 2021 m. tvirtinimas Šakių krašto VVG valdyboje ir teikimas Agentūrai, ketvirtinės horizontalių sričių pasiekimų ataskaitos teikimas Agentūrai (kiekvieną ketvirtį). Su Kvietimų Nr. 3., Nr. 4., Nr. 6., Nr. 7., Nr. 8., Nr. 9., Nr. 10. ir Nr. 11. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: pagal poreikį paramos sutarčių sąlygų keitimas, vietos projektų viešųjų pirkimų išankstinis vertinimas, mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą, mokėjimo prašymų grafikų keitimas, vietos projektų tinkamų finansuoti išlaidų keitimas (esant galimybei), numatytų vykdyti vietos projektų veiklų plano tikslinimas, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų vertinimas, vietos projektų patikros vietoje, užbaigtų projektų metinių ataskaitų tikrinimas. Visuotinio narių susirinkimo sušaukimas dėl VPS keitimo. Tikslas – VPS patrauklumo potencialiems pareiškėjams padidinimas, kas leis efektyviau, sklandžiau ir greičiau pasiekti VPS užsibrėžtus tikslus (2022-06-14). Pakeistos VPS tvirtinimas Agentūroje. 	VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.

	<p>5. Kvietimų teikti vietos projektus Nr. 12 ir Nr. 13 finansavimo sąlygų aprašų rengimas, svarstymas ir tvirtinimas bei paskelbimas VPS priemonėms „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-10) ir „Fizinių asmenų verslo kūrimas“ (EURI lėšos) (kodas LEADER-19.2-SAVA-11) (tvirtinimas VVG valdybos posėdyje ir kvietimų paskelbimas 2022 m. 1 ir 3 ketv.).</p> <p>6. Su Kvietimų Nr.12 ir Nr.13 vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: paraiškų rinkimas, gautų vietos projektų atranka (naudos ir kokybės vertinimas), VVG projektų atrankos komiteto posėdžio organizavimas dėl pritarimo/nepritarimo pradėti paraiškų tinkamumo vertinimo etapą, paraiškų tinkamumo vertinimas, paramos sutarčių rengimas.</p> <p>7. Dalyvavimas VVG tinklo veikloje, ŽŪM ir NMA pasitarimuose ir seminaruose, susijusiuose su „Leader“ programos įgyvendinimu.</p>	
10.7.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <p>1. Vietos projektų vykdytojų konsultavimas. Potencialių vietos projektų pareiškėjų konsultavimas ir aktyvinimas.</p> <p>2. Knygos leidybos apie įgyvendinamą VPS einamieji darbai.</p> <p>3. Informacijos, susijusios su VPS viešinimu, talpinimas interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt (pagal VPS administravimo taisyklių 33.1. p. interneto svetainė privaloma viešinimo priemonė).</p> <p>4. Šakių krašto VVG veiklos, vietos projektų viešinimas, dalijimasis su VPS įgyvendinimu susijusia aktualia informacija Šakių krašto VVG Facebook paskyroje.</p> <p>5. Straipsniai VPS įgyvendinimo klausimais rajoniniuose laikraščiuose „Draugas“.</p> <p>6. Informacinių renginių organizavimas.</p>	Aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.
10.8.	2023 m.	
10.8.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <p>1. Metinio 2022 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano tikslinimas pagal faktiškai patirtas išlaidas ir metinio 2024 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano rengimas ir teikimas Agentūrai, metinio VPS administravimo lėšų mokėjimo prašymo už 2022 m. rengimas ir teikimas Agentūrai, 2022 m. vykdytų viešųjų pirkimų teikimas Agentūrai vertinti ir 2023 m. viešųjų pirkimų vykdymas.</p> <p>2. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos už 2022 m. tvirtinimas Šakių krašto VVG valdyboje ir teikimas Agentūrai, ketvirtinės horizontalių sričių pasiekimų ataskaitos teikimas Agentūrai (kiekvieną ketvirtį).</p> <p>3. Kvietimų Nr. 2., Nr. 3., Nr. 4., Nr. 6, Nr. 7. , Nr. 8, Nr. 10, Nr. 11. užbaigtų projektų metinių ataskaitų tikrinimas.</p> <p>4. Su Kvietimų Nr. 7., Nr. 8., Nr. 9., Nr. 10. ir Nr. 11. vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: pagal poreikį paramos sutarčių sąlygų keitimas, vietos projektų viešųjų pirkimų išankstinis vertinimas, mokėjimo prašymų pirminis vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS</p>	VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.

	<p>sistemą, mokėjimo prašymų grafikų keitimas, vietos projektų tinkamų finansuoti išlaidų keitimas (esant galimybei), numatytų vykdyti vietos projektų veiklų plano tikslinimas, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų vertinimas, vietos projektų patikros vietoje, užbaigtų projektų metinių ataskaitų tikrinimas.</p> <p>5. Kvietimų teikti vietos projektus Nr. 14 ir Nr. 15, Nr. 16 finansavimo sąlygų aprašų rengimas, svarstymas ir tvirtinimas bei paskelbimas VPS priemonėms „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-10) ir „Fizinių asmenų verslo kūrimas“ (EURI lėšos) (kodas LEADER-19.2-SAVA-11) (tvirtinimas VVG valdybos posėdyje ir kvietimų paskelbimas 2023 m. 1 ir 4 ketv.).</p> <p>6. Su Kvietimų Nr. 14 ir Nr. 15 vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: paraiškų rinkimas, gautų vietos projektų atranka (naudos ir kokybės vertinimas), VVG projektų atrankos komiteto posėdžio organizavimas dėl pritarimo/nepritarimo pradėti paraiškų tinkamumo vertinimo etapą, paraiškų tinkamumo vertinimas, paramos sutarčių rengimas.</p> <p>7. Dalyvavimas VVG tinklo veikloje, ŽŪM ir NMA pasitarimuose ir seminaruose, susijusiuose su „Leader“ programos įgyvendinimu.</p>	
10.8.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vietos projektų vykdytojų konsultavimas. 2. Knygos leidybos apie įgyvendinamą VPS einamieji darbai. 3. Informacijos, susijusios su VPS viešiniu, talpinimas interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt (pagal VPS administravimo taisyklių 33.1. p. interneto svetainė privaloma viešinio priemonė). 4. Šakių krašto VVG veiklos, vietos projektų viešinimas, dalijimasis su VPS įgyvendinimu susijusia aktualia informacija Šakių krašto VVG Facebook paskyroje. 5. Straipsniai VPS įgyvendinimo klausimais rajoniniuose laikraščiuose „Draugas“. 6. Informacinių renginių organizavimas. 	Aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.
10.9.	2024 m.	
10.9.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Metinio 2023 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano tikslinimas pagal faktiškai patirtas išlaidas ir metinio 2025 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano rengimas ir teikimas Agentūrai, metinio VPS administravimo lėšų mokėjimo prašymo už 2023 m. rengimas ir teikimas Agentūrai, 2023 m. įvykdytų viešųjų pirkimų teikimas Agentūrai vertinti ir 2024 m. viešųjų pirkimų vykdymas. 2. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos už 2023 m. tvirtinimas Šakių krašto VVG valdyboje ir teikimas Agentūrai, ketvirtinės horizontalių sričių pasiekimų ataskaitos teikimas Agentūrai (kiekvieną ketvirtį). 3. Su Kvietimų Nr. 2., Nr. 3., Nr. 4., Nr. 6, Nr. 7, Nr. 8, Nr. 9., Nr. 10. ir Nr. 11, Nr. 13., Nr. 14., Nr. 15 vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: pagal poreikį paramos sutarčių sąlygų keitimas, vietos projektų viešųjų pirkimų išankstinis vertinimas, mokėjimo prašymų pirminis 	VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.

	<p>vertinimas ir teikimas Agentūrai per ŽŪMIS sistemą, mokėjimo prašymų grafikų keitimas, vietos projektų tinkamų finansuoti išlaidų keitimas (esant galimybei), numatytų vykdyti vietos projektų veiklų plano tikslinimas, galutinių projekto įgyvendinimo ataskaitų vertinimas, vietos projektų patikros vietoje, užbaigtų projektų metinių ataskaitų tikrinimas.</p> <p>4. Kvietimo teikti vietos projektus Nr. 17 ir Nr. 18 (esant pinigų likučiui) finansavimo sąlygų aprašų rengimas, svarstymas ir tvirtinimas bei paskelbimas VPS priemonėms „Verslumo skatinimas kaimo vietovėse“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-10) ir „Fizinių asmenų verslo kūrimas“ (EURI lėšos) (kodas LEADER-19.2-SAVA-11) (tvirtinimas VVG valdybos posėdyje ir kvietimų paskelbimas 2024 m. 1-2 ketv.).</p> <p>5. Su Kvietimais Nr. 16, Nr. 17 ir Nr. 18 (esant pinigų likučiui) vietos projektų administravimu susijusių dokumentų tvarkymas: paraiškų rinkimas, gautų vietos projektų atranka (naudos ir kokybės vertinimas), VVG projektų atrankos komiteto posėdžio organizavimas dėl pritarimo/nepritarimo pradėti paraiškų tinkamumo vertinimo etapą, paraiškų tinkamumo vertinimas, paramos sutarčių rengimas.</p> <p>6. Dalyvavimas VVG tinklo veikloje, ŽŪM ir NMA pasitarimuose ir seminaruose, susijusiuose su „Leader“ programos įgyvendinimu.</p>	
10.9.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vietos projektų įgyvendintojų konsultavimas. 2. Knygos leidybos apie įgyvendinamą VPS einamieji darbai. 3. Informacijos, susijusios su VPS viešiniu, talpinimas interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt (pagal VPS administravimo taisyklių 33.1. p. interneto svetainė privaloma viešinio priemonė). 4. Šakių krašto VVG veiklos, vietos projektų viešinimas, dalijimasis su VPS įgyvendinimu susijusia aktualia informacija Šakių krašto VVG Facebook paskyroje. 5. Straipsniai VPS įgyvendinimo klausimais rajoniniuose laikraščiuose „Draugas“. 6. Informacinių renginių organizavimas. 	Aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.
10.10.	2025 m.	
10.10.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Metinio 2024-2025 m. VPS administravimo išlaidų poreikio plano tikslinimas pagal faktiškai patirtas išlaidas, metinio VPS administravimo lėšų mokėjimo prašymo už 2024-2025 m. rengimas ir teikimas Agentūrai, 2024 m. vykdytų viešųjų pirkimų teikimas Agentūrai vertinti ir 2025 m. viešųjų pirkimų vykdymas bei jau įvykdytų viešųjų pirkimų teikimas Agentūrai vertinti. 2. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos už 2024-2025 m. tvirtinimas Šakių krašto VVG valdyboje ir teikimas Agentūrai, ketvirtinės horizontalių sričių pasiekimų ataskaitos teikimas Agentūrai (kiekvieną ketvirtį). 	VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.

**VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.
NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24**

	3. Kvietimų Nr. 2., Nr. 3., Nr. 4., Nr. 6, Nr. 7, Nr. 8, Nr. 9., Nr. 10. ir Nr. 11., Nr. 13., Nr. 14., Nr. 15. ir Nr. 16. užbaigtų projektų metinių ataskaitų tikrinimas. 4. Dalyvavimas VVG tinklo veikloje, ŽŪM ir NMA pasitarimuose ir seminaruose, susijusiuose su „Leader“ programos įgyvendinimu.	
10.10.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: 1. Vietos projektų įgyvendintojų konsultavimas. 2. Knygos leidybos apie įgyvendinamą VPS baigiamieji darbai. 3. Baigiamoji VPS įgyvendinimo konferencija. 4. Informacijos, susijusios su VPS viešinimu, talpinimas interneto svetainėje www.sakiukrastovvg.lt (pagal VPS administravimo taisyklių 33.1. p. interneto svetainė privaloma viešinio priemonė). 5. Šakių krašto VVG veiklos, vietos projektų viešinimas, dalijimasis su VPS įgyvendinimu susijusia aktualia informacija Šakių krašto VVG Facebook paskyroje. 6. Straipsniai VPS įgyvendinimo klausimais rajoniniuose laikraščiuose „Draugas“.	Aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su VPS ir 1-ojo bei 2-ojo prioriteto priemonėmis.

11. VPS finansinis planas					
VPS finansinis planas pagal prioritetus:					
11.1.	Prioriteto Nr.	VPS prioriteto pavadinimas	Planuojama paramos lėšų suma (Eur)	Planuojama lėšų (proc.)	
11.1.1.	I	VIETOS EKONOMIKOS PLĖTRA IR APLINKOSAUGA	1 866 578,00 (iš jų EURI lėšos: 150 396,00)	77,62 (iš jų EURI: 6,25)	
11.1.2.	II	INOVATYVIOS IR DARNIOS BENDRUOMENĖS KŪRIMAS	538 344,00	22,38	
			Iš viso: 2 404 922,00	100	
<ul style="list-style-type: none"> Iki 120 246,00 Eur (5 proc. nuo 2 404 922,00 Eur) galimas virškontraktavimas pagal VPS prioritetus iš EŽŪFKP Iki 80 000,00 Eur - papildomas virškontraktavimas iš EURI 					
VPS finansinis planas pagal priemones:					
11.2.	VPS priemonės pavadinimas	VPS prioriteto Nr., kuriam priskiriama priemonė	VPS priemonės kodas	Planuojama lėšų suma (Eur)	Planuojama lėšų (proc.)
11.2.1.	Vietos ištekliais pagrįstų produktų vertės didinimas ir maisto tiekimo grandinių plėtojimas (priemonė nebetęsiamą)	I	LEADER-19.2-SAVA-5	487 013,00	20,25

**VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.
NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24**

11.2.2.	Zanavykų krašto produktų ir tradicinių amatų integravimas į turizmo plėtrą (priemonė nebetęsiama)	I	LEADER-19.2-SAVA-6	33 419,00	1,39
11.2.3.	Aplinkos priežiūros paslaugų ir atsinaujinančių energijos išteklių gamyba (priemonė nebetęsiama)	I	LEADER-19.2-SAVA-7	38 168,00	1,59
11.2.4.	Verslumo skatinimas kaimo vietovėse (priemonė tęsiama toliau)	I	LEADER-19.2-SAVA-10	1 157 582,00	48,14
11.2.5.	Fizinių asmenų verslo kūrimas (EURI lėšos) (priemonė tęsiama toliau)	I	LEADER-19.2-SAVA-11	150 396,00	6,25
11.2.5.	Gyventojų ir bendruomenės įsitraukimas į viešųjų paslaugų teikimą (priemonė nebetęsiama)	II	LEADER-19.2-SAVA-8	275 295,00	11,44
11.2.6.	Bendruomeninio verslumo ugdymas ir jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės veiklą (priemonė nebetęsiama)	II	LEADER-19.2-SAVA-9	90 572,00	3,76
11.2.7.	Vietos bendruomenių aktyvinimas ir telkimas per Zanavykų krašto kultūros savitumo išsaugojimą ir tradicijų tęstinumą (priemonė nebetęsiama)	II	LEADER-19.2-SAVA-4	102 925,00	4,28
11.2.8.	Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas (priemonė nebetęsiama)	II	LEADER-19.2-SAVA-3	69 552,00	2,9
Iš viso: 2 404 922,00 (iš jų EURI lėšos: 150 396,00)					100 (nuo vietos projektams įgyvendinti planuojamos sumos)
<ul style="list-style-type: none"> • Iki 120 246,00 Eur (5 proc. nuo 2 404 922,00 Eur) galimas virškontraktavimas pagal VPS priemones iš EŽŪFKP • Iki 80 000,00 Eur - papildomas virškontraktavimas iš EURI 					
11.3.	VPS administravimo išlaidų finansinis planas:				

	VPS administravimo išlaidų (KPP kodas 19.4) kategorijos	Planuojama lėšų (Eur)				Planuojama lėšų (proc.)						
11.3.1.	VVG veiklos išlaidos	450 923,00 (iš jų EURI: 37 599,00)				75 (visos VVG administravimui planuojamos sumos)						
11.3.2.	VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo išlaidos	150 308,00				25 (visos VVG administravimui planuojamos sumos)						
11.3.3.	Išviso:	601 231,00 (iš jų EURI: 37 599,00)				20 (visos VPS įgyvendinti skirtos sumos)						
11.4.	Indikatyvus VPS lėšų poreikis pagal metus:	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Iš viso:
11.4.1.	Planuojamas lėšų poreikis vietos projektams pagal VPS finansuoti pagal metus (proc. nuo vietos projektams numatytos sumos)	0	0	9,99	16,55	38,91	21,01	13,54	0	0	0	100 proc.
11.4.2.	Planuojamas lėšų poreikis VPS administravimo išlaidoms pagal metus (proc. nuo VPS administravimui numatytos sumos)	2,72	4,82	6,20	10,54	10,91	14,00	14,00	14,00	14,00	8,81	100 proc.
11.5.	Planuojami papildomi VPS finansavimo šaltiniai	Pagrindimas										
11.5.1.	Šakių rajono savivaldybės kofinansavimas	Šakių krašto VVG planuoja kreiptis į rajono savivaldybę dėl VPS kofinansavimo. Numatoma savivaldybės kofinansavimo suma – 403.550,00 Eur.										

12. VPS įgyvendinimo rodikliai												
12.1. VPS pasiekimų produkto (angly k. „output“) rodikliai												
Eil. Nr.	VPS įgyvendinimo rodiklių pavadinimas	ESIF teminiai tikslai										Iš viso:
		1	10	3	3	5-6	4	8	9	2		
		EŽŪFKP prioritetai ir tikslinės sritys										
		1A	1C	2B	3A	4A	5C	6A	6B	6C		
12.1.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.):											69
12.1.1.1.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė NVO, skaičius (vnt.)	11	7					2	16			36
12.1.1.2.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė vietos valdžios institucija (savivaldybė) arba valstybės institucija / organizacija, skaičius (vnt.)											0

VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.
NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24

12.1.1.3.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė MVĮ, skaičius (vnt.)				8			15			23
12.1.1.4.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė fiziniai asmenys, skaičius (vnt.):				1			9			10
12.1.1.4.1.	<i>iš jų iki 40 m.</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	<i>iš viso: 1</i> <i>moterų: 1</i> <i>vyrų: 1</i>
12.1.1.4.2.	<i>iš jų daugiau kaip 40 m.</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	<i>iš viso: 0</i> <i>moterų: 0</i> <i>vyrų: 0</i>
12.1.1.5.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė 12.1.1.1–12.1.1.5 papunkčiuose neišvardyti asmenys, skaičius (vnt.)										-
12.1.2.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-3 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.2.1.	Paremtų vietos projektų, susijusių su inovacijų ir bendradarbiavimo skatinimo mokymais, skaičius (vnt.)			-	-	-	-	-	-	-	-
12.1.2.2.	Paremtų vietos projektų, susijusių su VVG teritorijos gyventojų kompiuterinio raštingumo mokymais, skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12.1.2.3.	Paremtų vietos projektų, susijusių su verslumo (žemės ūkio srityje, ne žemės ūkio srityje, socialinio verslo srityje) skatinimo mokymais, skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12.1.2.4.	Paremtų vietos projektų, susijusių su kitais nei 12.1.13.1–12.1.13.3 papunkčiuose minimais mokymais, skaičius	-	7	-	-	-	-	-	-	-	7
12.1.2.5.	Planuojamas mokymų dalyvių skaičius (vnt., ne unikalių)		150	-	-	-	-	-	-	-	150
12.1.3.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-4 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.3.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)								11		11
12.1.13.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-5 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.13.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)				9						9
12.1.14.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-6 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.14.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	1									1
12.1.15.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-7 (savarankiška VPS priemonė)										

VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.
NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24

12.1.15.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)							1			1
12.1.16.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-8 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.16.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)								5		5
12.1.17.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-9 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.17.1	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	10									10
12.1.18.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-10 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.18.1	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)							20			20
12.1.19.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-11 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.19.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)							5			5
12.2. VPS pasiekimų tikslo rodikliai (anglų k. „target“) rodikliai											
12.2.1. Vietos projektų įgyvendinimas											
12.2.1.1.	Sukurtų naujų darbo vietų (naujų etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	0,85			14			25,15	5		45
12.2.2.2.	Išlaikytų darbo vietų (etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)										
12.2.2. VPS administravimas											
12.2.2.1.	Sukurtų naujų darbo vietų skaičius VVG administracijoje, vykdant VPS administravimo veiklą (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12.2.2.2.	Išlaikytų darbo vietų skaičius VVG administracijoje, vykdant VPS administravimo veiklą (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3

13. VPS įgyvendinimo vidaus valdymas ir stebėseną

13.1.	VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos funkcijos pagal subjektus	
13.1.1.	VVG nariai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tvirtina parengtą VPS bei svarsto VPS pakeitimus ir jiems pritaria; 2. Išklauso VVG pirmininko ataskaitą apie VPS įgyvendinimo eigą, pažangą, iškilusius probleminius aspektus; 3. Teikia siūlymus/rekomendacijas dėl VPS įgyvendinimo proceso tobulinimo; 4. Aktyviai dalyvauja VPS įgyvendinime, skleidžia informaciją apie VPS galimybes.
13.1.2.	VVG valdybos nariai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Svarsto ir tvirtina VPS įgyvendinimo ataskaitą; 2. Svarsto ir tvirtina VPS pakeitimus; 3. Analizuoja, vertina VPS įgyvendinimo procesą ir rezultatus, identifikuoja VPS įgyvendinimo problemas ir siūlo jų sprendimo būdus; 4. Priima sprendimus dėl VPS įgyvendinimo; 5. Svarsto ir tvirtina kvietimų teikti vietos projektų paraiškas finansinių sąlygų aprašus bei kvietimus teikti vietos projektus; 6. Svarsto ir tvirtina vietos projektų atrankos darbo reglamentą ir jo pakeitimus; 7. Svarsto Vietos projektų atrankos vertinimo rezultatų suvestines ir atskirų vietos projektų paraiškų atrankos vertinimo ataskaitas; 8. Priima sprendimus dėl atrinktų vietos projektų ir preliminaros prioritėtinės vietos projektų eilės sudarymo; 9. Priima sprendimus: pritari vietos projektui ir rekomenduoti jį perduoti į kitą vertinimo etapą; nepritarti vietos projektui ir jį pripažinti netinkamu perduoti į kitą vertinimo etapą; grąžinti vietos projekto paraišką vertinti iš naujo; 10. Dalyvauja VVG veiklos pristatymuose, bendradarbiauja su NMA, ŽŪM, VVG tinklu, rajono savivalda, bendruomenėmis, organizacijomis, verslininkais VPS įgyvendinimo klausimais; 11. Išklauso mokymus, susijusius su BIVP (bendruomenės inicijuotos vietos plėtros) metodo taikymu; 12. Derina viešus ir privačius interesus.
13.1.3.	VPS administravimo vadovas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Renka, sistemina, analizuoja informaciją iš įvairių šaltinių apie VPS įgyvendinimą, seka strategijos įgyvendinimo aspektus, vertina VPS įgyvendinimo stebėsenos duomenis ir rodiklius, nustato VPS įgyvendinimo problemas ir teikia siūlymus dėl VPS įgyvendinimo problemų sprendimo; 2. Rengia VPS įgyvendinimo ketvirtines ir metines ataskaitas; 3. Rengia kvietimų teikti vietos projektus dokumentus: vietos projektų finansavimo sąlygų aprašus ir skelbimus teikti vietos projektus, skelbia kvietimus teikti vietos projektus; 4. Ruošia medžiagą visuotiniams ir valdybos susirinkimams VPS įgyvendinimo klausimais, rengia dokumentus vietos projektų atrankos komiteto posėdžiams;

**VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.
NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24**

		<ol style="list-style-type: none"> 5. Vietos projektų paraiškų priėmimo laikotarpiu laikosi nešališkumo ir užtikrina konfidencialumą pareiškėjų ir vietos projektų idėjų turinio atžvilgiu; konsultuoja pareiškėjus bendraisiais ir techniniais vietos projektų paraiškų pildymo klausimais, išskyrus vietos projekto idėją ir verslo planą; 6. Konsultuoja, informuoja, teikia metodinę pagalbą vietos projektų įgyvendinimo klausimais projektų vykdytojams; 7. Registruoja pateiktas vietos projektų paraiškas; atlieka vietos projektų paraiškų vertinimą, pildo vietos projektų vertinimo ataskaitas/ rengia vietos projektų vertinimo išvadas, sudaro vertinimo rezultatų suvestines; 8. Dalyvauja NMA projektų atrankos komiteto posėdžiuose (nuotoliniu būdu) ir pristato vietos projektus paramai gauti; 9. Bendradarbiauja, keičiasi informacija su NMA prie ŽŪM vertinant vietos projektų paraiškas, suruošia dokumentus, perduodamus Agentūrai, pakartotiniam ar kontroliniam vietos projektų paraiškų vertinimui atlikti; 10. Užtikrina dokumentų parengimui ir pateikimui nustatytų terminų laikymąsi; 11. Atlieka vietos projektų pareiškėjų išankstinių viešųjų pirkimų dokumentų vertinimą; 12. Rengia VVG viešųjų pirkimų taisykles, viešųjų pirkimų planus, organizuoja ir vykdo VVG viešuosius pirkimus ir derina juos su NMA prie ŽŪM, rengia metines viešųjų pirkimų ataskaitas; 13. Paruošia dokumentus paskelbimui VVG internetinėje svetainėje: skelbimus teikti vietos projektų paraiškas, informaciją apie surinktas vietos projektų paraiškas ir jų vertinimo rezultatus bei suvestines, informaciją apie projektų tvirtinimo rezultatus, informaciją apie VVG viešųjų pirkimų vykdymą; 14. Administruoja vietos projektų eigą, atlieka vietos projektų įgyvendinimo stebėseną ir kontrolę; pagal poreikį inicijuoja vietos projektų patikras vietoje ir dalyvauja vietos projektų patikrose; 15. Vykdo vietos projektų įgyvendinimo ataskaitų ir užbaigtų vietos projektų metinių ataskaitų vertinimą; 16. Bendrauja su VVG atstovaujamos teritorijos gyventojais ir informuoja juos apie VPS įgyvendinimo eigą ir rezultatus; 17. Dalyvauja VVG veiklos pristatymuose, bendradarbiauja su NMA, ŽŪM, VVG tinklu, rajono savivalda, bendruomenėmis, organizacijomis, verslininkais sprendžiant VPS įgyvendinimo klausimus.
13.1.4.	VPS finansininkas ir (arba) buhalteris	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rengia metinius vietos plėtros strategijos administravimo išlaidų poreikio planus bei jų tikslinimus ir teikia juos NMA prie ŽŪM per Žemės ūkio ministerijos informacinę sistemą ŽŪMIS; 2. Rengia VPS administravimo lėšų mokėjimų prašymus bei jų tikslinimus ir teikia juos NMA prie ŽŪM per Žemės ūkio ministerijos informacinę sistemą ŽŪMIS; 3. Dalyvauja NMA prie ŽŪM atliekamose VPS administravimo lėšų patikrose vietoje ir pateikia visus prašomus dokumentus ir informaciją, susijusią su ES paramos panaudojimu; 4. Tvarko VPS įgyvendinimo projekto buhalterinę apskaitą; 5. Rengia VPS administravimo lėšų paramos sutarties keitimus;

**VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.
NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24**

		<ol style="list-style-type: none"> 6. Vietos projektų paraiškų priėmimo laikotarpiu laikosi nešališkumo ir užtikrina konfidencialumą pareiškėjų ir vietos projektų idėjų turinio atžvilgiu; konsultuoja pareiškėjus bendraisiais ir techniniais vietos projektų paraiškų pildymo finansiniais klausimais, išskyrus vietos projekto idėją ir verslo planą; 7. Konsultuoja, informuoja, teikia metodinę pagalbą projektų vykdytojams vietos projektų įgyvendinimo finansiniais klausimais.
13.1.5	kiti VVG administracijos darbuotojai:	
13.1.5.1.	VPS administratorius	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rengia dokumentus dėl VPS keitimo (tikslina atskiras VPS dalis dėl pasikeitusių VVG teritorijos poreikių, pagal poreikį tikslina VPS priemonių ir (arba) jų veiklos sričių aprašymus, pildo VPS keitimo pagrindimo formą ir rengia lyginamąjį visos VPS ar jos teksto dalies variantą keitimų sekimo režimu); 2. Rengia VPS vietos projektų vykdytojų paramos sutartis bei sutarčių pakeitimus ir derina jas su vietos projekto vykdytoju bei NMA prie ŽŪM; pildo vietos projektų vykdytojų sutarčių rengimo/keitimo klausimynus; 3. Registruoja: gaunamus ir siunčiamus dokumentus, sutartis, protokolus, VVG pirmininko įsakymus; veda: gaunamų ir siunčiamų dokumentų, sutarčių, protokolų, VVG pirmininko įsakymų registracijos žurnalus; 4. Tvarko VVG gaunamus dokumentus ir rengia siunčiamus dokumentus; 5. Rengia VVG pirmininko įsakymų projektus; 6. Veda ir tvarko VVG darbuotojų asmens bylas; 7. Atlieka vietos projektų vykdytojų pateiktų mokėjimo prašymų pirminį vertinimą, nustačius trūkumų siunčia paklausimus projektų vykdytojams dėl mokėjimo prašymų patikslinimo; pildo mokėjimo prašymų registrą; pildo mokėjimo prašymų pirminių vertinimų klausimynus; per Žemės ūkio ministerijos informacinę sistemą ŽŪMIS teikia vietos projektų vykdytojų mokėjimo prašymus NMA; 8. Peržiūri aktualią informaciją, teikia reikalingus dokumentus per Žemės ūkio ministerijos informacinę sistemą ŽŪMIS; peržiūri aktualią informaciją NMA prie ŽŪM informaciniame portale (elektroninėje asmenų bei organizacijų informacijos paieškos sistemoje); 9. Vykdo kvietimus į VVG valdybos posėdžius, tvarko su posėdžiais susijusius dokumentus, rengia posėdžių protokolus bei protokolų tekstą derina su posėdžių metu pasisakiusiais asmenimis; 10. Vykdo kvietimus į VVG vietos projektų atrankos komiteto (PAK) posėdžius, tvarko su posėdžiais susijusius dokumentus, rengia PAK nario ir nario-stebėtojo nešališkumo ir konfidencialumo deklaracijas, rengia PAK posėdžių protokolus, PAK protokolų tekstą derina su posėdyje dalyvavusiais PAK nariais ir nariais-stebėtojais (NMA ir ŽŪM atstovais) bei suderintą protokolą pateikia Agentūrai; 11. Vykdo kvietimus į VVG visuotinius narių susirinkimus, tvarko su posėdžiais susijusius dokumentus, rengia posėdžių protokolus bei protokolų tekstą derina su posėdžių metu pasisakiusiais asmenimis;

**VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.
NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24**

		<ol style="list-style-type: none"> 12. Rengia, paruošia dokumentus, reikalingus VVG pirmininko bei VVG valdymo organo narių registracijai Juridinių asmenų registre; 13. Vietos projektų paraiškų priėmimo laikotarpiu laikosi nešališkumo ir užtikrina konfidencialumą pareiškėjų ir vietos projektų idėjų turinio atžvilgiu; konsultuoja pareiškėjus bendraisiais ir techniniais vietos projektų paraiškų pildymo klausimais, išskyrus vietos projekto idėją ir verslo planą; 14. Konsultuoja, informuoja, teikia metodinę pagalbą projektų vykdytojams administraciniais vietos projektų įgyvendinimo klausimais; 15. Seka strategijos įgyvendinimo aspektus, vertina VPS įgyvendinimo stebėsenos duomenis ir rodiklius, nustato VPS įgyvendinimo problemas ir teikia siūlymus dėl VPS įgyvendinimo problemų sprendimo; 16. Atlieka nuolatinius vietos projektų paraiškų administravimo veiksmus: rengia vietos projektų bylų viršelius, pildo vietos projektų dokumentų bylų apyrašus, pildo vietos projektų paraiškų administravimo kontrolinius žymų lapus; 17. Bendradarbiauja, keičiasi informacija su NMA prie ŽŪM vietos plėtros strategijos įgyvendinimo ir administravimo klausimais, atlieka vietos projektų įgyvendinimo stebėseną ir kontrolę; administruoja vietos projektų eigą ir kontroliuoja vietos projektų vykdymą; 18. Pagal poreikį inicijuoja vietos projektų patikras; pagal poreikį dalyvauja vietos projektų patikrose kartu su NMA prie ŽŪM darbuotojais ar atskirai; 19. Administruoja dokumentus, susijusius su naryste VVG, prižiūri šios informacijos ir dokumentų aktualumą bei savalaikį atnaujinimą, veda VVG narių sąrašą; 20. Dalyvauja VVG veiklos pristatymuose, bendradarbiauja su NMA, ŽŪM, VVG tinklu, rajono savivalda, bendruomenėmis, organizacijomis, verslininkais sprendžiant VPS įgyvendinimo klausimus.
13.1.5.2.	VPS viešųjų ryšių specialistas (VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatintojas)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Planuoja, organizuoja VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo renginius: mokymus, konferencijas, informacinius, VPS viešinimo, VVG veiklos pristatymus, išvažiuojamuosius seminarus bei tvarko, derina ir rengia šiems renginiams įvykti reikalingus dokumentus; 2. Informuoja VVG teritorijos gyventojus ir kitus suinteresuotus asmenis bei institucijas apie VPS įgyvendinimo eigą ir rezultatus, teikia informaciją apie atliktus VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo veiksmus; rengia pranešimus visuomenei apie VVG vykdomą veiklą ir VPS įgyvendinimą, iniciatyvas ir jų įtaką gyventojams; 3. Bendrauja su VVG atstovaujamos teritorijos gyventojais, potencialiais pareiškėjais, pilietinės visuomenės, verslo bei vietos valdžios sektorių atstovais, aktyvina VVG teritorijos gyventojus, skatina juos aktyviai dalyvauti vietos plėtroje, teikti vietos projektus ir projektines iniciatyvas; įtraukia VVG teritorijos gyventojus, VPS tikslines grupes į VPS įgyvendinimo procesą; 4. Administruoja VVG interneto svetainę ir VVG Facebook paskyrą, rengia, įkelia ir prižiūri ten esančios informacijos aktualumą;

		<p>5. Fiksuoja ir sistemina VVG renginių, susirinkimų ir kitos veiklos foto ar video medžiagą ir ją kelia į VVG interneto svetainę;</p> <p>6. Dalyvauja rajoninėse, respublikinėse ir tarptautinėse programose, konferencijose, seminaruose, renginiuose ir vykdo VPS įgyvendinimo sklaidą;</p> <p>7. Vietos projektų paraiškų priėmimo laikotarpiu laikosi nešališkumo ir užtikrina konfidencialumą pareiškėjų ir vietos projektų idėjų turinio atžvilgiu.</p>
13.2.	VVG darbuotojų gebėjimai įgyvendinti VPS	
13.2.1.	VPS administravimo vadovas	turėti aukštąjį išsilavinimą ir ne mažesnę nei 3 m. darbo patirtį projektų valdymo srityje; arba turėti ne mažesnę negu 5 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.
13.2.2.	VPS finansininkas ir (arba) buhalteris	turėti aukštąjį išsilavinimą buhalterinės apskaitos tvarkymo srityje ir ne mažesnę nei 2 m. darbo patirtį buhalterinės apskaitos tvarkymo ir (arba) finansų valdymo srityje; arba turėti ne mažesnę negu 2 m. darbo patirtį buhalterinės apskaitos tvarkymo ir (arba) finansų valdymo srityje įgyvendinant VPS.
13.2.3.	kiti VVG administracijos darbuotojai:	
13.2.3.1.	VPS administratoriui	turėti aukštąjį išsilavinimą arba ne mažesnę negu 2 m. darbo ir (arba) savanoriško darbo patirtį projektų valdymo arba VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.
13.2.3.2.	VPS viešųjų ryšių specialistas (VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatintojas)	VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatintojui – turėti aukštąjį išsilavinimą, taip pat turėti žinių LEADER metodo įgyvendinimo ir kitose kaimo plėtros politikos srityse; arba turėti ne mažesnę negu 1 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje
13.3.	VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistemos apibūdinimas	
13.3.1.	<p>VPS įgyvendinimo valdymas – tai veiksmų visuma, kuriuos atliekant VVG sieks užtikrinti skaidrų, efektyvų ir veiksmingą Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) BEI Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų panaudojimą, patikrinimą ir kontroliuojamą VPS įgyvendinimą.</p> <p>VPS įgyvendinimo vertinimas atliekamas trimis lygmenimis: vietos plėtros strategijos vykdytojos, Nacionalinės mokėjimo agentūros ir Žemės ūkio ministerijos.</p> <p>NMA ir ŽŪM lygmenimis atliekamas VPS įgyvendinimo išorinis vertinimas. Jis gali būti tikslinis, tarpinis ir teminis.</p> <p>NMA vietos projektų įgyvendinimo (stebėsenos ir kontrolės vykdymo) metu teikia VVG metodinę pagalbą. Agentūra bet kuriame vietos projektų administravimo etape gali atlikti iš anksto atrinktų vietos projektų paraiškų pakartotinį vertinimą pagal FSA, taikomą konkrečiam kvietimui teikti vietos projektų paraiškas, siekiant nustatyti, ar paraiškos vertinamos tinkamai, siekiant išvengti galimų klaidų vietos projektų vertinime. NMA atlieka patikras vietos projektų įgyvendinimo vietose, siekiant nustatyti, ar vietos projektas įgyvendinamas tinkamai. Vietos projektų kontrolės laikotarpiu (netaikoma mokymų vietos projektams ir veiklos projektams, kurių įgyvendinimo metu nepatiriama investicijų) NMA gali atlikti <i>ex-post</i> patikras, siekiant nustatyti, ar projektą įgyvendinę asmenys laikosi paramos sutartyse prisiimtų įsipareigojimų.</p> <p>VPS vykdytojos lygmeniu atliekamas VPS įgyvendinimo vidaus vertinimas. VPS įgyvendinimo vidaus valdymas apims VPS įgyvendinimo organizavimą, kontrolę, koordinavimą, veiklos koregavimą, atsižvelgiant į pokyčius. Vietos veiklos grupė VPS įgyvendinimo vidaus valdymą ir</p>	

VPS keitimai, patvirtinti 2024-01-18 VVG valdybos posėdyje.

NMA prie ŽŪM keitimas patvirtintas 2024-01-24

stebėseną įgyvendins pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2016 m. rugsėjo 21 d. įsakymu Nr. 3D-544 patvirtintų „Vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklių“ IX skyrių „Vietos projektų atrankos ir įgyvendinimo valdymas, stebėseną ir kontrolė“. Pagrindinės VPS įgyvendinimo valdymo priemonės VPS įgyvendinimo metu yra šios: vietos projektų finansavimo sąlygų rengimas ir taikymas, VPS vykdytojos valdymo organo narių bei administracijos darbuotojų tinkamas viešųjų ir privačių interesų derinimas vietos projektų finansavimo sąlygų nustatymo, vietos projektų paraiškų priėmimo, paraiškų vertinimo ir tvirtinimo etapais.

Užtikrinant Šakių krašto VVG 2016-2023 m. VPS įgyvendinimą, sukurta jos įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistema leis nuolat stebėti ir periodiškai vertinti VPS įgyvendinimo pažangą. VPS įgyvendinimo stebėseną yra sistemiškas bei kompleksiškas priemonių, susietų su VPS įgyvendinimu, kokybinių ir kiekybinių kaimo vietovių pokyčių stebėjimo, vertinimo ir pasiūlymų dėl VPS įgyvendinimo tobulinimo procesas. Stebėsenos metu bus analizuojama VPS įgyvendinimo eiga, identifikuojamos VPS įgyvendinimo problemos, pasiūlomi problemų sprendimai ir jų įgyvendinimo užtikrinimo priemonės.

VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos tikslas – sukurti patikimą ir objektyvią Šakių krašto VVG atstovaujamos teritorijos kaimo vietovių plėtros koordinavimo, VPS įgyvendinimo stebėsenos tvarką, užtikrinti racionalų ES ir nacionalinės paramos lėšų paskirstymą ir savalaikį jų įsisavinimą, VVG valdymo organų, VVG administracijos darbuotojų funkcijas, atskaitomybę ir jų atsakomybę, tenkančią įgyvendinant VPS.

VPS įgyvendinimo stebėsenos sistema apima:

- 1) VPS stebėsenos įgyvendinimo organizacinę struktūrą;
- 2) VPS stebėsenos įgyvendinimo procesą (tvarką);
- 3) VPS stebėsenos įgyvendinimo rodiklių sistemą.

VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistema sudarys tinkamas prielaidas ne tik tinkamai koordinuoti, periodiškai vertinti VPS įgyvendinimo eigą, bet ir vertinti VPS įgyvendinimo rezultatyvumą, efektyvumą ir poveikį VVG atstovaujama teritorijai, o prireikus papildyti ar keisti pačią VPS.

VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos sistema yra skirta VVG nariams, VVG valdybos nariams ir VVG darbuotojams, atsakingiems VPS įgyvendinimo administravimą.

Aukščiausias sprendžiamasis vaidmuo užtikrinant VPS įgyvendinimo valdymą ir stebėseną tenka VVG valdybai, kuri pagal jai visuotinio VVG narių susirinkimo suteiktą kompetenciją (žr. 13.1 punktą) svarsto ir tvirtina VPS įgyvendinimo ataskaitą bei VPS pakeitimus; priima sprendimą dėl VPS įgyvendinimo valdymo.

VPS administravimo vadovas, VPS finansininkas; VPS administratorius ir VPS viešųjų ryšių specialistas (VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatintojas), kurie yra susiję su VPS administravimu, vykdys nuolatinį VPS įgyvendinimo valdymą ir stebėseną pagal funkcijas, aprašytas 13.1.3 – 13.1.5 punktuose. Svarbi sėkmingo VPS įgyvendinimo sąlyga yra tinkamai organizuotas reikalingos statistinės informacijos rinkimas, sisteminimas ir analizė. Už informacijos, reikalingos VPS įgyvendinimui užtikrinti ir stebėsenai atlikti rinkimą, sisteminimą ir analizę bus atsakingi VVG administracijos darbuotojai (VPS administravimo vadovas, VPS finansininkas, VPS administratorius, VPS viešųjų ryšių specialistas).

Informacija apie VPS įgyvendinimo pažangą ir susidariusias VPS įgyvendinimo problemas bus gaunama iš vietos projektų įgyvendinimo ataskaitų ir VVG administracijos darbuotojų vizitų (patikrų) į vietos projektų įgyvendinimo vietas ataskaitų, kitų informacijos šaltinių.

VPS įgyvendinimo ataskaita bus rengiama kasmet (apims laikotarpį nuo ataskaitinių metų sausio 1 d. iki gruodžio 31 d.). Už jos parengimą ir pateikimą VVG valdybai svarstyti bei tvirtinti atsakingas VPS administravimo vadovas. VPS įgyvendinimo metinė ataskaita rengiama pagal Vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklių nustatytą formą ir reikalavimus bei, VVG valdybai patvirtinus, teikiama NMA.

Visi VVG darbuotojai, susiję su VPS administravimu, bus tiesiogiai pavaldūs ir atskaitingi VVG pirmininkui. VVG valdyba kartu su VVG pirmininku už savo veiklą atsiskaito prieš visuotinį VVG narių susirinkimą, kaip aukščiausią VVG valdymo organą.

IV DALIS. PRIEDAI